MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

VYTAUTAS JAKŠTYS
MEDIACIJOS STUDIJŲ PROGRAMA

ARBITRAŽO IR VALSTYBĖS TEISMŲ SANTYKIS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Doc. dr. Agnė Tvaronavičienė

Vilnius, 2018

TURINYS

ĮVADAS 3
1. ARBITRAŽO, KAIP ALTERNATYVAUS GINČŲ SPRENDIMO BŪDO, SAMPRATA IR ISTORINĖ RAIDA 9
1.1. Arbitražo samprata 9
1.2. Arbitražo istorinė raida 13
2. VALSTYBĖS TEISMŲ TEIKIAMA PAGALBA ARBITRAŽO TEISMAMS 17
2.1. Valstybės teismo pagalba arbitro skyrimo procese 18
2.2. Valstybės teismo pagalba arbitro nušalinimo procese 26
2.3. Valstybės teismo veikimas arbitro įgaliojimų nutraukimo atveju 33
2.4. Valstybės teismo pagalba renkant ir užtikrinant įrodymus arbitražo procese 35
2.4.1. Valstybės teismo pagalba renkant įrodymus arbitražo procesui 35
2.4.2. Valstybės teismo pagalba užtikrinant įrodymus arbitražo procese 40
2.5. Valstybės teismų pagalba arbitražo procese taikant laikinąsias apsaugos priemones 43
3. VALSTYBĖS TEISMŲ ATLIEKAMA ARBITRAŽO TEISMŲ SPRENDIMŲ KONTROLĖ 51
3.1. Valstybės teismų prerogatyva arbitražo sprendimo panaikinimo atveju 52
3.2. Valstybės teismų veikimas vykdomųjų dokumentų išdavimo atvejais 58
3.3. Valstybės teismų veikimas pripažįstant ir vykdant užsienio arbitražo sprendimus 63
3.4. Užsienio valstybių teisinis reguliavimas arbitražo sprendimo panaikinimo atveju 66
IŠVADOS 70
PASIŪLYMAI 72
LITERATŪROS SĄRAŠAS 74
ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA 81
ANNOTATION 81
SANTRAUKA 82
SUMMARY 83
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 84

.

ĮVADAS

Temos aktualumas. „Nėra nė vienos visuomenės, kuri sugebėtų išvengti tarp asmenų dėl pažeistų subjektinių teisių ir įstatymų saugomų interesų kylančių ginčų"[1]. Atsižvelgiant į tai, kad žmonės sunkiai priima naujoves, dažniausiai kilusių ginčų nagrinėjimui yra pasirenkamas pagrindinis ir geriausiai žinomas teisingumą įgyvendinantis subjektas – teismas. Dėl teismų populiarumo jiems „tenka didžiulė ginčų sprendimo našta"[2]. Nors lyginant pastaruosius trejus metus gautų civilinių bylų skaičius I – osios instancijos teismuose Lietuvoje nežymiai sumažėjo (2015 m. buvo gautos 206 127 civilinės bylos, 2016 m. – 206 498, 2017 m. – 194 497[3]), išliekantys dideli gaunamų bylų mąstai „[...] lemia ilgai užsitęsiančius teismo procesus"[4], dėl ko didėja bylinėjimosi išlaidos, o kartu auga ir visuomenės nepasitenkinimas.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 str. užtikrina, jog kiekvienas „asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą"[5]. Teisė kreiptis į teismą yra absoliuti ir neginčijama pažeistų asmens teisių gynybos priemonė, tačiau ji neužkerta kelio alternatyvių ginčo sprendimo būdų taikymui. „Šalys [...] gali bandyti išspręsti ginčą taikiai, organizuoti derybas, taikyti tarpininkavimo, sutaikinimo ar kitas privataus pobūdžio metodikas"[6]. Kaip alternatyvų ginčo sprendimo būdą, saugantį šalių konfidencialumą ir laiko sąnaudas, komercinių ginčų šalys gali pasirinkti ir arbitražą, t. y. „visuotinai pripažintą alternatyvų ginčų sprendimo būdą, lygiavertį ginčų sprendimui nacionaliniuose teismuose"[7], „[...] kur galima greitai ir patogiai išspręsti didžiąją dalį verslo ginčų pasitelkiant nepriklausomus, autoritetingus ir pasitikėjimą pelniusius privačius asmenis"[8].

Arbitražo, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo pagrindas yra „šalių laisva valia sudarytas susitarimas perduoti konkrečius ginčus nagrinėti arbitražo teismui, kuriuo šalys ne tik suteikia teisę jų ginčą nagrinėti arbitrams, apsisprendžia dėl arbitraže galimų spręsti ginčo dalykų ir ginčų sprendimui taikytinų taisyklių, bet kartu ir atsisako teisės, dėl arbitražiniame susitarime nurodytų ginčų nagrinėjimo, kreiptis į bet kurios valstybės teismus"[9]. Nors Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas priimtas daugiau kaip prieš dvidešimt metų, tačiau ginčus spręsti

---

[1] Feliksas Petrauskas, „Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo raida, teisinė padėtis ir reglamentavimas," *Jurisprudencija* 18(2) (2011): 631.
[2] *Ibid.*, 632.
[3] „Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita I-osios instancijos teismuose", Lietuvos teismai, žiūrėta 2018 kovo 11 d., http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106
[4] Feliksas Petrauskas, *op. cit.* 632.
[5] „Lietuvos Respublikos Konstitucija," *Valstybės žinios* 33-1014 (1992).
[6] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *Tarptautinis komercinis arbitražas* (Vilnius: Justitia, 1995): 14.
[7] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-363/2014," eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/74138913375166/3K-3-363/2014
[8] „Dažnesnis verslininkų ginčų sprendimas arbitraže palengvintų naštą valstybiniams teismams". Teisingumo ministerija, 2010 spalio 21 d., http://www.tm.lt/naujienos/pranesimasspaudai/1577
[9] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-363/2014," eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/74138913375166/3K-3-363/2014

arbitrams patikima dar labai atsargiai. Remiantis Vilniaus komercinio arbitražo teismo statistika[10], Lietuvoje arbitražas dar nėra toks populiarus, gerai žinomas ir plačiai naudojamas ginčų nagrinėjime, lyginant su teisminėmis procedūromis. Aiškus arbitražo instituto populiarėjimas pastebimas nuo 2004 m. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungos gretas, kai atsivėrė laisvesni prekybos keliai, laisvas asmenų judėjimas, padidėjo tarptautinio verslo srautai, ko pasekoje atsirado ir įvairiausių ginčų, ne tik tarp vienoje šalyje esančių ginčų subjektų, bet ir tarp tarptautinių subjektų.

Nors arbitražas yra laikomas alternatyva teismui, ir pasirinkus šį ginčo sprendimo būdą yra atsisakoma galimybės, tą patį ginčą nagrinėti teisme, vis dėlto pasirinkus arbitražą tam tikrais atvejais valstybės teismo intervencija yra neišvengiama. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 9 str. reglamentuojama, jog „arbitražinis susitarimas nėra kliūtis šaliai ar šalims arba Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo numatytais atvejais arbitražo teismui kreiptis į“[11] Vilniaus apygardos teismą arba Lietuvos apeliacinį teismą, dėl tam tikrų veiksmų atlikimo. Tokia įstatymo leidėjo suformuota norma leidžia daryti išvadą, jog arbitražas be teismo pagalbos dažnai negali tinkamai ir lygiavertiškai išspręsti tam tikrų nagrinėjamo ginčo klausimų. Pavyzdžiui, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atveju. Arbitražo teismas gali taikyti konkrečias Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 20 str. 2 d., nurodytas laikinąsias apsaugos priemones, t. y. „1. draudimą šaliai dalyvauti tam tikruose sandoriuose ar atlikti tam tikrus veiksmus; 2. šalies įpareigojimą saugoti su arbitražiniu nagrinėjimu susijusį turtą, pateikti piniginį užstatą, banko ar draudimo garantiją; 3. šalies įpareigojimą užtikrinti įrodymus, kurie gali būti reikšmingi arbitražiniam nagrinėjimui“[12]. Arbitražo teismas, ginčo šalių atžvilgiu taikydamas šias laikinąsias apsaugos priemones neturi teisės imtis priverstinių priemonių, jeigu nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių nėra vykdoma. Būtent šiuo atveju arbitražas pasitelkia valstybės teismo pagalbą. Dėl privataus arbitražo ginčo sprendimo pobūdžio, arbitražo teismas taip pat pasitelkia teismo pagalbą siekdamas išreikalauti įrodymus iš trečiųjų asmenų. Valstybės teismai arbitražui pagalbą teikia ir arbitro skyrimo, nušalinimo ir įgaliojimų nutraukimo atvejais. Kuomet arbitražo teismas išsprendžia ginčą ir priima arbitražinį sprendimą, valstybės teismas turi galimybę įgyvendinti savo įgaliojimus šio sprendimo panaikinimo, vykdomojo dokumento išdavimo ir užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo atvejais.

Įstatymu reglamentuota arbitražo ir valstybės teismų sąveika, kuri gali pasireikšti dviem formomis, t. y. pagalbos arbitražui teikimu ir arbitražo teismo sprendimų kontrole, yra svarbi sėkmingai arbitražo plėtrai. Šiuo metu pasitaiko situacijų, kai valstybės teismų teisėjai neišmano arbitražo proceso, todėl netinkamai teikia pagalbą arbitražui, ko pasekoje mažėja verslo subjektų

[10] „Vilniaus komercinio arbitražo teismo statistika 2014 m.“, Vilniaus komercinio arbitražo teismas, žiūrėta 2017 gegužės 8 d., http://www.arbitrazas.lt/failai/Statistika/2014%20VKAT%20statistika.pdf
[11] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 9 str.
[12] *Ibid.,* 20 str.

pasitikėjimas arbitražu. Tai rodo, kad arbitražo ir valstybinių teismų santykis sprendžiant įvairius ginčus yra vis dar yra aktuali ir nagrinėtina problema. Nors atsiranda vis daugiau įvairių autorių straipsnių, tyrimų, mokslinių darbų, bei diskusijų apie arbitražo perspektyvas Lietuvoje, jo ateitį, privalomumus ir trūkumus, vis dar jaučiamas arbitražo ir valstybės teismų sąveikos analizės trūkumas. Būtent šių institutų sąveikos analizė reikalinga, kad būtų rasti geriausi ir optimaliausi jos pasireiškimo būdai ir formos.

Tiriama problema. Arbitražas yra laikomas vienu populiariausių alternatyvių ginčų sprendimo būdų, kurio užuomazgos siejamos dar su pirmaisiais komerciniais santykiais. Tai sutartinis institutas, kurio pagrindinis tikslas yra priimti ir laikytis pasirinktų asmenų priimto sprendimo, dėl kokio nors ginčijamo dalyko, užuot perdavus jį egzistuojantiems teisingumo teismams. Nors arbitražas yra pakankamai savarankiškas institutas, tačiau jo procesas negali vykti visiškai atsiribojęs nuo valstybinių teismų. Anot prof. „Jano Paulssono, „didis arbitražo paradoksas yra tai, kad arbitražas siekia bendradarbiauti su tomis pačiomis valstybės institucijomis, nuo kurių nori išsivaduoti“[13]. „Arbitražas yra privatus ginčų sprendimo būdas. Jis neturi valstybei būdingų *imperium* galių, nes yra kildinamas iš šalių susitarimo“[14], atsižvelgiant į tai Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme 9 str. aiškiai reglamentuojami atvejai, kada gali pasireikšti teismo veikimas arbitražo procese. „Veiksmingas teismų įsikišimas į arbitražo procesą yra esminis arbitražo sėkmės veiksnys“[15], tačiau **kyla klausimas, ar šio teisės aktuose nustatyto santykio dėka, arbitražas nepraranda savo prigimtinių funkcijų, greitesnio ginčo sprendimo, konfidencialumo, lankstesnio proceso?** Pavyzdžiui, išduodant vykdomąjį raštą teismas patikrina ar pirmosios instancijos teismo sprendimas yra įsiteisėjęs, tačiau ar toks tikrinimas reikalingas arbitražo sprendimo atveju, kadangi arbitražo sprendimas įsiteisėja nuo jo priėmimo? Arba arbitro skyrimo atveju, šalims pasirinkus *ad hoc* arbitražą, teisėjams nėra nustatytos taisyklės, kuriomis vadovaudamiesi jie skiria arbitrus. Tokia situacija atskleidžia, kad tam tikrais atvejais yra nepakankamas valstybės teismų intervencijos reglamentavimas.

Baigiamajame darbe tiriamos problemos ištyrimo lygis ir naujumas: arbitražo ir valstybės teismų santykis yra aktualus, bet mažai nagrinėtas. Svarbus yra M. Bliuvaitės straipsnis „Arbitražo teismo taikomo draudimo paraleliai bylinėtis teisinė prigimtis ir praktika“[16], kuriame nagrinėjama arbitražo teismo teisė taikyti draudimą paraleliai bylinėtis kitame teisme, teisinė prigimtis ir kai kurios praktinės problemos. Paminėtinas V. Višinskio ir D. Ambrasienės straipsnis

[13] Jan Paulsson, „Arbitration in Three Dimensions,“ *LSE Legal Studies Working Paper* 2 (2010): https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1536093 (Cituota iš: Ramūnas Audzevičius ir Denis Parchajev, „Teismų vaidmuo arbitražo procese pagal Lietuvos teisę,“ *Teisė* 102 (2017): 75).
[14] Albertas Šekštelo, „Arbitražo sprendimo vykdymo problemos – ar reikalingi vykdomieji raštai?,“ *Justitia* 79 (2014): 80.
[15] Ramūnas Audzevičius ir Denis Parchajev, „Teismų vaidmuo arbitražo procese pagal Lietuvos teisę,“ *Teisė* 102 (2017): 75.
[16] Marija Bliuvaitė, „Arbitražo teismo taikomo draudimo paraleliai bylinėtis teisinė prigimtis ir praktika,“ *Teisė* 97 (2015): 101-115.

„Teismo vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarka“[17], kuriame aptariama bendra teismo vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarka bei arbitražo teismo sprendimo pagrindu išduodamo vykdomojo dokumento išdavimo tvarka. Aktualūs ir N. Kaminskienės straipsniai: „Alternatyvus ginčų sprendimas“[18], kuriame atliekama alternatyvaus ginčų sprendimo civilinėje ir komercinėje teisėje instituto analizė bei straipsnis „Application of Interim Measures in International Arbitration: the Lithuanian Approach“, kuriame pateikiama „laikinųjų apsaugos priemonių prieinamumo, taikymo ir įgyvendinimo tarptautiniame arbitraže esamos teisės doktrinos bei tarptautinės praktikos analizė, išnagrinėtas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir įgyvendinimo tarptautiniame arbitraže teisinis reglamentavimas bei teismų praktika Lietuvoje, vertinant jų atitikimą šiuolaikinei teisės doktrinai ir tarptautinio arbitražo srities tarptautinei praktikai“[19]. R. Audzevičius ir D. Parchajev straipsnyje „Teismų vaidmuo arbitražo procese pagal Lietuvos teisę“ pateikia „teismo įsikišimo kiekvienoje arbitražo proceso stadijoje niuansų apžvalgą ir tiria priimtų ir siūlomų Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimų bei formuojamos Lietuvos teismų praktikos indėlį į arbitražo, kaip ginčų sprendimo būdo, veiksmingumą ir visavertiškumą“[20]. T. Varapnickas straipsnyje „Teismo pagalba arbitražui, skiriant arbitrą“ „analizuoja, kokiais atvejais arbitražo proceso šalys gali kreiptis į teismą, prašydamos paskirti arbitrą, kokie teismai turi kompetenciją nagrinėti tokius klausimus, kokią reikšmę arbitro paskyrimas su teismo pagalba turi ateityje, kai prašoma panaikinti arba nepripažinti arbitražo teismo sprendimo“[21]. Aktualus ir kitas T. Varapnicko straipsnis „Arbitro nušalinimas ir jo teisiniai padariniai“, kuriame „analizuojami arbitro nušalinimo pagrindai ir iš to kylantys teisiniai padariniai. Atskleidžiamas teisės aktuose numatytų arbitro nušalinimo pagrindų turinys, Lietuvoje įtvirtinti nušalinimo pagrindai lyginami su užsienio valstybių praktika, aptariami tiesioginiai ir netiesioginiai arbitro nušalinimo padariniai arbitrui ir arbitražo procesui“[22]. Aktualus ir dr. R. Daujoto straipsnis „Arbitražo teisės teorija – teisinio realizmo perspektyva“, kuriame analizuojamos arbitro funkcijos ir aplinkybės susijusios su arbitro skyrimu[23]. Kalbant apie arbitražo sprendimų priverstinį vykdymą aktualus A. Šekštelo straipsnis „Arbitražo sprendimo vykdymo problemos – ar reikalingi vykdomieji raštai?“[24], kuriame aptariama vykdomųjų raštų išdavimo arbitražo sprendimo pagrindu tvarka, analizuojama aktuali teismų praktika bei aptariamos praktinės vykdomųjų raštų išdavimo problemos. E. Sinkevičius ir R. Norkus straipsnyje „Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus

[17] Vigintas Višinskis ir Dangutė Ambrasienė, „Teismo vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarka,“ *Jurisprudencija* 2 (104) (2008): 39–47.
[18] Natalija Kaminskienė, „Alternatyvus ginčų sprendimas,“ *Jurisprudencija* 9(87) (2006): 84-91.
[19] Natalija Kaminskienė, „Application of Interim Measures in International Arbitration: the Lithuanian Approach,“ *Jurisprudencija* 1(119) (2010): 243-260.
[20] Ramūnas Audzevičius ir Denis Parchajev, *supra* note, 15: 83.
[21] Tadas Varapnickas, „Teismo pagalba arbitražui, skiriant arbitrą,“ *Teisės apžvalga* 1, 15 (2017): 84-109.
[22] Tadas Varapnickas, „Arbitro nušalinimas ir jo teisiniai padariniai,“ *Teisė* 99 (2016): 174-185.
[23] Rimantas Daujotas, *Arbitražo teisės teorija – teisinio realizmo perspektyva* (Vilnius, 2016), http://rdaujotas.com/wp-content/uploads/2016/06/Daujotas.-R.-Arbitrazo-teises-teorija.-2016.pdf
[24] Albertas Šekštelo, *supra* note, 14: 77-83.

Lietuvos komerciniuose arbitražuose“[25] nagrinėja laikinųjų apsaugos priemonių taikymo komercinio arbitražo procese galimybes. Aptariant darbe tiriamos problemos ištirtumo lygį užsienyje aktuali E. Gaillard knyga „Tarptautinio arbitražo teisės teorija“, kurioje atskleidžiami arbitražo pagrindai ir praktiniai taikymo klausimai[26]. F. Emanuele ir M. Molfa knygoje „The European, Middle Eastern and African Arbitration Review“ pateikiamame straipsnyje „Challenge of Arbitral Awards: The Italian Perspective“ pateikia teorinę medžiagą apie arbitražo sprendimo panaikinimo galimybes ir analizuoja arbitražo sprendimo panaikinimą Italijoje[27]. H. Abedian straipsnyje „Judicial Review of Arbitral Awards in International Arbitration“[28] analizuoja teisminius arbitražo sprendimo kontrolės modelius, pateikia konkrečius pavyzdžius, kokie kontrolės modeliai taikomi tam tikrose valstybėse.

Nagrinėjamos temos naujumas pasireiškia tuo, kad šiame darbe yra atskleidžiamos arbitražo ir valstybės teismų santykio galimybės, t. y. valstybės teismų teikiama pagalba arbitražui, o taip pat jų atliekama kontrolė arbitražo sprendimų atžvilgiu. Darbe kompleksiškai nagrinėjami visi atvejai, kuomet gali pasireikši šių dviejų institutų santykis, kas yra nauja lyginant su ankstesnių autorių darbais.

Baigiamojo darbo reikšmė: atliktas tyrimas padės atskleisti arbitražo ir valstybės teismų santykio pasireiškimo galimybes atliekant tam tikrus procesinius veiksmus, o taip pat kontroliuojant arbitražo teismo sprendimus. Arbitražo ir valstybės teismų santykio analizė padės įžvelgti egzistuojančias santykio problemas, kas padės padaryti išvadas ir pateikti pasiūlymus, kurie galėtų turėti įtakos glaudesnei šių institucijų veiklai, išsaugant kiekvienai būdingus prioritetus ir veiklos tikslus.

Šio **tyrimo tikslas** yra atskleisti arbitražo ir valstybės teismų santykį ir jo ypatumus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti arbitražo sampratą ir istorinę raidą.

2. Atskleisti valstybės teismų teikiamos pagalbos arbitražo teismams formas ir kiekvienos jų ypatumus.

3. Išanalizuoti valstybės teismų vykdomos kontrolės formas ir ypatumus arbitražo sprendimo atžvilgiu.

Atliekant tyrimą naudojami šie tyrimo metodai:

1. Istorinis metodas - analizuojamos arbitražo vystymosi stadijos Lietuvoje. Valstybinių teismų sistema yra įskiepyta kiekvieno Lietuvos piliečio protuose ir visi daugiau mažiau suvokia,

[25] Edvardas Sinkevičius ir Rimvydas Norkus, „Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus Lietuvos komerciniuose arbitražuose,“ *Jurisprudencija* 20 (1) (2013): 197-206.
[26] Emmanuel Gaillard, *Tarptautinio arbitražo teisės teorija* (Vilnius: Valiūnas ir partneriai Ellex, 2016).
[27] Ferdinando Emanuele ir Milo Molfa, „Challenge of Arbitral Awards: The Italian Perspective,“ *The European, Middle Eastern and African Arbitration Review* (2013).
[28] Hossein Abedian, „Judicial Review of Arbitral Awards in International Arbitration,“ *Journal of International Arbitration* 28, 6 (2011): 589-626.

kas yra teismas, kokia jo paskirtis, galia ir pan., tačiau arbitražas dar tik bando įsitvirtinti kaip teismo alternatyva ir žengia netvirtus žingsnius visuomenės gyvenime. Atsižvelgiant į tai derėtų atkreipti dėmesį į arbitražo raidą, jo vystymosi stadijas, jo perspektyvas ateityje.

2. Apibendrinimo metodas – apibendrinama medžiaga, naudota literatūra, daromos apibendrinamosios išvados, pateikiami pasiūlymai**.**

3. Mokslinės literatūros analizės metodas - taikytas analizuojant mokslinius straipsnius, užsienio literatūrą, žiniasklaidos publikacijas, internetinėse svetainėse pateikiamą informaciją.

4. Dokumentų analizės metodas – analizuojami teisės aktai ir teismų praktika.

Tyrimo struktūra. Magistro darbą sudaro trys dėstymo skyriai. Pirmame skyriuje atskleidžiama arbitražo samprata, analizuojama istorinė raida bei arbitražo vystymosi stadijos Lietuvoje. Antrąjį skyrių sudaro penki poskyriai, kuriuose atskleidžiamos valstybės teismų teikiamos pagalbos arbitražo teismams formos ir kiekvienos jų ypatumai. Pirmame poskyryje analizuojama valstybės teismų pagalba arbitro skyrimo procese. Antrame poskyryje aptariama valstybės teismo teikiama pagalba nušalinant arbitrą. Trečiame poskyryje atskleidžiamos valstybės teismo veikimo galimybės arbitro įgaliojimų nutraukimo atveju. Ketvirtame poskyryje analizuojamos valstybės teismo veikimo galimybės arbitražo teismui renkant ir užtikrinant įrodymus. Penktame poskyryje atskleidžiama ir analizuojama valstybės teismų galimybė teikti pagalbą arbitražui taikant laikinąsias apsaugos priemones. Trečiame darbo skyriuje, kurį sudaro keturi poskyriai, analizuojamos valstybės teismų vykdomos kontrolės formos ir jų ypatumai arbitražo sprendimo atžvilgiu. Šio skyriaus poskyriuose aptariama valstybės teismų prerogatyva arbitražo sprendimo panaikinimo atveju, analizuojamas valstybės teismų veikimas vykdomųjų dokumentų dėl arbitražo sprendimo išdavimo atveju, atskleidžiamos valstybės teismų galimybės kontroliuoti užsienio arbitražo sprendimus, o taip pat analizuojamas užsienio valstybių teisinis reguliavimas arbitražo sprendimo panaikinimo atveju. Darbe taip pat pateikiamos magistro darbo išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija bei santrauka.

Tyrime formuojami šie ginamieji teiginiai:

1. Valstybės teismų pagalba yra užtikrinamas sėkmingas įrodymų rinkimas arbitražo procese**.**

2. Valstybės teismų vykdoma pagalba arbitražo procese ir arbitražo teismų sprendimų kontrolė, yra būtinos sėkmingam arbitražo procesui.

3. Vykdomojo dokumento statuso nesuteikimas arbitražo sprendimui, arbitražo procesą daro mažiau patraukliu ginčo šalims.

1. ARBITRAŽO, KAIP ALTERNATYVAUS GINČŲ SPRENDIMO BŪDO, SAMPRATA IR ISTORINĖ RAIDA

1.1. Arbitražo samprata

Siekiant atskleisti arbitražo ir nacionalinių teismų santykį, svarbu išsiaiškinti arbitražo instituto sampratą, kadangi tik tuomet bus įmanoma tinkamai nustatyti atvejus, kai pasireiškia šių dviejų institutų santykis.

Arbitražas yra vienas iš alternatyvių ginčų sprendimo būdų. Tai alternatyva teismo procesui. Alternatyvūs ginčo sprendimai apima daugybę metodų, kurie paprastai būna mažiau formalūs, pigesni ir trumpiau trunkantys nei teisminis bylos nagrinėjimas. Šie būdai suteikia ginčo šalims galimybę nustatyti, kada ir kaip bus išspręstas jų ginčas, kas spręs jų ginčą (pačios šalys ar tretieji asmenys). „Šiandien pasaulyje randama daugiau nei dvidešimt alternatyvių ginčų sprendimo būdų [...]“[29], tačiau kaip labiausiai paplitusius ir dažniausiai naudojamus būdus galima išskirti derybas, taikinimą, mediaciją, mini-teismą, arbitražą. Visi paminėti alternatyvūs ginčo sprendimo būdai skiriasi savo valdymo procesais, formalumu, sąnaudomis bei baigtumo laipsniu[30], tačiau būtent arbitražas yra geriausiai žinomas ir prieinamas alternatyvus ginčų sprendimo būdas.

Arbitražas yra alternatyvi sprendimo forma ginčams, kurių sprendimui nereikalaujama kreiptis išimtinai į valstybės teismus. Tai yra sutartinis procesas ta prasme, kad jis bus taikomos tik tuo atveju, jei šalys, prieš ginčo kilimą arba tam tikrais atvejais, jau kilus ginčui, sutiks tai padaryti[31]. Būtent susitarimas yra esminis arbitražo principas[32]. Ginčo šalys, siekdamos, kad jų ginčas būtų sprendžiamas arbitraže, privalo sudaryti arbitražinį susitarimą. Šiuo susitarimu „[...] šalys sąmoningai sutinka, kad ginčas būtų sprendžiamas arbitražo būdu. [...] Arbitražo procedūrą galima taikyti tik tada, kai ginčo šalys su tuo sutinka ir tiesiogiai dėl to susitaria“[33]. Arbitražinio susitarimo nebuvimas užkerta galimybę šalims ginčą spręsti arbitraže.

Arbitražas, kaip alternatyvus ginčo sprendimo būdas, lyginant jį su kitais alternatyviais ginčo sprendimo būdais, išsiskiria šiais privalumais:

- Galimybe šalims pačioms pasirinkti arbitražinį teismą, t. y. jį sudaryti iš vieno ar trijų nešališkų ir tam tikrą kompetenciją turinčių asmenų.

---

[29] „Alternatyvūs ginčų sprendimo būdai,“ Žmogaus teisių organizacijų koalicija, žiūrėta 2018 kovo 29 d., http://manoteises.lt/straipsnis/917/.

[30] „Introduction to International Commercial Arbitration“, Thomson Reuters, žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://legal.thomsonreuters.com.au/product/AU/files/720502469/international_comm_arb_ch_1.pdf, 9.

[31] Michael Chilton, „An introduction to arbitration“, LexisNexis, žiūrėta 2018 kovo 1 d., https://www.mayerbrown.com/files/News/91090633-1b48-4757-925e-36d64efc439f/Presentation/NewsAttachment/e6a6d784-e500-4c7b-8a14-3825509e6328/LexisNexis_2012_intro-to-arbitration.pdf

[32] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra* note, 6: 17

[33] *Ibid.*

- Galimybe lanksčiai nuspręsti, kokios procedūros laikysis arbitražo teismas, pavyzdžiui, atsisakyti žodinio nagrinėjimo ir ginčą spręsti tik „dokumentų arbitražu“.
- Lengvu sprendimų vykdymu kitose užsienio jurisdikcijose.
- Greitesne sprendimo priėmimo procedūra ir mažesnėmis sąnaudomis.
- Garantija, kad bus pasiektas privalomas spendimas, kuris bus galutinis.
- Konfidencialumo užtikrinimu[34].

Nepaisant įvairių bandymų apibrėžti arbitražą, nėra vieno arbitražo apibrėžimo. Tokia situacija atspindi daugialypį arbitražo instituto ir jo proceso pobūdį bei tai, kad jis, bėgant laikui, vis dar vystosi[35].

Iš pradžių arbitražas buvo aiškinamas gana primityviai, anot A. Redfern ir M. Hunter „arbitražo praktika prasideda nuo primityvių teisės organų ir tik po to kai valstybės įsteigė teismus, arbitražo naudojimas tapo natūraliu ginčų sprendimo metodu, kadangi ginčo šalys ginčus nori išspręsti sąžiningai, bet mažiau formaliai, nei kreipiantis į teismą“[36].

Prancūzų advokatas G. Fouchard apie arbitražą kalba, kaip apie visiškai įprastą ginčų sprendimo būdą, kai ginčas perduodamas spręsti paprastiems asmenims, kurių kvalifikacija yra tokia, kurią pasirenka ginčo šalys[37]. Jis taip pat pabrėžia, jog šalys, o ypač civilinės teisės šalys, dažnai būna priešiškos arbitražui, dėl to jog laiko arbitražą „per daug primityvia“ teisingumo forma[38].

Halsburio Anglijos įstatymų enciklopedijoje, kurioje pateikiama išsami Anglijos ir Velso teisinės sistemos analizė, arbitražas apibrėžiamas, kaip procesas, šalių susitarimu naudojamas spręsti kilusius ginčus. Arbitražiniame teisme ginčai sprendžiami asmens arba asmenų, kurie veikia privačiai. Ginčo šalys nesikreipia į nacionalinius teismus, kurie būtų kompetentingi nagrinėti ginčą, kadangi šalių susitarimu galimybė kreiptis į juos yra atmesta[39].

Paprasčiausia prasme, arbitražas yra suprantamas, kaip procesas, kuris gali būti naudojamas ginčams tarp šalių išspręsti be formalios teismų sistemos. Šiuo metu dažniausiai naudojamas tarptautinis arbitražas komercinių ginčų sprendimui[40].

Žodynas arbitražą apibrėžia, kaip bylos nagrinėjimą ar ginčo nustatymą tarp šalių, jų pasirinkto asmens arba kuris yra paskirtas įstatymuose numatyta tvarka[41].

---

[34] „Introduction to International Commercial Arbitration“, Thomson Reuters, žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://legal.thomsonreuters.com.au/product/AU/files/720502469/international_comm_arb_ch_1.pdf, 10.
[35] Michael Chilton, *supra* note, 31.
[36] Alan Redfern ir Martin Hunter, *Law and Practice of International Commercial Arbitration. Fourth edition* (Londonas: Sweet & Maxwell, 2004), 2.
[37] *Ibid.*
[38] *Ibid.*
[39] Michael Chilton, *op. cit.*
[40] „A Brief History of Commercial Arbitration“, DynaLEX, 2012 gruodžio 28 d., https://dynalex.wordpress.com/2012/12/28/a-brief-history-of-commercial-arbitration/
[41] „Introduction to International Commercial Arbitration“, Thomson Reuters, žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://legal.thomsonreuters.com.au/product/AU/files/720502469/international_comm_arb_ch_1.pdf, 8.

„*Encyclopedia Britanica* pateikia tokį arbitražo apibrėžimą: „arbitražas – tai teisinis verslo ginčo tarp šalių sprendimo metodas, aplenkiant įprastines teismines procedūras ir kreipiantis į trečiąjį asmenį, dėl kurio šalys abipusiai susitaria ir kuris turi įgaliojimus priimti teisiškai privalomą sprendimą“[42].

Arbitražas taip pat aiškinamas, kaip būdas išspręsti privatų ginčų tarp dviejų ar daugiau ginčo šalių, jų pasirinkimu ginčą sprendžiant tam tikrai neutraliai trečiajai šaliai, kurios sprendimas šalims yra privalomas, kadangi ginčo šalys susitarė dėl tokios ginčo sprendimo tvarkos[43].

„Šiuolaikinėje teisės teorijoje, praktikoje ir kasdieniniame gyvenime, arbitražas gali būti suprantamas“[44], kur kas plačiau:

- Visų pirma arbitražas suprantamas, kaip „nevalstybinė institucija, kuri organizuoja ginčų nagrinėjimą ir sprendimą pagal šalių sutartas sąlygas“[45]. Būtent tokios institucijos yra veikiančios nuolatinės arbitražo institucijos.
- Arbitražas taip pat suprantamas, kaip „specialus ginčo sprendimo metodas, ypatinga ginčo sprendimo procedūra“[46]. Arbitražas laikomas specialiu ginčų sprendimo metodu, dėl savo procedūros specifikos, kadangi visų pirma šalys dėl ginčo išsprendimo kreipiasi „ne į valstybinį teismą, o jų pačių pasirinktą teisminę instituciją arba jų pačių sudarytą teismą“[47].
- „Arbitražu taip pat laikomas ginčo metu nuolatinės arbitražo institucijos ar ginčo šalių suformuotas organas, kilusiam ginčui spręsti“[48].
- „Kaip šią ginčų sprendimo procedūrą taikant kylančių ar su ja susijusių teisinių santykių visuma“[49].
- „Kaip minėtus santykius reguliuojančių teisės normų sistema, sudaranti materialinį - procesinį teisinį institutą. Ji dažniausiai nėra kodifikuota, ir kai kurios normos yra išdėstytos įvairiausiuose teisės šaltiniuose“[50].

Nors egzistuoja įvairios arbitražo sąvokos reikšmės, vis dėlto svarbiausia yra samprata, kuri arbitražą apibūdina, kaip tam tikrą ginčo sprendimo metodą, kuriame dalyvauja neutrali trečioji šalis, kuri šalių atžvilgiu priima galutinį ir ginčo šalims privalomą sprendimą.

Arbitražas pagal įvairius kriterijus gali būti skirstomas į tam tikras rūšis, pavyzdžiui „pagal teisinę prigimtį arbitražai skirstomi į viešosios ir privatinės teisės subjektus (institucijas)“[51].

---

[42] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra* note, 6: 15-16.
[43] „Introduction to International Commercial Arbitration“, Thomson Reuters, žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://legal.thomsonreuters.com.au/product/AU/files/720502469/international_comm_arb_ch_1.pdf, 8.
[44] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *op. cit.,* 13.
[45] Juozas Šatas, *Arbitražas tarptautinėje komercijoje* (Kaunas: Technologija, 1998), 7.
[46] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *op. cit.*
[47] Juozas Šatas, *op. cit.*
[48] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *op. cit.*
[49] *Ibid.,* 14.
[50] *Ibid.*
[51] Juozas Šatas, *op. cit.*

Pagal ginčo kategoriją galima išskirti komercinį arbitražą, t. y. skirtą spręsti ginčą tarp privačių asmenų arba tarp privataus ir viešojo asmens, jeigu kilęs ginčas yra susijęs su ūkine-komercine veikla, arba nekomercinį arbitražą, kai ginčas kyla dėl viešosios teisės, tarp viešųjų asmenų.

Pagal tarp šalių kilusio ginčo tarptautiškumą arbitražas gali būti tarptautinis arba nacionalinis. „Dažniausias tarptautinio komercinio arbitražo atvejis, kai šalys priklauso skirtingoms valstybėms. Skirtinga šalių nacionalinė priklausomybė yra vienas iš pagrindinių tarptautinio arbitražo atvejų“[52]. UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme reglamentuojama, jog arbitražas yra laikomas tarptautiniu jeigu „arbitražinio susitarimo šalių verslo vietos to susitarimo sudarymo metu yra skirtingose valstybėse, arba arbitražo vieta, jeigu ji nustatyta arbitražiniame susitarime arba bet kuri vieta, kur turi būti įvykdyta pagrindinė iš komercinio santykio kylančių prievolių dalis, arba ta vieta, su kuria ginčo objektas yra labiausiai susijęs yra ne tos valstybės, kur yra šalių verslo vietos, teritorijoje“[53]. Šalys pačios gali susitarti, kad arbitražinio susitarimo objektas yra susijęs su daugiau nei viena valstybe. Tuo tarpu nacionalinis arbitražas yra skirtas nagrinėti ginčams, kuriuose nėra tarptautinio elemento, t. y. „įvairiems šalies viduje kylantiems ginčams (ūkiniams, komerciniams, darbo ir kt.) [...]. Jie veikia konkrečios valstybės įstatymų bei kitų vidaus teisės aktų nustatyta tvarka“[54].

Arbitražas taip pat klasifikuojamas ir pagal organizavimo formą. Šiuo atveju „[...] viešojo ir privataus tipo arbitražai skirstomi į pastoviai veikiančias institucijas, vadinamas instituciniais arbitražais, ir vienkartinius, vadinamus *ad hoc* arbitražais“[55]. Institucinio arbitražo atveju šalys pasirenka vykdyti arbitražą pagal tam tikros nuolatinės arbitražo institucijos taisykles ir su jos pagalba[56]. Būtent tai atskleidžia, jog „institucinis arbitražas susideda iš dviejų dalių: administravimo ir arbitravimo“[57]. Pasirinkusios institucinį arbitražą šalys tikisi tam tikrų arbitražo proceso organizavimo ir priežiūros paslaugų. Nuolatinė arbitražo institucija nustato tam tikrus mokesčius už savo paslaugas, kuriuos turi sumokėti ginčo šalys. Šie mokesčiai paprastai padengia nuolatinės arbitražo institucijos administracines išlaidas. Priklausomai nuo pasirinktos nuolatinės arbitražo institucijos ir jos taisyklių, šalių sumokėta suma taip pat gali padengti arbitrų mokesčius ir išlaidas[58]. *Ad hoc* arbitražas yra pačių ginčo šalių sudarytas arbitražas konkrečiam ginčui spręsti. Šalys nėra įpareigotos laikytis nuolatinės arbitražo institucijos taisyklių, kadangi savo susitarimu jos pačios gali susitarti dėl darbo tvarkos. Dėl šios priežasties, šalys turi kuo išsamiau susitarti dėl

[52] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra* note, 6: 25.
[53] „UNCITRAL pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo,“ žiūrėta 2018 kovo 1 d., http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/UNCITRAL_PAVYZDINIS_%C4%AESTATYMAS.pdf, 1 str.
[54] Juozas Šatas, *supra* note, 45: 9.
[55] *Ibid.*, 8.
[56] *Settling Business Disputes*: *Arbitration and Alternative Dispute Resolution - 2nd ed.* (Ženeva: ITC, 2016), 32.
[57] Juozas Šatas, *op. cit.*, 9.
[58] *Settling Business Disputes*: *Arbitration and Alternative Dispute Resolution - 2nd ed.* (Ženeva: ITC, 2016), 32.

arbitražo taisyklių, t. y. susitarti dėl arbitražo sudarymo tvarkos, arbitražo vietos, arbitrams keliamų reikalavimų, atlyginimo arbitrams mokėjimo ir kt. Jei šalys nenumatė jokių galiojančių arbitražinio teismo organizavimo ir vykdymo taisyklių, paprastai jos yra saistomos šalies, kurioje vyksta arbitražas, arbitražo ir proceso taisyklių[59].

Taigi, arbitražas yra geriausiai žinomas ir prieinamas alternatyvus ginčų sprendimo būdas, kai ginčo šalys susitaria, jog jų ginčą spręs trečias nepriklausomas asmuo. Tai sutartinis institutas, kadangi būtent šalių susitarimo buvimas yra privaloma sąlyga, kad ginčas būtų sprendžiamas arbitraže. Sudarydamos arbitražinį susitarimą ginčo šalys įsipareigoja dalyvauti arbitraže, taip eliminuodamos galimybę dėl ginčo nagrinėjimo kreiptis į valstybės teismus. Arbitražas populiarus ne tik dėl galimybės pasirinkti asmenis, kurie spręs kilusį ginčą, bet taip pat ir dėl lanksčios arbitražo procedūros, lengvo sprendimų vykdymo užsienio valstybėse, mažesnių piniginių ir laiko sąnaudų, o taip pat dėl konfidencialumo užtikrinimo.

Nors sudarant arbitražinį susitarimą yra atsisakoma teisės kreiptis į valstybės teismus dėl tam tikro ginčo nagrinėjimo, o valstybė reikalauja, kad šalys vykdytų savo sutartinius įsipareigojimus arbitražui, arbitražo veiklą reglamentuojantys įstatymai numato ribotą valstybės teismų galimybę teikti pagalbą bei atlikti tam tikras kontrolines funkcijas arbitražo atžvilgiu.

1.2. Arbitražo istorinė raida

Arbitražas nėra naujas ginčų sprendimo būdas. Kai kurie istorikai mano, kad arbitražas buvo naudojamas kaip ginčų sprendimo priemonė dar prieš teismų sistemos atsiradimą. Arbitražas buvo praktikuojamas jau senovės egiptiečių, graikų ir romėnų laikais. Tuomet, priešingai nei šiandieninėje praktikoje, arbitras paprastai buvo asmuo, kurį abi ginčo šalys pažinojo ir pasitikėjo. Kuo geriau buvo žinomas arbitras, tuo buvo didesnis pasitikėjimas juo ir jo priimtu sprendimu[60].

„Pagal Biblijos teoriją, karalius Saliamonas buvo pirmasis arbitras“[61]. Jis išsprendė klausimą, kas buvo tikroji kūdikio motina. Šioje istorijoje dvi moterys teigė, kad yra vieno kūdikio motinos. Abi moterys gyveno vienuose namuose ir buvo pagimdžiusios berniukus. Vienas iš kūdikių naktį mirė, o motina, kurios kūdikis mirė, dabar reikalavo išgyvenusio vaiko kaip jos. Karalius Saliamonas pasiūlė, kad jei nei viena moteris neatsisakys savo reikalavimo, geriausia kūdikį padalinti į dvi dalis. Tikroji motina tuoj pat protestavo ir pasakė, kad ji labiau norėtų atsisakyti savo kūdikio ir leisti jam gyventi su kita moterimi, nei matyti, kaip jos kūdikis žūsta. Tuo tarpu kita moteris pareiškė, jog geriau kūdikis būtų padalintas ir jo neturėtų nei viena moteris.

---

[59] *Settling Business Disputes*: *Arbitration and Alternative Dispute Resolution - 2nd ed.* (Ženeva: ITC, 2016), 33.
[60] „A Brief History of Commercial Arbitration“, DynaLEX, 2012 gruodžio 28 d., https://dynalex.wordpress.com/2012/12/28/a-brief-history-of-commercial-arbitration/
[61] Grace Xavier, „Evolution of Arbitration as A Legal Institutional And The Inherent Powers of the Court: Putrajaya Holdings Sdn. Bhd. v. Digital Green Sdn. Bhd“, Asian Law Institute, žiūrėta 2018 kovo 10 d., https://law.nus.edu.sg/asli/pdf/WPS009.pdf, 1.

Saliamonas paskelbė, kad moteris, kuri parodė gailestį, buvo tikroji motina ir grąžino jai kūdikį. Taigi, taip karalius veikė, kaip trečiasis nepriklausomas asmuo ir išsiaiškino tiesą[62].

Vėlesniais laikais arbitražo teismas pradėjo spręsti komercinius ginčus. Tam įtakos turėjo prekybinių ginčų Babilonijos dienomis sprendimas.

2100 m. pr. Kr. paskelbtas Hamurabio teisynas pagal kurį buvo suvereni pareiga administruoti teisingumą per arbitražą[63].

Dar 350 m. pr. Kr. Platonas nurodė oficialų privačių ginčų sprendimo būdą, kuris vystėsi atskirai nuo valstybės teisinės sistemos: „[...] jei žmogus nesilaiko sutartos sutarties [...] turėtų būti pateiktas ieškinys genčių teismui, jei šalys anksčiau nesugebėjo suderinti savo nesutarimų prieš arbitrus (jų kaimynus)“[64].

337 m. pr. Kr. Aleksandro Didžiojo tėvas Filipas spręsdamas teritorinius ginčus, kylančius iš taikos sutarčių su kai kuriomis Graikijos valstybėmis, naudojosi arbitražu[65].

Lordas Mustilis nurodo, jog „komercinis arbitražas turi egzistuoti nuo prekybos pradžios. Visa prekyba apima ginčus, o sėkmingai prekybai turi būti taikomos ginčo sprendimo priemonės, kurios neapima prievartos priemonių taikymo“[66].

Arbitražas išaugo iš tarptautinių ir vietos teismų, kurie buvo sukurti, kaip alternatyva karališkojo teismo sistemai, viduramžiais. Šie teismai buvo įsteigti reaguojant į prekybos atstovų paklausą dėl alternatyvios komercinių bylų sprendimo sistemos, nes karališkojo teismo sistema buvo lėta, netinkama komerciniams ginčams ir nebuvo prieinama šalims, kurios nebuvo gyvenančios Anglijoje. Šių teismų vyraujantis bruožas buvo tai, kad komerciniais atvejais reikia atsisakyti griežtų formalumų arba juos atidėti, kad teisės būtų greitai administruojamos[67]. Anot Massey, „Anglija naudojosi arbitražu, kaip įprasta komercinių ginčų sprendimo priemonė dar 1224 m. Arbitražas vystėsi kaip priemonė, leidžianti pirkliams ir prekybininkams išvengti teismų“[68]. Pirmasis arbitražo veiklą reglamentuojantis teisės aktas buvo priimtas 1698 m. Anglijoje. Vėliau (1996 m.) buvo priimtas Arbitražo aktas, kuris yra pagrindinis anglų arbitražo įstatymas.

„1791 m. Prancūzijos Konstitucijoje buvo įtvirtinta piliečių teisė kreiptis į arbitražą. Šiuo laikotarpiu per Europos valstybes nusirito nacionalinius ypatumus atspindinčių arbitražo įstatymų banga. Iki šiol įstatymų leidėjai daugelyje pasaulio valstybių (pradedant nuo Prancūzijos XX a. 8-jame dešimtmetyje, vėliau Vokietijos, kur buvo priimtas UNCITRAL pavyzdinis įstatymas,

---

[62] Grace Xavier, *supra* note, 61: 2.
[63] *Ibid.*
[64] „Introduction to International Commercial Arbitration“, Thomson Reuters, žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://legal.thomsonreuters.com.au/product/AU/files/720502469/international_comm_arb_ch_1.pdf, 11.
[65] „A Brief History of Commercial Arbitration“, DynaLEX, 2012 gruodžio 28 d., https://dynalex.wordpress.com/2012/12/28/a-brief-history-of-commercial-arbitration/
[66] *Ibid.*
[67] Michael Chilton, *supra* note, 31.
[68] Steven Certilma, „This Is a Brief History of Arbitration in the United States“, Research Gate, 2016 sausio 8 d., https://www.researchgate.net/publication/228160215_A_Brief_History_of_Arbitration_in_the_United_States

įsigaliojęs 1998 m., bei kitų pasaulio valstybių, įskaitant ir Malaiziją 2005 m.) reaguoja į modernios tarptautinės verslo bendruomenės poreikius, kuo efektyviau spręsti specifinius ginčus“[69].

Didžiausios įtakos arbitražo plėtrai turėjo „[...] 1923 m. Ženevos protokolas dėl arbitražo išlygų bei 1927 m. Ženevos konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų vykdymo“[70]. „Pačiu reikšmingiausiu tarptautiniu susitarimu laikoma 1958 m. priimta Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo“[71]. „Taip pat reikšmingas ir UNCITRAL pavyzdinis tarptautinio komercinio arbitražo įstatymas, kuriuo vadovaujasi vis daugiau valstybių visame pasaulyje“[72].

Arbitražo užuomazgų Lietuvoje galima rasti dar pirmykštės bendruomeninės santvarkos laikais. „Plačiau šis ginčų sprendimo būdas pradėtas taikyti Lietuvoje kuriantis teritoriniams valstybinio pobūdžio dariniams (IX-XII a.) ir formuojantis Lietuvos teisei“[73]. Atsiradus rašytiniams teisės šaltiniams trečiųjų teismo veikla buvo įtvirtinta Lietuvos Statutuose ir kai kuriuose kituose teisės aktuose.

„LDK greta valstybinių teismų veikė ir vadinami trečiųjų teismai, neužfiksuoti (bet numanomi) Pirmajame Statute. Jie buvo sudaromi tik vienai konkrečiai bylai nagrinėti ir suformuojami tik bylos šalių susitarimu, kuris vėliau vadintas kompromisu“[74]. Šių teismų žinioje dažniausiai būdavo ginčai dėl žemės, jų kilmės vietoje. „Išvažiuojamuosius teismo posėdžius rengdavo ir valstybiniai, ir trečiųjų teismai. Teisėjus (jų skaičius nebuvo reglamentuotas, bet abiejų šalių vienodas), teismo vietą ir laiką pasirinkdavo patys bylininkai, įsipareigodavę paklusti jų sprendimui. Manoma, kad trečiųjų teismo sprendimai net buvo geriau vykdomi, nes rėmėsi visuomenės nuomone. Jei trečiųjų teismo nutartis netenkino šalies, apeliacija buvo negalima“[75]. Tais atvejais, kuomet trečiųjų teismui nepavykdavo išspręsti bylos, ginčo šalys galėdavo kreiptis į valstybės teismą, pavyzdžiui, „trečiajame Lietuvos Statute teigiama: „Jeigu trečiųjų teismas, esant ginčo šalių abipusiu susitarimu padarytam trečiųjų užrašui priima sprendimą, kurio viena šalis nepriima ir netenkina jo reikalavimų, tai kita šalis, kurią sprendimas tenkina, gali kviesti antrąją šalį į žemės, t. y. valstybės, teismą“[76]. Paminėtina tai, kad „trečiųjų teismų veiklą valstybė sankcionavo (specialūs straipsniai įrašyti į Antrąjį ir Trečiąjį Statutus), jų sprendimų galia buvo

---

[69] Ginta Gudauskaitė, „Arbitražas – harmonizavimo, didesnio tarptautiškumo ir labiau patyrusių teisininkų link“, Infolex, 2009 rugsėjo 3 d., http://www.infolex.lt/portal/start.asp?Tema=50&str=34308

[70] *Ibid.;* „1958 metų Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo,“ *Valstybės žinios* 10-208 (1995), 7 str.

[71] Ginta Gudauskaitė, *op. cit.*; „1958 metų Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo,“ *Valstybės žinios* 10-208, (1995).

[72] Ginta Gudauskaitė, *op. cit.*

[73] Juozas Šatas, *supra* note, 45: 12.

[74] Irena Valikonytė, „Teisė, teisingumas / XVI vidurio - XVII a.,“ Orbis Lituaniae, žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://m.ldkistorija.lt/index.php/istoriniai-faktai/teismai-leonas-sapiega-bukime-teises-vergai-kad-galetume-naudotis-laisvemis-/1499

[75] *Ibid.*

[76] Juozas Šatas, *op. cit.*

tokia pat, kaip ir valstybinių teismų. Tačiau kai kurie bylininkai, matyt, siekdami apsidrausti nuo galimų skundų, kartais prašydavo valdovo patvirtinti teismo personalinę sudėtį ir rūpindavosi sprendimą įrašyti į kanceliarijos knygas. Trečiųjų teismo forma buvo populiari, nes bajorai siekė išvengti nemažų valstybinio teismo mokesčių ir bylų vilkinimo“[77].

Iki 1840 m. Lietuvoje galiojo trečiasis statutas. „Po to didžiojoje Lietuvos dalyje ištisą šimtmetį veikė Rusijos imperijos civiliniai įstatymai“[78]. Jie buvo labai formalizuoti, todėl tai trukdė Lietuvos žmonės kilusius ginčus spręsti pasinaudojant trečiųjų teismais.

Taigi, kaip matyti iš pateiktos informacijos iki Lietuvos nepriklausomybės atgavimo Lietuvoje, kaip alternatyva teismui, buvo žinomas trečiųjų teismas. Iki Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo (iki 1990 m.), Lietuvoje komercinio arbitražo nebuvo, todėl galima teigti, jog arbitražo institutas Lietuvoje yra ganėtinai naujas. Arbitražo pradžia galima laikyti 1996 m., kuomet buvo priimtas Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas[79]. Minėtas įstatymas yra paremtas UNCITRAL pavyzdiniu įstatymu[80], todėl yra taikomas tiek tarptautiniam, tiek nacionaliniam arbitražui. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 4 str. 5 d. reglamentuojama, jog „arbitražo įstatymas ir jame esančios sąvokos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į 1985 m. UNCITRAL modelio įstatymą ("tipinį įstatymą"), įskaitant visus jo pakeitimus ir papildymus“[81].

Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta matyti, kad arbitražo institutas buvo praktikuojamas jau senovės egiptiečių, graikų ir romėnų laikais, o dėl sparčiai augančios tarptautinės prekybos, nuo pat atsiradimo sparčiai vystėsi, todėl „[...] į dabartinę situaciją žvelgiant iš istorinių perspektyvų, šiandien vyksta ne kas kita, kaip tolesnis tarptautinio arbitražo vystymasis“[82]. Kaip ginčų sprendimo institutas, Lietuvoje arbitražas pradėjo formuotis dar pirmykštės bendruomeninės santvarkos laikais, o kuriantis teritoriniams valstybinio pobūdžio dariniams, pradėtas taikyti plačiau. Iki Lietuvos nepriklausomybės atgavimo Lietuvoje, kaip alternatyva teismui, buvo žinomas trečiųjų teismas. Šiuolaikinio komercinio arbitražo pradžia Lietuvoje galima laikyti 1996 m., kai buvo priimtas Komercinio arbitražo įstatymas, kuris ir buvo pagrindas arbitražui Lietuvoje.

[77] Irena Valikonytė, *supra* note, 74.
[78] Juozas Šatas, *supra* note, 45: 12.
[79] Rimantas Daujotas, *Arbitration in Lithuania* (M & A Vilnius, 2016), http://rdaujotas.com/wp-content/uploads/2015/06/Arbitration-in-Lithuania-Daujotas.pdf, 5.
[80] „Ancient and Modern: Arbitration in Northern Europe“, Lex Universal, 2008 sausio 21 d., http://www.lexuniversal.com/en/articles/4088
[81] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 4 str.
[82] Ginta Gudauskaitė, *supra* note, 69.

2. VALSTYBĖS TEISMŲ TEIKIAMA PAGALBA ARBITRAŽO TEISMAMS

UNCITRAL pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo reglamentuoja teismų kišimosi į arbitražo veiklą ribas. Jis nustato, jog teismų kišimasis į arbitražo veiklą negalimas, išskyrus atvejus, kurie yra numatyti pavyzdiniame įstatyme. Sutinkamai su minėtu įstatymu, „teismas [...] tam tikras pagalbos ir kontrolės funkcijas arbitražo atveju vykdo“[83] skiriant arbitrą, nušalinant arbitrą, dėl arbitro įgaliojimų nutraukimo, dėl arbitražo sprendimo panaikinimo.

„Kaip žinia, ne visus procesinius klausimus pagal savo kompetenciją yra įgalintas išspręsti arbitražo teismas, todėl įstatymų leidėjas“[84], atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas yra parengtas laikantis UNCITRAL pavyzdinio įstatymo nuostatų, taip pat yra numatęs mechanizmus ir reguliuoja teismo kišimosi į arbitražo veiklą ribas. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 8 str. 2 d. „teismai negali kištis tiek į arbitražo teismo, tiek į nuolatinės arbitražo institucijos ir jos pirmininko veiklą, išskyrus tuos atvejus, kurie yra numatyti Komercinio arbitražo įstatyme“[85]. „Bendrosios kompetencijos teismai suteikia pagalbą arbitražo procese tiek arbitražo teismui, tiek šalims (Komercinio arbitražo įstatymas 9 str.). Lietuvos apeliacinis teismas sprendžia arbitražo teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo klausimus (Komercinio arbitražo įstatymas 26 str., 50 str., 51 str.), tuo tarpu Vilniaus apygardos teismas gali teikti pagalbą skiriant arbitrus (Komercinio arbitražo įstatymas 14 str.), juos nušalinant nuo arbitražinės bylos nagrinėjimo (Komercinio arbitražo įstatymas 16 str.), atstatydinant *ad hoc* arbitražo arbitrus (Komercinio arbitražo įstatymas 17 str.), taikant laikinąsias apsaugos priemones ir užtikrinant įrodymus iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios arba iki arbitražo teismo sudarymo (Komercinio arbitražo įstatymas 27 str.), išduodant vykdomuosius raštus dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo (Komercinio arbitražo įstatymas 25 str.), apklausiant liudytojus (Komercinio arbitražo įstatymas 36 str.) ir renkant įrodymus (Komercinio arbitražo įstatymas 38 str.)“[86].

Teismams draudžiama bet kaip kištis į arbitražo veiklą, tačiau kelias teikti tam tikrą pagalbą neužkertamas. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekse reglamentuojama, jog „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme numatytais atvejais teismai teikia pagalbą arbitražo bylos šalims ir arbitražo teismui“[87].

---

[83] „UNCITRAL pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo,“ žiūrėta 2018 kovo 1 d., http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/UNCITRAL_PAVYZDINIS_%C4%AESTATYMAS.pdf.

[84] „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-605/2014,“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/244648024483799/2-605/2014

[85] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 8 str.

[86] „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-605/2014,“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/244648024483799/2-605/2014

[87] „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 23 str.

Taigi, arbitražui pagalba gali būti teikiama tik tam tikrais atvejais, kurie yra griežtai reglamentuoti įstatyme. Siekiant išanalizuoti ir atskleisti arbitražo ir teismų santykį, toliau darbe bus analizuojama įstatymu leidžiama teismų veikla, teikiant pagalbą arbitražo procese.

2.1. Valstybės teismo pagalba arbitro skyrimo procese

Sprendžiant bet kokio pobūdžio ginčą reikalingas kompetentingas asmuo, kuris priimtų įstatymams neprieštaraujantį ir teisėtą sprendimą. Būtent toks asmuo arbitražo procese yra arbitras arba arbitrų kolegija. Tai, ar ginčas bus sprendžiamas vieno arbitro ar arbitrų kolegijos, sudarytos iš trijų arbitrų, priklauso nuo ginčo šalių susitarimo.

Sutinkamai su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 str. 2 d. „arbitras tai fizinis asmuo, paskirtas arba ginčo šalies, arba ginčo šalių susitarimu, arba Komercinio arbitražo įstatymo nustatyta tvarka ginčui spręsti“[88]. Prof. V. Mikelėnas ir G. Dominas nurodo, jog „norint išspręsti ginčą, turi būti suformuotas arbitražas – paskirti asmenys, kuriems šalių vardu būtų patikėta priimti sprendimą. Kadangi nebūna iš anksto įsteigto nuolatinio arbitražo, arbitrai skiriami kiekvienam konkrečiam ginčui“[89].

Dėl arbitražo proceso lankstumo, ginčo šalys sudarydamos arbitražinį susitarimą gali pačios nuspręsti tiek dėl arbitrų skyrimo procedūros, tiek dėl pačių arbitrų kandidatūros. Ši šalims suteikiama teisė užtikrina, jog ginčas bus visapusiškai išspręstas tam tikros srities specialisto[90]. Tais atvejais, kai šalys nesusitaria dėl arbitražo teismo sudarymo procedūros ir paties arbitro paskyrimo per nustatytą laiką ir „[...] jei viena iš šalių siekia sabotuoti arbitražo procesą nedalyvaudama skiriant arbitrus, būtinas kompetentingų asmenų įsikišimas“[91]. Arbitrai skiriami vadovaujantis arbitražo įstatymais ir (arba) pagal šalių pasirinktos arbitražo institucijos taisykles[92]. Šalims, arbitražiniame susitarime, nurodžius, jog ginčas bus sprendžiamas instituciniame arbitraže, už arbitro ar arbitrų paskyrimą ir nušalinimą yra atsakinga pasirinkta institucija, pavyzdžiui, pasirinkus Vilniaus komercinio arbitražo teismą, skiriant arbitrą bus laikomasi Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamento 17 str. nuostatų, kai arbitrą skiria Vilniaus komercinio arbitražo teismo pirmininkas[93]. Kai ginčo šalys pasirenka kilusį nesutarimą spręsti *ad hoc* arbitraže ir nesusitaria dėl arbitro skyrimo procedūros, reikalingas

[88] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 3 str.
[89] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra* note, 6: 153.
[90] LAWIN, *Arbitration in the Baltics* (2008), http://www.infolex.lt/portal/papildomiok/Arbitration_in_the_Baltics_by_LAWIN.pdf, 7.
[91] Ramūnas Audzevičius ir Denis Parchajev, *supra* note, 15: 83.
[92] LAWIN, *op. cit.*
[93] „Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas,“ Vilniaus komercinio arbitražo teismas, žiūrėta 2018 kovo 1 d., http://www.arbitrazas.lt/failai/2018-01-01%20VKAT%20AP%20Reglamentas_%202017-11-28%20pakeitimas_be%20pried%C5%B3.pdf, 17 str.

nacionalinio teismo įsikišimas. Būtent šiuo atveju pasireiškia valstybinio teismo, o konkrečiai Vilniaus apygardos teismo, pagalba arbitro skyrimo procese.

2012 m. birželio 21 d. įsigaliojo nauja Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo redakcija, kuri atitiko 2006 m. UNCITRAL pavyzdinio įstatymo dėl tarptautinio komercinio arbitražo nuostatas. Pavyzdinis įstatymas reglamentuoja, jog šalys gali susitarti dėl arbitrų skyrimo, o nesant susitarimo dėl arbitro ar arbitrų skyrimo procedūros, pastarąjį paskiria teismas ar kita institucija. UNCITRAL pavyzdinis įstatymas numato du atvejus, kuomet galimas teismo įsikišimas į arbitražo formavimo procedūrą skiriant arbitrus:

- kai arbitražas sudaromas iš trijų arbitrų;
- kai arbitražas sudaromas iš vieno arbitro.

Pirmuoju atveju, kiekvienai ginčo šaliai paskyrus po vieną arbitrą, pastarieji bendru sutarimu turi skirti trečiąjį arbitrą. „jeigu šalis, iš kitos šalies gavusi prašymą paskirti arbitrą jo nepaskirta per 30 dienų nuo prašymo gavimo arba jeigu du arbitrai per 30 dienų nuo jų paskyrimo nesusitaria dėl trečiojo arbitro, šalies reikalavimu arbitrą paskiria teismas ar kita institucija [...]“[94].

Antruoju atveju, kuomet yra susitarta formuoti arbitražą iš vieno arbitro, tačiau nesusitariama dėl jo skyrimo procedūros, „arbitrą šalies reikalavimu paskiria teismas ar kita institucija“[95].

Šiais atvejais bet kuriai šaliai suteikiama teisė kreiptis į teismą ir reikalauti imtis reikiamų priemonių paskiriant arbitrą. Vienintelis atvejis, kuomet šalims užkertama teisė kreiptis į teismą ar kitą instituciją dėl arbitro paskyrimo – atvejai, kai šalys sudarydamos arbitražinį susitarimą numato kitus būdus arbitro paskyrimo procedūrai[96].

Kaip buvo minėta anksčiau, 2012 m. birželio 21 d. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo redakcija atitiko UNCITRAL pavyzdinio įstatymo nuostatas dėl arbitrų skyrimo proceso. Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas redaguojamas pagal UNCITRAL pavyzdinį įstatymą, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme numatytas analogiškas arbitrų skyrimo procesas, kai yra reikalinga valstybės teismo pagalba. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 14 str. 3 d. 6 p. „*ad hoc* arbitražo atveju šaliai nepaskyrus arbitro, jį paskiria Vilniaus apygardos teismas, o jeigu šalių paskirti arbitrai per 20 dienų nuo jų paskyrimo nesusitaria dėl arbitražo teismo pirmininko skyrimo, *ad hoc* arbitražo teismo pirmininką paskiria Vilniaus apygardos teismas per 20 dienų nuo termino šaliai paskirti arbitrą arba arbitrams paskirti arbitražo teismo pirmininką pabaigos“[97].

[94] „UNCITRAL pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo,“ žiūrėta 2018 kovo 1 d., http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/UNCITRAL_PAVYZDINIS_%C4%AESTATYMAS.pdf, 11 str.
[95] *Ibid.*
[96] *Ibid.*
[97] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 14 str.

Lietuvos įstatymų leidėjas nurodo konkretų teismą, kuriam suteikiama teisė skirti arbitrą. Tik Vilniaus apygardos teismas gali teikti pagalbą arbitražo procese skiriant arbitrą. Tokia įstatymo nuostata neapsunkina nei ginčo šalių nei teismo, kadangi „teisėkūros subjektui arbitražo įstatyme nurodžius aiškią teismų kompetenciją, išvengiama skirtingų teismų sprendimų, formuojama nuosekli arbitrų skyrimo praktika“[98].

Lietuva ne viena valstybė, kuri konkrečiai ir aiškiai nurodo, kokie valstybiniai teismai gali teikti pagalbą arbitražo procedūroje skiriant arbitrus. Paminėtinas Prancūzijos pavyzdys, kai nurodomas ne tik konkretus teismas, kuris sprendžia klausimus dėl arbitro skyrimo, bet ir konkretus teisėjas – Paryžiaus Aukščiausiojo Teismo pirmininkas. Prancūzijos civilinio proceso kodekso 1454 str. reglamentuojama, jog šalys skiria vienodą skaičių arbitrų, o „[...] šaliai nepaskyrus arbitro arba arbitrams nepaskyrus trečiojo arbitro, arbitrą paskiria teisėjas, veikiantis kaip arbitražo pagalbininkas“[99]. Ne visi teisėjai gali veikti, kaip arbitražo pagalbininkai. Tik Paryžiaus Aukščiausiojo Teismo (*Tribunal de grande instance de Paris)* pirmininkas gali būti skiriamas tokiu teisėju[100]. Gimininga praktika yra susiklosčiusi ir Ispanijoje. Čia galiojantis ir arbitražą reglamentuojantis Ispanijos Arbitražo įstatymas taip pat nustato konkretų teismą, galintį skirti arbitrą. Vadovaujantis minėto įstatymo 15 str., jei šalys negali susitarti dėl arbitro ar arbitrų paskyrimo, visus arbitrus šalies prašymu skiria Aukštesnės hierarchijos ir kolegialaus pobūdžio specializuotasis teismas (*Tribunales Superiores de Justicia*)[101]. Olandijos civilinio proceso kodekso nuostatos reglamentuojančios valstybinio teismo pagalbą skiriant arbitrus nustato, jog „jei arbitras ar arbitrai nėra skiriami per nustatytą dviejų mėnesių laikotarpį, bet kurios šalies parašymu arbitras paskiriamas apylinkės teismo budinčio teisėjo“[102] (*Provisional Relief Judge of the District Court).* Nors arbitras gali būti skiriamas vienos šalies prašymu, kitai šaliai yra suteikiama galimybė būti išklausytam. Budintis teisėjas skirdamas arbitrą neatsižvelgia į ginčo klausimą. Taigi, tokios, arbitražo veiklą reglamentuojančios, įstatymo nuostatos tik patvirtina, jog pagalbą arbitražo procese skiriant arbitrus gali tik teisės aktuose nustatyti teismai.

Ne visose Europos valstybės formuojama praktika, kai yra nustatoma konkreti teisminė institucija, teiksianti arbitražui pagalbą arbitro skyrimo procese. Pavyzdžiui, „Švedijos arbitražo įstatymo 14 str. 3 d. nurodyta, jog šaliai nepaskyrus arbitro, jį paskiria apygardos teismas. Švedijoje iš viso yra 48 apygardų teismai“[103]. Estijos civilinio proceso kodekse nustatyta, jog jei

---

[98] Tadas Varapnickas, *supra* note, 21: 90.

[99] „The French Code of Civil Procedure“, žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://lexinter.net/ENGLISH/code_of_civil_procedure.htm, 1454 str.; Tadas Varapnickas, *op. cit.* 89.

[100] „The French Code of Civil Procedure“, žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://lexinter.net/ENGLISH/code_of_civil_procedure.htm, 1454 str.

[101] „The Spanish Arbitration Act,“ *Ministerio de Justicia* 60 (2003), http://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/1292426982249, 15 str.

[102] „The Code of Civil Procedure of the Dutch“, WIPO Lex, žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://www.dutchcivillaw.com/civilprocedureleg.htm, 4.1027 str.

[103] Tadas Varapnickas, *op.cit.*; „The Swedish Arbitration Act“ SFS 116 (1999), žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://swedisharbitration.se/wp-content/uploads/2011/09/The-Swedish-Arbitration-Act.pdf, 14 str.

šalių paskirti arbitrai per 30 dienų terminą nepaskiria trečiojo arbitro, ginčo šalių prašymu arbitrą paskiria bendrosios kompetencijos teismas[104]. Tuo tarpu „1996 m. Anglijos arbitražo įstatymas nenumato konkretaus teismo ir vartoja tik „teismo“ sąvoką, palikdamas konkretaus teismo nustatymą bendrosioms civilinio proceso taisyklėms“[105]. Kaip matyti, toks reglamentavimas išplečia teismų kiekį, kurie gali skirti arbitrus. Galima manyti, jog tokia padėtis apsunkintų teismų veiklą ir užkirstų kelią vieningos praktikos formavimui, tačiau atsižvelgiant į tai, jog „[...] tokių bylų nėra daug [...] ir teismų praktikos formavimas šiose bylose nėra toks svarbus, kaip, pavyzdžiui, sprendžiant arbitražo teismo sprendimo pripažinimo klausimą, kai teismas tiria ir materialinės, ir procesinės teisės klausimus“[106], arbitražo procesas nėra apsunkinamas.

Visais minėtais atvejais, teismas arbitro skyrimo procedūroje gali dalyvauti tik *ad hoc* arbitražo atveju. Taip yra dėl to, kadangi procesines taisykles nusistato pačios šalys, visiškai priešingai nei institucinio arbitražo atveju, kuomet arbitro ar arbitrų skyrimo procesas vyksta pagal pasirinktos nuolatinės arbitražo institucijos nustatytas taisykles. Netgi Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 str. 1 d. reglamentuojama, jog *ad hoc* arbitražas, tai „arbitražas, kai šalių susitarimu ginčo sprendimo procedūros neorganizuoja nuolatinė arbitražo institucija“[107].

Būtina ir esminė sąlyga kreipiantis į Vilniaus apygardos teismą dėl arbitro paskyrimo yra arbitro nepaskyrimas. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme formuojama nuostata, jog „*ad hoc* arbitražo atveju šaliai nepaskyrus arbitro, jį paskiria Vilniaus apygardos teismas“[108]. Įstatymų leidėjas neaiškina momento, kuomet šalims atsiranda teisė kreiptis į teismą, todėl šiuo atveju reikia atsižvelgti į visą įstatymo normą, reglamentuojančią arbitrų skyrimą ir formuojamą teismų praktiką. „Sistemiškai aiškinant Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 14 str. galima daryti išvadą, jog šalis turėtų būti laikoma nepaskyrusia arbitro, jei tai nepadaroma per 20 dienų nuo tada, kai šaliai atsiranda tokia pareiga“[109]. Pavyzdžiui, ieškovui pareiškus ieškinį, bet nepaskyrus arbitro per 20 dienų nuo ieškinio pareiškimo dienos, ar šalių paskirtiems arbitrams per 20 dienų nuo jų paskyrimo nesusitarus dėl trečiojo arbitro paskyrimo ir kt. Galima laikyti, jog 20 dienų terminas yra bendrasis terminas arbitro paskyrimui. Toks pats terminas nustatomas ir Vilniaus apygardos teismui per kurį jis turi paskirti arbitrą, pavyzdžiui, paminėtina Vilniaus apygardos teismo civilinė byla Nr. 2-6557-160/2012 dėl arbitro paskyrimo. Byloje nurodoma, jog „pasiūlymas sudaryti arbitražą UAB „GUMITRA“ buvo įteiktas 2012-10-11. Ieškovo 2012-10-26 prašymas dėl arbitro paskyrimo UAB „GUMITRA“ deklaruotu adresu Savanorių pr. 159A buvo siunčiamas naudojant UAB „Bijusta“ paslaugas. UAB „Bijusta“ pranešimu pristatant siuntą 2012-

---

104 LAWIN, *supra* note, 90: 14.
105 Tadas Varapnickas, *supra* note, 21: 89; „The English Arbitration Act“, UK government, 2018 kovo 7 d. http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/data.pdf
106 Tadas Varapnickas, *op. cit.* 90.
107 „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 3 str.
108 *Ibid.,* 14 str.
109 Tadas Varapnickas, *op. cit.*, 94.

11-02 gavėjas nerastas, paliktas pranešimas apie gautą siuntą. Pakartotinai korespondenciją pristatant 2012-11-07 gavėjas nerastas, paliktas pranešimas apie gautą siuntą. Per 10 dienų gavėjas siuntos neatsiėmė, siunta grąžinta siuntėjui. 2012-11-15 ieškovas pakartotinai išsiuntė prašymą dėl arbitro skyrimo, prašymas neįteiktas UAB „Bijusta“ 2012-11-21 atžymėjus, kad adresatas nerastas“[110]. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas reglamentuoja, jog „[...] jei šalys nesusitarė kitaip, laikoma, kad bet koks rašytinis pranešimas šaliai laikomas įteiktu, kai jis registruotu laišku pristatytas į paskutinę žinomą adresato buveinę“[111]. Iš pateiktų bylos duomenų matyti, jog „[...] paskutinė oficialiai deklaruota UAB „GUMITRA“ buveinė yra adresu Savanorių pr. 159A, Vilnius, pranešimai buvo siųsti ir pristatyti šiuo adresu, todėl laikoma, kad pranešimai UAB „GUMITRA“ įteikti 2012-11-21“[112]. Taigi, nors pranešimai UAB „GUMITRA“ buvo tinkamai įteikti, minėta įmonė nepaskyrė arbitro, todėl jis buvo paskirtas Vilniaus apygardos teisme.

Vilniaus apygardos teismas arbitrą gali paskirti tik tuo atveju, kai yra „[...] informuojamas apie arbitražo teismo procesą ir jo prašoma paskirti arbitrą“[113]. „Vilniaus apygardos teismas turi paskirti arbitrą per 20 dienų nuo prašymo skirti arbitrą priėmimo dienos. [...] tokia įstatymo nuostata atitinka bendruosius civilinio proceso principus ir užtikrina, kad Komercinio arbitražo įstatymo nuostata dėl arbitrų skyrimo bus veiksminga“[114].

Nors Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas numato vienintelę sąlygą, kuriai egzistuojant galima kreiptis į teismą dėl arbitro paskyrimo, svarbu pažymėti, jog yra autorių, kurie išskiria ir kitas sąlygas. Autoriai A. Redfern ir M. Hunter teigia, jog taip pat svarbu nustatyti:

1. Nacionalinio teismo jurisdikciją;
2. Nacionalinio teismo įgaliojimus skiriant arbitrą[115].

„Jei teismas turi tiek jurisdikciją, tiek įgaliojimus, šalių sutarimas nėra būtinas. Pakanka tik to, kad ieškovas (kuris paprastai neišvengiamai yra šalis, labiausiai suinteresuota arbitražo teismo sudarymu) kreiptųsi į teismą su prašymu paskirti vienintelį arbitrą ar pirmininkaujantį arbitrą, kai to reikia“[116].

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme nėra nustatyta procedūra, pagal kurią Vilniaus apygardos teismas gavęs vienos iš šalių prašymą paskirti arbitrą, arba paskirtų dvejų arbitrų prašymą, paskirti trečiąjį arbitrą, paskiria arbitrus. Atsižvelgiant į tai svarbi tampa teismų praktikos, dėl arbitro paskyrimo, analizė.

---

[110] „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. lapkričio 30 d. civilinė byla Nr. 2-6557-160/2012,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/162387144525771/2-6557-160/2012

[111] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 6 str.

[112] „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. lapkričio 30 d. civilinė byla Nr. 2-6557-160/2012,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/162387144525771/2-6557-160/2012

[113] Tadas Varapnickas, *supra* note, 21: 94.

[114] *Ibid.*

[115] Alan Redfern ir Martin Hunter, *supra* note, 36.

[116] Tadas Varapnickas, *op. cit.*; Alan Redfern ir Martin Hunter, *op. cit.*

Vilniaus apygardos teismas 2012 m. lapkričio 30 d. civilinėje byloje Nr. 2-6557-160/2012 dėl arbitro paskyrimo priėmė nutartį, kurioje nurodė, jog „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas nenustato arbitro skyrimui specialios procedūros, vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 1 str. 1 d. laikoma, kad Komercinio arbitražo įstatymo 14 str. daroma išimtis dėl teismingumo nagrinėjant bylas supaprastinto proceso tvarka, todėl byla dėl arbitro skyrimo nagrinėjama remiantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 579-582 str. nustatytomis taisyklėmis – rašytinio proceso tvarka“[117].

Vadovaujantis minėtomis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nuostatomis ir teismų praktika dėl arbitro skyrimo, galima išskirti šiuos procesinius reikalavimus, keliamus arbitro skyrimo procesui:

- Prašymą dėl arbitro skyrimo gali paduoti viena iš ginčo šalių, arba šalių paskirti arbitrai, jei jie nesusitaria dėl trečiojo arbitro paskyrimo. Pažymėtina, jog toks prašymas gali būti pateikiamas tik praėjus arbitro paskyrimo terminui. Kaip buvo minėta anksčiau, yra laikoma, jog arbitras nebuvo paskirtas praėjus 20 dienų. Taigi, praėjus arbitro paskyrimo terminui, ginčo šalis arba paskirti arbitrai, Vilniaus apygardos teismui pateikia prašymą, kuris atitinka „bendruosius procesinių dokumentų formai ir turiniui keliamus reikalavimus“[118] nurodytus Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 111 str., t. y. nurodant „[...] teismo, kuriam paduodamas procesinis dokumentas, pavadinimą, dalyvaujančių byloje asmenų procesinės padėtis, vardus, pavardes, asmens kodus (jeigu jie žinomi), gyvenamosios vietos, pareiškėjui žinomus kitų dalyvaujančių byloje asmenų procesinių dokumentų įteikimo kitus adresus, o tais atvejais, kai dalyvaujantys byloje asmenys arba vienas iš jų yra juridinis asmuo, – jo visą pavadinimą, buveinės pareiškėjui žinomus kitų dalyvaujančių byloje asmenų procesinių dokumentų įteikimo kitus adresus, kodus, atsiskaitomųjų sąskaitų numerius (jeigu jie žinomi) ir kredito įstaigų rekvizitus (jeigu jie žinomi), procesinių dokumentų įteikimo dalyvaujančiam byloje asmeniui būdus, adresus pašto korespondencijos siuntoms, kai jis nesutampa su gyvenamosios vietos arba buveinės adresu, procesinio dokumento pobūdį ir dalyką, aplinkybes, patvirtinančios procesinio dokumento dalyką, ir įrodymus, patvirtinančius šias aplinkybes, priedus, pridedamus prie pateikiamo procesinio dokumento, procesinį dokumentą paduodančio asmens pasirašytą, o taip pat nurodant dokumento surašymo datą“[119].
- Vilniaus apygardos teismas gavęs prašymą dėl arbitro paskyrimo turi „patikrinti, ar arbitro neskirianti šalis buvo tinkamai informuota apie prasidėjusį procesą ir tikrai turėjo galimybę

[117] „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. lapkričio 30 d. civilinė byla Nr. 2-6557-160/2012,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/162387144525771/2-6557-160/2012
[118] „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 581 str.
[119] *Ibid.,* 111 str.

išreikšti savo poziciją, bet to nepadarė“[120]. Toks teismų įpareigojimas yra kildinamas iš teismų praktikos. Pavyzdžiui, civilinėje byloje Nr. 2-6557-160/2012 „Vilniaus apygardos teismas patikrino ir bylos motyvuojamoje dalyje pabrėžė, kad atsakovui pasiūlymas sudaryti arbitražą buvo tinkamai įteiktas, laikantis procesinių reikalavimų“[121].

- Vilniaus apygardos teismas skirdamas arbitrus ir formuodamas vienodą teismų praktiką privalo „[...] atsižvelgti į ginčo esmę, šalių susitarimu arbitrui nustatytus reikalavimus, taip pat aplinkybes, užtikrinančias arbitro (arbitrų) nepriklausomumą ir nešališkumą“[122]. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme nėra reglamentuota, kokį arbitrą turi paskirti Vilniaus apygardos teismas. „Skirdamas arbitrą, teismą turėtų pasirinkti tokį asmenį, kuris būtų pakankamai kvalifikuotas, nepriklausomas ir nešališkas. Asmens nepriklausomumą ir nešališkumą teismas gali išsiaiškinti tik kreipęsis į asmenį ir nurodydamas jam, jei sutinka su paskyrimu, užpildyti interesų deklaraciją“[123]. Anot Borno, teismams arbitrais tikslinga skirti vietinius teisės praktikus arba teisėjus, kurie yra baigę teisėjų karjerą[124].

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas yra nustatęs 20 dienų terminą, per kurį Vilniaus apygardos teismas turi paskirti arbitrą. Anot T. Varapnicko, dėl tokio, pakankamai trumpo termino „teismas galėtų kreiptis iš karto į kelis asmenis, galinčius būti arbitrais, siūlydamas jiems arbitruoti ginčą. Visiems asmenims sutikus, teismas savo galutinį pasirinkimą turėtų motyvuoti nutartyje“[125].

Pažymėtina, jog Vilniaus apygardos teismas spręsdamas bylą dėl arbitro paskyrimo, nesprendžia kitų su arbitražu susijusių klausimų. Vienas iš tokių klausimų – arbitro atlyginimas. Nors šiuo atveju arbitrą skiria Vilniaus apygardos teismas, jis nėra laikomas ginčo šalimi, kuriai yra suteikiama teisė spręsti dėl atlyginimo dydžio arbitrams. Todėl galima teigti, jog arbitrų atlyginimo klausimas yra paliekamas ginčo šalių žiniai.

- Vilniaus apygardos teismas bylas dėl arbitro paskyrimo nagrinėja rašytinio proceso tvarka. Išnagrinėjęs bylą teismas priima nutartį. Vilniaus apygardos teismo priimtos nutartys dėl arbitrų paskyrimo yra galutinės[126]. Teismo nutartis paskirti arbitrą įsiteisėja nuo jos priėmimo dienos ir nėra skundžiama apeliacine tvarka. Tai reiškia, „jog tai, kas nuspręsta teismo, yra privaloma visiems teisės subjektams ir turi būti vykdoma“[127]. Atsižvelgiant į tai, ginčo šalis, kuri

---

120 Tadas Varapnickas, *supra* note, 21: 98.
121 *Ibid.*
122 „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 14 str.
123 Tadas Varapnickas, *op. cit.*, 100.
124 Gary B. Born, *International Commercial Arbitration: Law and Practice. Second edition* (The Hague: Kluwer Law International, 2014), 129.
125 Tadas Varapnickas, *op. cit.*
126 „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 14 str.
127 „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2014 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-419/2014,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/134420780794271/3K-3-419/2014

nesutinka su teismo nutartimi, kadangi jos netenkina paskirtas arbitras, negali kreiptis į apeliacinės instancijos teismą dėl tokio arbitro pašalinimo.

Nors Vilniaus apygardos teismas vienintelis teismas, kuriam suteikia teisė nagrinėti bylas dėl arbitro skyrimo, analizuojant teismų praktiką pastebėta, jog Lietuvos teismuose, šiuo atveju konkrečiai Vilniaus apygardos teisme, „[...] dar beveik nesutinkama bylų, kuriose būtų naudojamasi teismo pagalba, skiriant ir nušalinant arbitrus [...]“[128]. Anot T. Varapnicko „nereikia pamiršti, kad teismo dalyvavimas skiriant arbitrą yra (turėtų būti) išimtinis atvejis. Todėl ir tokių bylų nėra daug“[129].

Taigi, Vilniaus apygardos teismo veikimas arbitraže skiriant arbitrą turi būti laikomas, kaip administracinė funkcija, kadangi teismui nesuteikiami įgaliojimai nagrinėti kilusį ginčą. Šalims, arbitražiniame susitarime, nurodžius, jog ginčas bus sprendžiamas instituciniame arbitraže, už arbitro ar arbitrų paskyrimą ir nušalinimą yra atsakinga pasirinkta institucija, pavyzdžiui, pasirinkus Vilniaus komercinio arbitražo teismą, skiriant arbitrą bus laikomasi Vilniaus komercinio arbitražo teismo procedūros reglamento 17 str. nuostatų, kuomet arbitrą skiria VKAT pirmininkas[130]. Kuomet ginčo šalys pasirenka kilusį nesutarimą spręsti *ad hoc* arbitraže ir nesusitaria dėl arbitro skyrimo procedūros, reikalingas nacionalinio teismo įsikišimas. Būtent šiuo atveju pasireiškia valstybinio teismo, o konkrečiai Vilniaus apygardos teismo, pagalba skiriant arbitrus. Dėl arbitro paskyrimo gali kreiptis ginčo šalys, arba šalių paskirti arbitrai, kurie nesutaria dėl arbitražo teismo pirmininko paskyrimo. Jeigu šalių paskirti arbitrai nesutaria dėl arbitražo teismo pirmininko paskyrimo, Vilniaus apygardos teismas arbitrą turi paskirti iš karto, „neprašydamas nei paskirtų arbitrų, nei šalies, kuri nesikreipė į teismą, pateikti savo paaiškinimų“[131].

Nei Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, nei UNCITRAL pavyzdinis įstatymas nenustato kokį arbitrą turi paskirti Vilniaus apygardos teismas. Tačiau Vilniaus apygardos teismas per 20 dienų nuo termino šaliai paskirti arbitrą arba arbitrams paskirti arbitražo teismo pirmininką pabaigos, paskiria arbitrą atsižvelgdamas į šalių arbitražiniame susitarime arbitrui keliamus reikalavimus, kvalifikaciją, jo nešališkumą ir nepriklausomumą.

---

128 Vytautas Nekrošius, „Vilniaus komercinio arbitražo teismas: faktai ir skaičiai,“ *Arbitražas: teorija ir praktika* 1 (2015): 85.
129 Tadas Varapnickas, *supra* note, 21: 90.
130 „Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas,“ Vilniaus komercinio arbitražo teismas, žiūrėta 2018 kovo 1 d., http://www.arbitrazas.lt/failai/2018-01-01%20VKAT%20AP%20Reglamentas_%202017-11-28%20pakeitimas_be%20pried%C5%B3.pdf, 17 str.
131 Tadas Varapnickas, *op. cit.*, 100.

2.2. Valstybės teismo pagalba arbitro nušalinimo procese

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 13 str. yra reglamentuojama, jog „kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos šioje Konvencijoje, buvo pažeistos, turi teisę pasinaudoti efektyvia teisine gynyba valstybiniuose organuose, nesvarbu, ar tai padarė einantys oficialias pareigas asmenys“.[132] Ši nuostata reiškia, jog valstybė asmeniui turi sudaryti tinkamas ir prieinamas teisinės gynybos priemones visose valstybės institucijose. Tarptautiniu lygiu yra taikoma taisyklė, jog tik pasinaudojus visomis teisinėmis gynybos priemonėmis valstybėje, galima pažeistas teises ginti tarptautiniu lygiu[133].

Lietuvoje teisminės gynybos principas yra įtvirtintas Konstitucijos 30 str. 1 d.. Šiame straipsnyje reglamentuojama, jog „asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą”[134]. Teisę į teisminę pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių gynybą turi kiekvienas asmuo, manantis, kad jo teisės ar laisvės pažeistos; asmeniui jo pažeistų teisių gynyba teisme garantuojama nepriklausomai nuo jo teisinio statuso; asmenų pažeistos teisės ir teisėti interesai teisme turi būti ginami nepriklausomai nuo to, ar jie yra tiesiogiai įtvirtinti Konstitucijoje, ar ne; teisė kreiptis į teismą yra absoliuti; šios teisės negalima apriboti ar paneigti; asmens konstitucinė teisė kreiptis į teismą negali būti dirbtinai suvaržoma, taip pat negali būti nepagrįstai pasunkinama ją įgyvendinti[135]. Teisė į teisminę gynybą yra konstitucinė – tuo pabrėžiama šios teisės svarba, valstybės požiūris į subjektinių teisių įgyvendinimą bei apsaugą[136].

Nors sudarius arbitražinį susitarimą yra atsisakoma galimybės kreiptis į teismą dėl teisminio ginčo nagrinėjimo, tačiau „vien faktas, kad šalys sutinka savo ginčus spręsti privačiai, nereiškia, kad jie neturi būti saugomi universaliai pripažįstamos žmogaus teisės“[137].

„Europos Žmogaus Teisių Teismas yra nusprendęs, kad teisės kreiptis į teismą ir teisės į viešą procesą gali būti atsisakyta arbitražo naudai sutarties pagrindu. Tačiau tai nereiškia, kad Europos žmogaus teisių konvencija neturi jokios reikšmės arbitražui. Kadangi arbitražas yra tam tikras surogatas įprasto teismo proceso atžvilgiu, kai kurie procesiniai standartai turi būti išlaikyti kompensuojant praradimą kreiptis į teismą“[138].

Kaip ir arbitro skyrimo atveju, taip pat ir arbitro nušalinimo atveju, yra galimas teismo dalyvavimas. Nušalinant arbitrą, teismas gali dalyvauti tiek esant *ad hoc,* tiek instituciniam

---

132 „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija,“ *Valstybės žinios* 40-987 (1995).

133 Danutė Jočienė ir Kęstutis Čilnskas, *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje* (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2004), 6; Remigijus Merkevičius, „Teismo nešališkumo principo samprata Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencijoje,“ *Teisė* 76 (2010): 70.

134 „Lietuvos Respublikos Konstitucija,“ *Valstybės žinios* 33-1014 (1992), 30 str.

135 „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas byloje Nr. 04/08-11/08, *LRKT,* http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta175/content

136 Stasys Vėlyvis ir Gitana Abromavičienė, „Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos“, *Jurisprudencija* 80 (2003): 123.

137 Ramūnas Audzevičius ir Denis Parchajev, *supra* note, 15: 83.

138 Tadas Varapnickas, *supra* note, 21: 175.

arbitražui. „Arbitražo procese Vilniaus apygardos teismas taip pat yra paskutinė instancija arbitro nušalinimo klausimu“[139]. Teismų praktikoje yra konstatuota, jog „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 16 str. numato ne tai, kad galutinio sprendimo teisė arbitro nušalinimo klausimu visais atvejais priklauso Vilniaus apygardos teismui, o tik tai, kad tokia teisė Vilniaus apygardos teismui suteikiama tuomet, kai šalys dėl arbitro nušalinimo, sprendimo dėl arbitro nušalinimo apskundimo ir kitų su arbitro nušalinimo tvarka susijusių klausimų nėra susitarusios kitaip“[140].

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 16 str. 3 d. numatyta galimybė ginčo šalims kreiptis į Vilniaus apygardos teismą su skundu dėl arbitro arba arbitražo teismo nušalinimo, jei „arbitras ar arbitražo teismas, kurio arbitrui (- ams) pareikštas nušalinimas, atmeta pareikštą nušalinimą“[141].

Visų pirma, kad būtų galima kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl arbitro nušalinimo, turi egzistuoti „[...] pagrįstos abejonės dėl jo nepriklausomumo ar nešališkumo arba kai jis neturi šalių susitarime aptartos kvalifikacijos“[142]. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme pateikiamas aukščiau minėtų aplinkybių, kurioms egzistuojant gali būti nušalintas arbitras, sąrašas, reikalauja platesnio aiškinimo. Atsižvelgiant į tai, svarbi tampa teismų praktika, kurioje suformuotas tokių aplinkybių sąrašas. Lietuvos apeliacinio teismo byloje Nr. 2A-902/2014 dėl skolos ir netesybų priteisimo, yra pateikiamos aplinkybės, kurios sudaro pagrindą nušalinti arbitrą (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Arbitro nušalinimo pagrindą sudarančios aplinkybės[143]

Eil. Nr.	Arbitrų nušalinimo aplinkybės
1.	Arbitras yra tarnybiškai ar kitaip nuo vienos iš šalių priklausomas
2.	Arbitras yra vienos iš šalių giminaitis
3.	Arbitras yra tiesiogiai ar netiesiogiai suinteresuotas bylos baigtimi vienos kurios nors šalies naudai
4.	Arbitras dalyvavo ikiarbitražinio tarpininkavimo procedūroje
5.	Yra kitokių aplinkybių, kurios kelia abejonių dėl arbitro nešališkumo

1 lentelėje išskiriamos penkios aplinkybės, kurių egzistavimas yra pakankamas pagrindas, kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl arbitro nušalinimo.

---

139 Ramūnas Audzevičius ir Denis Parchajev, *supra* note, 15: 83.

140 „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-571-236/2015,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/133982751461603/2-571-236/2015

141 Ramūnas Audzevičius ir Denis Parchajev, *op. cit.*

142 Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 15 str.

143 Sudaryta autoriaus pagal „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 1 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 2A-902/2014,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/269055402373745/2A-902/2014

Pirmos keturios arbitro nušalinimo aplinkybės yra gana aiškiai suprantamos, todėl nereikalauja platesnio aiškinimo. Plačiau vertėtų aptarti aplinkybę, kuomet yra kitokių aplinkybių, kurios kelia abejonių dėl arbitro nešališkumo.

„Pagal EŽTT jurisprudenciją, teismo šališkumas (bendriausiu požiūriu) reiškia konkrečių faktinių aplinkybių ar konkrečios situacijos nulemtą išankstinį teismo nusistatymą ar nusiteikimą vienos iš proceso šalių naudai ar atvirkščiai, nenaudai“[144]. Svarbu pažymėti, jog „[...] Lietuvos teismų praktikoje laikomasi nuostatos, jog procesinių veiksmų atlikimas bei atitinkamų procesinių sprendimų priėmimas negali būti vertinamas kaip teisėjo (šiuo atveju arbitro) šališkumo ar suinteresuotumo bylos baigtimi įrodymas bei teisėjo (arbitro) nušalinimo pagrindas, kadangi įstatymas reikalauja, jog nušalinimo pareiškimas, siekiant užtikrinti greitą ir teisingą bylos nagrinėjimą, būtų motyvuotas (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 68 str. 2 d.) ir pareikštas tik esant vienam iš Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 64 - 66 str., 71 str. numatytų pagrindų, aplinkybė, jog šalis nesutinka su nagrinėjančio teisėjo (teisėjo) procesiniais sprendimais, nėra savaime pagrindas abejoti šio teisėjo (arbitro) nešališkumu“[145].

Nepaisant fakto, jog egzistuoja bent viena iš aukščiau išvardintų arbitro nušalinimo aplinkybių, svarbu, kad ta aplinkybė būtų pagrįsta. „Vien tam tikrų aplinkybių buvimas savaime nelemia arbitro šališkumo. [...] Kiekvienu atveju turi būti išnagrinėta aplinkybių visuma ir tik konstatavus pakankamą abejonių pagrįstumą arbitras gali būti nušalinamas“[146]. Vilniaus apygardos teismas yra konstatavęs, jog „abejonės dėl arbitro nešališkumo turi būti pagrįstos konkrečiais įrodymais, o ne tik dalyvaujančių byloje asmenų spėjimais ar samprotavimais“[147]. Pavyzdžiui, „aplinkybė, kad advokatė A. N. kartu su arbitru R. M. tuo pačiu laikotarpiu 1998-2001 m. studijavo tame pačiame Lietuvos teisės universitete (Mykolo Romerio universitetas), savaime nesudaro teisinio pagrindo konstatuoti arbitro R. M. šališkumo. Tai, kad arbitras R. M. kartu su kita advokate D. T. yra įrašyti į Lietuvos arbitražo teismo rekomenduojamų arbitrų sąrašą, neįrodo arbitro R. M. neobjektyvumo“[148].

Egzistuojant arbitro ar arbitražo teismo nušalinimo aplinkybėms, šalys iš karto negali kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl pastarųjų nušalinimo. „Jeigu šalys nenumatė kitokios arbitro nušalinimo procedūros, jos dėl arbitro nušalinimo į teismą gali kreiptis ne iš karto, o tik įgyvendinusios ikiteisminę arbitro nušalinimo tvarką“[149]. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos

---

144 Remigijus Merkevičius, „Teismo nešališkumo principo samprata Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencijoje,“ *Teisė* 76 (2010): 70.

145 „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-902/2014,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/269055402373745/2A-902/2014

146 Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo komentaras* (Vilnius: Registrų centras, 2016), 72.

147 „Vilniaus apygardos teismo 2015 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-4227-567/2015,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/143923199823443/e2-4227-567/2015?word=arbitro%20%C4%AFgaliojim%C5%B3%20nutraukimo

148 *Ibid.*

149 Tadas Varapnickas, *supra* note, 21: 179.

komercinio arbitražo įstatymo 16 str. 2 d. ginčo šalis, kuri nori „pareikšti arbitrui apie nušalinimą, turi per 15 dienų nuo to momento, kai sužinojo apie arbitražo teismo sudarymą arba arbitro nušalinimo aplinkybių egzistavimą [...] turi pranešti arbitražo teismui nušalinimo motyvus“[150].

„Tik tuo atveju, jei arbitras nėra nušalinamas arba nenusišalina, galima kreiptis pagalbos į teismą“[151]. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 16 str. 3 d. yra nustatytas 20 dienų terminas, šaliai, kurios prašymas dėl arbitro ar arbitražo teismo nušalinimo atmestas, kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl to paties nušalinimo. Įstatymų leidėjas šią teisės normą suformulavo taip, kad teisė kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl arbitro nušalinimo, būtų suteikta tik tai šaliai, kuri jau kreipėsi dėl arbitro nušalinimo ikiteismine tvarka ir tik tada, kuomet jos prašymas buvo atmestas. Anot T. Varapnicko „[...] toks reglamentavimas yra pagrįstas. Šalis, reiškianti nušalinimą, suinteresuota, kad arbitras, kurį šalis įtaria nesant nepriklausomą ir nešališką, būtų nušalintas. Arbitro nenušalinus arbitražo teismui, tokia šalis gali nebepasitikėti arbitražo teismu, vertinti, kad visas arbitražo teismas yra šališkas. Todėl jai ir numatyta galimybė prašyti įvertinti arbitro nepriklausomumą ir nešališkumą trečio, nedalyvaujančio ginče subjekto – teismo. O nereiškianti nušalinimo šalis, nors ir yra suinteresuota nušalinimo klausimu, tačiau ne tiek, kiek nušalinimą reiškianti šalis“[152].

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme nenumatyta skundų dėl arbitro nušalinimo nagrinėjimo tvarka, tačiau „[...] atsižvelgiant į proceso tikslų panašumą šis skundas turėtų būti nagrinėjamas CPK XXXIX skyriaus (Teismo leidimų išdavimas) nustatyta tvarka“[153].

Šalis, kurios prašymas dėl arbitro nušalinimo atmetamas, Vilniaus apygardos teismui pateikia motyvuotą prašymą, kuris atitinka bendruosius procesinių dokumentų formai ir turiniui keliamus reikalavimus. Be šių reikalavimų, šalis privalo nurodyti arbitro nušalinimo pagrindus ir sutinkamai su Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 581 str. prie prašymo pridėti įrodymus, kurie yra svarbūs ir reikšmingi sprendžiant klausimą dėl arbitro nušalinimo[154].

Vilniaus apygardos teismas bylą dėl arbitro nušalinimo nagrinėja rašytinio proceso tvarka. Aišku, yra galimas ir žodinis tokios bylos nagrinėjimas, tačiau jis galimas tik tuo atveju jeigu „[...] pats teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, nusprendžia bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka“[155].

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 582 str. 2 d. numatyta, jog prašymas dėl arbitro nušalinimo turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per penkias dienas nuo jo priėmimo.

---

150 „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 16 str.
151 Tadas Varapnickas, *supra* note, 21: 180.
152 *Ibid.*
153 Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 74.
154 „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 581 str.
155 *Ibid.,* 582 str.

Išsprendęs bylą Vilniaus apygardos teismas priima nutartį, kuri yra galutinė ir neskundžiama, o įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Svarbu pažymėti, jog Vilniaus apygardos teismui nagrinėjant bylą dėl arbitro nušalinimo, arbitražo procesas nėra sustabdomas. Įstatymo leidėjas nesuteikia teisės Vilniaus apygardos teismui sustabdyti arbitražo proceso arba laikinai nušalinti arbitrą.

Nors Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas numato, jog Vilniaus apygardos teismo pagalba nušalinant arbitrą įmanoma tiek *ad hoc,* tiek institucinio arbitražo atvejais, praktikoje susiduriama su situacija, kai nuolatinės arbitražo institucijos atsisako šios paslaugos. Iki 2017 m. liepos 1 d. galiojęs Lietuvos arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas numatė, kad nušalinimo atmetimo atveju šalis, kuri kreipėsi dėl arbitro nušalinimo, „gali prašyti Vilniaus apygardos teismą priimti nutartį dėl arbitro nušalinimo“[156]. Tačiau šiuo metu galiojančiame reglamente tokios nuostatos nebeliko. Vilniaus komercinio arbitražo teismas taip pat yra atsisakęs šios paslaugos. Atsižvelgiant į tai, šalims pasirinkus institucinį arbitražą, arbitrų nušalinimas vyksta pagal pasirinktos nuolatinės arbitražo institucijos reglamentą. Nušalinimas gali būti pareiškiamas tik esant pagrįstoms abejonėms dėl arbitro nešališkumo ir nepriklausomumo arba neturint šalių arbitražiniame susitarime numatytos kvalifikacijos. Lietuvos arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamento 24 str. išskiriami atvejai, kai egzistuojančios aplinkybės gali kelti abejonių dėl arbitrų nešališkumo ir nepriklausomumo, t. y.:

1. „arbitras yra susijęs pavaldumo ryšiais ar kitaip nuo vienos šalies yra priklausomas;
2. yra vienos šalies giminaitis;
3. yra tiesiogiai ar netiesiogiai suinteresuotas bylos baigtimi vienos iš šalių naudai;
4. yra kitokių aplinkybių, kurios kelia abejonių jo nešališkumu“[157].

Nors šalys yra pasirinkusios nuolatinę arbitražo instituciją, kuri organizuoja arbitražo procesą, joms neužkertamas kelias pačioms susitarti dėl arbitro nušalinimo tvarkos. Tik tuo atveju, jeigu tokio susitarimo nėra yra vadovaujamasi pasirinktos institucijos reglamentu.

Šalis, kuri pasirinko Vilniaus komercinio arbitražo teismą, esant pagrįstoms abejonėms dėl arbitro nepriklausomumo, nešališkumo ar kvalifikacijos, šiam teismui pateikia prašymą dėl arbitro nušalinimo. „Prašyme nušalinti arbitrą šalis turi nurodyti aplinkybes, kuriomis grindžia arbitro nušalinimą bei pateikti jas patvirtinančius įrodymus“[158]. Toks prašymas turi būti pateikiamas per 15 dienų nuo tos dienos, kuomet buvo sužinota apie aplinkybių, dėl kurių galimas nušalinimas, egzistavimą. Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamente

---

[156] „Lietuvos arbitražo teismo proceso reglamentas (kodeksas),“ Lietuvos arbitražo teismas, 2014 liepos 10 d., https://arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2012/12/REG2014LT.pdf, 25 str.

[157] „Lietuvos arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas,“ Lietuvos arbitražo teismas, 2017 birželio 1 d., https://arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2012/12/REG2017LT.pdf, 24 str.

[158] „Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas,“ Vilniaus komercinio arbitražo teismas, žiūrėta 2018 kovo 1 d., http://www.arbitrazas.lt/failai/2018-01-01%20VKAT%20AP%20Reglamentas_%202017-11-28%20pakeitimas_be%20pried%C5%B3.pdf, 19 str.

numatytas 15 dienų terminas yra naikinamasis terminas, t. y. praėjus 15 dienų, šalis yra laikoma, kad šalis atsisakė kreiptis dėl arbitro nušalinimo.

Vilniaus komercinio arbitražo teismas priėmęs šalies prašymą dėl arbitro nušalinimo, šio prašymo kopijas perduoda kitai ginčo šaliai ir Arbitražo teismui, kad pastariesiems būtų suteikta galimybė išreikšti savo nuomonę arbitro nušalinimo klausimu[159]. Galutinį sprendimą dėl arbitro nušalinimo priima Vilniaus komercinio arbitražo teismo pirmininkas. Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamente yra nustatyta, jog teismo pirmininko priimtas sprendimas negali būti skundžiamas ir nereikalauja pagrindimo.

Kaip nuolatinę arbitražo instituciją pasirinkus Lietuvos arbitražo teismą, apie nušalinimą turi būti pareikšta „per 5 dienas nuo to momento, kai sužinojo apie Arbitražo teismo sudarymą arba apie aplinkybes“[160], kurios buvo nurodytos aukščiau. Arbitražo teismui yra pranešama apie arbitro nušalinimą. „Jei arbitras, kuriam pareikšta apie nušalinimą, nenusišalina pats, nušalinimo klausimą sprendžia likę Arbitražo teismo arbitrai. Kai Arbitražo teismą sudaro vienas arbitras, ir jis nenusišalina pats, arba kai nušalinimas pareikštas visiems Arbitražo teismo arbitrams arba kai likę arbitrai per 5 dienas nepriima nutarties dėl arbitro nusišalinimo (nušalinimo), arbitro (arbitrų) nušalinimo klausimą išsprendžia Lietuvos arbitražo teismo pirmininkas priimdamas nutartį dėl arbitro (arbitrų) nušalinimo“[161]. Taigi, kaip matyti iš Lietuvos arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamente nustatytos arbitro nušalinimo tvarkos, visų pirma yra suteikiama teisė arbitrui nusišalinti pačiam. Tik tuo atveju kai arbitras nenusišalina šį klausimą sprendžia Lietuvos arbitražo teismo pirmininkas arba jo pavedimu kitas nuolatinės arbitražo institucijos darbuotojas. Kaip ir Vilniaus komercinio arbitražo teisme, taip ir Lietuvos arbitražo teisme, prašymas dėl arbitro nušalinimo persiunčiamas kitai ginčo šaliai ir arbitražo teismui, kad pastarieji pareikštų savo nuomonę.

Išsprendęs arbitro nušalinimo klausimą „Lietuvos arbitražo teismo pirmininkas priima sprendimą [...] priimdamas nutartį, kuri yra galutinė ir neskundžiama“[162].

Nuolatinių arbitražo institucijų pasirinkimas eliminuoti kreipimosi į Vilniaus apygardos teismą (dėl arbitro nušalinimo) galimybę, neturėtų būti laikomas pavyzdžiu. Arbitrui nenusišalinus ar jo nenušalinus, šalis, kuri kreipėsi dėl nušalinimo, praranda pasitikėjimą arbitražo teismu. Tokios šalies netenkins ir arbitražo teismo priimtas sprendimas, tai leidžia daryti išvadą, jog toks sprendimas bus skundžiamas Lietuvos apeliaciniam teismui, siekiant jį panaikinti. Kadangi Lietuvoje arbitražo procesas dar nėra plačiai naudojamas, tokia situacija dar labiau apsunkina

---

[159] „Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas,“ Vilniaus komercinio arbitražo teismas, žiūrėta 2018 kovo 1 d., http://www.arbitrazas.lt/failai/2018-01-01%20VKAT%20AP%20Reglamentas_%202017-11-28%20pakeitimas_be%20pried%C5%B3.pdf, 19 str.

[160] „Lietuvos arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas,“ Lietuvos arbitražo teismas, 2017 birželio 1 d., https://arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2012/12/REG2017LT.pdf, 25 str.

[161] *Ibid.,* 24 str.

[162] *Ibid.*

arbitražo instituto plėtojimą Lietuvos Respublikoje. Atsižvelgiant į tai, nuolatinėms arbitražo institucijoms neturėtų būti leidžiama atsisakyti kreipimosi į Vilniaus apygardos teismą, dėl arbitro nušalinimo, galimybės. Teismo, kaip trečiosios šalies, nedalyvaujančios ginčo sprendimo procese, arbitro nepriklausomumo ir nešališkumo įvertinimas užtikrintų sėkmingesnį arbitražo procesą ir sukurtų didesnį ginčo šalių pasitikėjimą.

Kalbant apie arbitro nušalinimo institutą, aktualus ir nuolatinės arbitražo institucijos primininko nušalinimo klausimas, kadangi būtent šis asmuo veikia arbitro ar arbitrų skyrimo ir nušalinimo procesuose. Nei Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme nei arbitražo procedūrą reglamentuojančiuose nuolatinių arbitražo institucijų reglamentuose nėra įtvirtintas nuolatinės arbitražo institucijos pirmininko nušalinimo institutas. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 str. 13 d. nurodoma, jog „nuolatinės arbitražo institucijos pirmininkas – fizinis asmuo, nuolatinės arbitražo institucijos steigimo dokumentų nustatyta tvarka paskirtas organizuoti šios institucijos veiklą ir atlikti jos administravimo bei šio įstatymo jam priskirtas funkcijas“[163]. Iš šios sąvokos matyti, kad nuolatinės arbitražo institucijos pirmininkas „nėra laikomas arbitru, jam nėra suteikta ginčų sprendimo funkcija, jis atlieka atskiras arbitražo institucijos administravimo ir Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme numatytas funkcijas, todėl neturi jokios įtakos arbitražinės bylos procesui, išskyrus tam tikras administracines funkcijas, kurios jam yra suteiktos, įskaitant – teisę tam tikrais atvejais (pavyzdžiui, kaip šalys nesutaria) skirti arbitrą“[164]. Atsižvelgiant į tai, kad nuolatinės arbitražo institucijos pirmininkas neturi įtakos ginčo sprendimui, jo atžvilgiu nenumatyta galimybė pareikšti nušalinimą.

Be to, „[...] atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 16 str. nuostatos reglamentuojančios arbitrų nušalinimą negali būti aiškinamos plečiamai, jos negali būti taikomos nuolatinės arbitražo institucijos pirmininkui[165].

Taigi, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas Vilniaus apygardos teismui suteikia teisę dalyvauti arbitro nušalinimo procese, priimant galutinį sprendimą, ne visais atvejais, o tik tokiu atveju, jeigu šalys nesusitaria dėl kitokios nušalinimo klausimo sprendimo tvarkos. Į Vilniaus apygardos teismą dėl arbitro nušalinimo gali kreiptis tik ta ginčo šalis, kuri kreipėsi dėl arbitro nušalinimo ikiteismine tvarka ir kurios prašymas buvo atmestas. Šaliai, kurios prašymas dėl arbitro ar arbitražo teismo nušalinimo atmestas yra nustatytas 20 dienų terminas kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl to paties nušalinimo, pateikiant motyvuotą prašymą, kuris atitinka bendruosius procesinių dokumentų formai ir turiniui keliamus reikalavimus. Išsprendęs bylą Vilniaus apygardos teismas priima nutartį, kuri yra galutinė ir neskundžiama, o įsiteisėja nuo

[163] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 3 str.
[164] „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1395-381/2017.
[165] *Ibid.*

priėmimo dienos. Vilniaus apygardos teismui nagrinėjant bylą dėl arbitro nušalinimo, arbitražo procesas nėra sustabdomas.

Nors arbitro nušalinimas kreipiantis į Vilniaus apygardos teismą galimas esant tiek *ad hoc* arbitražui, tiek instituciniam arbitražui, nuolatinės arbitražo institucijos savo procedūros reglamentuose pasirenka šią galimybę pašalinti. Tokios galimybės pašalinimas sudaro prielaidas ginčo šaliai kreiptis dėl galutinio arbitražo teismo sprendimo panaikinimo. Teismo, kaip trečiosios šalies, nedalyvaujančios ginčo sprendimo procese, arbitro nepriklausomumo ir nešališkumo įvertinimas užtikrintų sėkmingesnį arbitražo procesą, sukurtų didesnį ginčo šalių pasitikėjimą ir užkirstų kelią arbitražo sprendimo apskundimui.

Kalbant apie nuolatinės arbitražo institucijos pirmininko nušalinimą pažymėtina, jog šios institucijos pirmininkas neturi įtakos ginčo sprendimui, todėl jo atžvilgiu nenumatyta galimybė pareikšti nušalinimą.

2.3. Valstybės teismo veikimas arbitro įgaliojimų nutraukimo atveju

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas taip pat reglamentuoja arbitražo ir valstybinio teismo bendradarbiavimą ir arbitro įgaliojimų nutraukimo atveju. Ankstesniame skirsnyje aptartas arbitro nušalinimo institutas ir šiame skirsnyje analizuojamas arbitro įgaliojimų nutraukimo institutas, nėra tapatūs.

Nušalinimas suprantamas, kaip uždraudimas dalyvauti asmeniui nagrinėjant bylą. Tai yra paties proceso subjekto, šiuo atveju ginčo šalies, veikimas, kai jo nuomone egzistuoja pagrįstos ir tikros arbitro nepriklausomumą ir nešališkumą sukeliančios sąlygos. Būtent nušalinimo instituto naudojimas galimas tik esant pagrįstoms abejonėms dėl arbitro ar arbitrų nešališkumo, nepriklausomumo ar kvalifikacijos trūkumo. Tuo tarpu įgaliojimų nutraukimas naudojamas tuo atveju, jeigu arbitras negali vykdyti savo pareigų ir pats neatsistatydina. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 17 str. 2 d. pabrėžiama, jog „arbitro atstatydinimas jokiu būdu savaime nereiškia arbitrą esant šališką“[166].

Sutinkamai su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 17 str. arbitro įgaliojimai gali būti nutraukti visiškai kitais pagrindais nei arbitro nušalinimo atveju. Kuomet „arbitras, *de jure* arba *de facto* negali atlikti savo funkcijų arba vilkina jų atlikimą be pateisinamų priežasčių, jis privalo atsistatydinti“[167]. Įstatymų leidėjas nenurodo konkrečių aplinkybių, kurios būtų laikomos nepateisinama priežastimi. „Didelis arbitro užimtumas, dėl ko pasireiškia arbitro negalėjimas laiku išspręsti ginčo, akivaizdžiai netinkamas jo darbo planavimas, ilgai trunkanti liga

[166] Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 76.
[167] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 17 str.

ir pan.“[168] nėra laikoma nepateisinama priežastimi, dėl ko arbitras turėtų atsistatydinti ar būti atstatydintas.

Arbitro neatsistatydinimo atveju, arba šalims nesusitariant dėl jo atstatydinimo, bet kuri šalis gali kreiptis į Vilniaus apygardos teismas dėl arbitro atstatydinimo. Svarbu akcentuoti, jog į Vilniaus apygardos teismą bet kuri ginčo šalis gali kreiptis tik esant *ad hoc* arbitražui.

Kaip ir arbitro nušalinimo atveju, taip ir arbitro atstatydinimo atvejis yra sprendžiamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus (Teismo leidimų išdavimas) nustatyta tvarka[169].

Arbitrui neatsistatydinus, o šalims nesusitarus dėl jo atstatydinimo, bet kuri šalis gali kreiptis į Vilniaus apygardos teismą pateikiant motyvuotą prašymą dėl arbitro atstatydinimo. Pateikiamas prašymas privalo atitikti bendruosius procesinių dokumentų formai ir turiniui keliamus reikalavimus, taip pat privalo būti nurodyti atstatydinimo pagrindai, o sutinkamai su Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 581 str. prie prašymo pridėti įrodymus, kurie yra svarbūs ir reikšmingi sprendžiant klausimą dėl arbitro atstatydinimo[170].

Byla dėl arbitro atstatydinimo sprendžiama rašytinio proceso tvarka, tačiau kaip reglamentuojama Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse, yra galimas ir žodinis bylos nagrinėjimas, jeigu „[...] pats teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, nusprendžia bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka“[171].

Ne vėliau kaip per penkias dienas Vilniaus apygardos teismas priima nutartį dėl arbitro atstatydinimo. Minėta nutartis yra galutinė, negali būti skundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Kuomet šalių ginčas sprendžiamas instituciniame arbitraže, arbitro atstatydinimo klausimas sprendžiamas vadovaujantis nuolatinės arbitražo institucijos arbitražo procedūros reglamentais. Tiek Lietuvos arbitražo teismo, tiek Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūrų reglamentuose pateikiamos Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 17 str. analogiškos nuostatos dėl arbitro atstatydinimo. Tai reiškia, kad arbitras privalo atsistatydinti arba bus atstatydintas dėl tų pačių pagrindų. Arbitrui neatsistatydinus arba šalims nesusitarus dėl arbitro atstatydinimo galutinį žodį taria nuolatinės arbitražo institucijos pirmininkas.

Taigi, arbitro įgaliojimų nutraukimo institutas naudojamas tuo atveju, jeigu arbitras negali vykdyti savo pareigų ir pats neatsistatydina. Arbitro neatsistatydinimo atveju, arba šalims nesusitariant dėl jo atstatydinimo, bet kuri šalis gali kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl arbitro atstatydinimo. Kreiptis į teismą galima tik tuo atveju, jeigu arbitras, *de jure* arba *de facto* negali

---

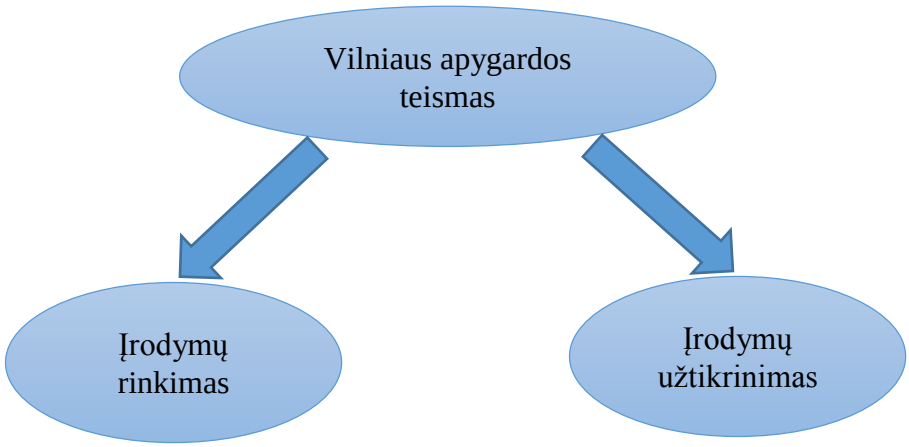
168 Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *op. cit.* 75.
169 *Ibid.,* 74.
170 „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 581 str.
171 *Ibid.,* 582 str.

atlikti savo funkcijų arba vilkina jų atlikimą be pateisinamų priežasčių. Įstatymų leidėjas nenurodo konkrečių aplinkybių, kurios būtų laikomos nepateisinama priežastimi, tačiau tokios aplinkybės, kaip didelis arbitro užimtumas, netinkamas jo darbo planavimas ar ilgai trunkanti liga nėra laikoma nepateisinama priežastimi, dėl ko arbitras turėtų atsistatydinti ar būti atstatydintas. Kai šalių ginčas sprendžiamas instituciniame arbitraže, arbitro atstatydinimo klausimas sprendžiamas vadovaujantis nuolatinės arbitražo institucijos arbitražo procedūros reglamentais.

2.4. Valstybės teismo pagalba renkant ir užtikrinant įrodymus arbitražo procese

Dar viena sritis, kurioje pasireiškia arbitražo ir nacionalinio teismo santykis – įrodymų rinkimo ir užtikrinimo procesai. Lietuvos Aukščiausiasis teismas yra pažymėjęs, „kad įrodymų užtikrinimas ir teismo pagalba renkant įrodymus [...] yra du skirtingi institutai, kylantys iš skirtingo teisinio pagrindo, turintys skirtingus tikslus, įgyvendinami pagal skirtingas procedūras bei sukeliantys skirtingas procesines teisines pasekmes“[172] (žr. 1 paveikslėlis).

1 paveikslėlis. Vilniaus apygardos teismo pagalba arbitražui įrodymų institute

Atsižvelgiantį į tai, kad Vilniaus apygardos teismas turi kompetenciją rinkti įrodymus bei užtikrinti įrodymus, reikalingus arbitražo procesui, toliau darbe bus aptariami šie du institutai.

2.4.1. Valstybės teismo pagalba renkant įrodymus arbitražo procesui

UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 27 str. nurodoma, jog „arbitražo teismas ar šalis arbitražo teismo pritarimu gali kreiptis į šios valstybės kompetentingą teismą, prašydama padėti gauti įrodymus. Teismas gali vykdyti tą prašymą savo kompetencijos ribose ir pagal savo taisykles

[172] „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2017 m kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-684/2017,“ eTeismai.lt, https://www.e-tar.lt/rs/legalact/b2cc9ba0117c11e79800e8266c1e5d1b/

dėl įrodymų gavimo“[173]. Būtent šią nuostatą įstatymų leidėjas perkėlė ir į Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymą, papildant nuostatą konkrečia, kompetentinga institucija, kuri galės teikti pagalbą įrodymų rinkimo procese. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 38 str. „arbitražo teismas ar šalis arbitražo teismo pritarimu turi teisę kreiptis į Vilniaus apygardos teismą ir prašyti padėti surinkti įrodymus“[174]. Taigi, Lietuvoje tik Vilniaus apygardos teismui suteikiama teisė teikti pagalbą arbitražo teismui, įrodymų rinkimo procese.

Tiek Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme, tiek UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme aiškiai nurodomos dvi šalys, galinčios kreiptis į teismą su prašymu dėl įrodymų surinkimo. Taigi, į teismą, dėl pagalbos renkant įrodymus, gali kreiptis:

- Ginčo šalis;
- Arbitražo teismas.

Abi nurodytos šalys, bekreipdamos į teismą, turi pateikti motyvuotą prašymą dėl įrodymų rinkimo. „Tai, kad arbitražo teismas gali kreiptis į teismą, *ex officio* nereiškia, kad jis veikia kaip nedispozityviose bylose įrodymus renkantis teismas“[175]. Kaip nurodoma Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo komentare „Arbitrai paprastai neturi galimybės rinkti įrodymų savo iniciatyva (nebent šalys dėl to susitartų) ir visame įrodinėjimo procese jų padėtis pasyvi, juos daug labiau riboja šalių valia“[176]. Taigi, arbitražo teismas rinkdamas įrodymus negali veikti savo iniciatyva. Arbitražas yra ribojamas šalių valios, todėl tik ginčo šalių prašymų pagrindu, arbitražo teismas gali spręsti dėl tam tikrų įrodymų reikalingumo, ko pasekoje yra kreipiamasi į teismą.

Reikia pažymėti, jog ne tik arbitražo teismo, bet ir ginčo šalių teisė kreiptis į teismą yra ribojama. „Pati šalis visiškai savarankiškai kreiptis į teismą su prašymu padėti surinkti įrodymus taip pat negali, tam reikalingas arbitražo teismo pritarimas“[177]. Įstatymų leidėjas ginčo šalių teisę kreiptis į teismą riboja neatsitiktinai. Taip yra dėl siekio užkirsti kelią ginčo šalių piktnaudžiavimu kreipiantis į teismą dėl pagalbos renkant įrodymus.

Tai, jog visais atvejais kreipiantis į teismą dėl pagalbos surinkti įrodymus yra būtinas arbitražo dalyvavimas, patvirtina ir teismų praktika. Lietuvos Apeliacinis teismas civilinėje byloje Nr. 2-605/2014 yra konstatavęs, jog „[...] kreipiantis į valstybės teismą dėl [...] įrodymų gavimo yra būtinas arbitražo teismo dalyvavimas, kuris pasireiškia dviem aspektais: visų pirma, padėti surinkti tokius įrodymus savo kompetencijos ribose gali prašyti pats arbitražo teismas, antra – šį prašymą turi teisę teikti arbitražinio proceso šalys, gavusios arbitražo teismo pritarimą“[178].

---

[173] „UNCITRAL pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo,“ žiūrėta 2018 kovo 1 d., http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/UNCITRAL_PAVYZDINIS_%C4%AESTATYMAS.pdf, 27 str.

[174] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 38 str.

[175] Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 131.

[176] *Ibid.,* 121.

[177] *Ibid.,* 131.

[178] „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-605/2014,“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/244648024483799/2-605/2014

Pažymėtina, jog „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo normoje privalomas arbitražo teismo dalyvavimas/tarpininkavimas kreipiantis į valstybės teismą minėtais klausimais yra įtvirtintas dėl to, kad būtent arbitražo teismo prerogatyva yra spręsti šalių, pasirinkusių bylinėtis tokiame teisme, ginčą (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 str. 5 d.), būtent šio teismo dispozicijoje yra į bylą pateikti įrodymai, būtent šis teismas sprendžia dėl reikalingų įrodymų pateikimo (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 33 str. 2 d.), jų privalomumo (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 33 str. 4 d.), leistinumo, pakankamumo, ryšio su byla (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 33 str. 7 d.) ir įrodinėjimo taisyklių nustatymo (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 33 str. 5 d.). Todėl tik įvertinęs savo nagrinėjamos bylos visumą, arbitražinis teismas turi teisę spręsti dėl kreipimosi į bendrosios kompetencijos teismą su prašymu gauti įrodymus arba pritarti tokio prašymo teikimui, kai to imasi bylos šalys“[179].

Arbitražo teismo pritarimas turi būti siejamas ne tik su galimybės ginčo šalims piktnaudžiauti, kreipiantis į teismą dėl pagalbos renkant įrodymus, pašalinimu, bet taip pat su „[...] arbitražo proceso šalių autonomiškumo, rungimosi, ekonomiškumo, kooperacijos, jų procesinių teisių lygiateisiškumo principų įgyvendinimu“[180]. Arbitražo teismas atlikdamas jam pavestas pareigas privalo „[...] užkrinti šalių teises ir teisėtus interesus tiek renkant įrodymus, tiek vėliau juos vertinant“[181], kadangi „įrodymų rinkimas yra kertinė arbitražo proceso dalis“[182].

„Arbitražo proceso šalių autonomiškumo, rungimosi, ekonomiškumo, kooperacijos, jų procesinių teisių lygiateisiškumo principų“[183] „užtikrinimas tampa ypač aktualus tuomet, kai reikalingi įrodymai turi konfidencialios informacijos, komercinės paslapties požymių (Civilinio kodekso 1.116 str.), dėl ko gali būti pažeidžiama šalių ir/ar trečiųjų asmenų sąžiningos konkurencijos laisvė (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 str. 4 d.)“[184]. Taigi, siekiant nepažeisti sąžiningos konkurencijos bei užtikrinti, kad arbitraže tikrai iškelta byla, o pačios ginčo šalys savo procesines teises[185] naudoja sąžiningai, yra būtinas arbitražo teismo pritarimas kreipiantis į teismą dėl įrodymų rinkimo.

„Arbitrai ir šalys turi teisę dalyvauti bet kuriame pagal šiame straipsnyje numatytą prašymą vykstančiame Vilniaus apygardos teismo posėdyje ir užduoti klausimų, teikti paaiškinimus žodžiu ar raštu ir naudotis kitomis įrodymams surinkti reikalingomis procesinėmis

---

179 „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-605/2014,“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/244648024483799/2-605/2014

180 *Ibid.*; „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 8 str.

181 „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-605/2014,“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/244648024483799/2-605/2014

182 Ramūnas Audzevičius ir Denis Parchajev, *supra* note, 15: 85.

183 Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 132.

184 „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-605/2014,“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/244648024483799/2-605/2014

185 „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 42 str.

teisėmis [...] kreipiantis į valstybės teismą dėl tokių įrodymų gavimo yra būtinas arbitražo teismo dalyvavimas, kuris pasireiškia dviem aspektais: visų pirma, padėti surinkti tokius įrodymus savo kompetencijos ribose gali prašyti pats arbitražo teismas, antra – šį prašymą turi teisę teikti arbitražinio proceso šalys, gavusios arbitražo teismo pritarimą.“[186]

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo normos nereglamentuoja įrodymų rinkimo proceso eigos Vilniaus apygardos teisme. Minėto įstatymo 38 str. nurodoma, jog „[...] įrodymams rinkti teisme *mutatis mutandis* taikomos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso II dalies XIII skyriaus devintojo skirsnio nuostatos“[187]. Taigi, įstatymų leidėjas suformavo nukreipiančiąją teisės normą, kartu įpareigodamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normas taikyti su tam tikrai pakeitimais.

Vilniaus apygardos teismas, kaip vienintelis teismas galintis padėti rinti įrodymus reikalingus arbitražui, gavęs prašymą dėl pagalbos renkant įrodymus, priima nutartį dėl įrodymų rinkimo. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nuostatomis reglamentuojančiomis įrodymų rinkimą, nepriklausomai nuo to, kas teikia prašymą dėl įrodymų rinkimo, ar ginčo šalis, ar arbitražo teismas, Vilniaus apygardos teismui turi būti teikiamas prašymas surinkti įrodymus. Minėtame prašyme privalu nurodyti ir trumpai išdėstyti bylos esmę. Svarbu nurodyti tas aplinkybes, kurias yra siekiama nustatyti, įrodymus, kuriuos turi surinkti teismas. Taip pat arbitražo arba šalių teikiamame prašyme gali būti nurodyti ir konkretūs klausimai, kurie turi būti pateikiami liudytojams. Kaip nurodoma Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 220^2 str., arbitražo teismo pavedimas Vilniaus apygardos teismui yra privalomas ir „turi būti įvykdyta ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo pavedimo gavimo“[188].

Vilniaus apygardos teismas, vykdydamas jam pavestą pavedimą, jį vykdo teismo posėdyje, apie kurio vietą bei laiką informuojamos tiek šalys, tiek arbitrai, kadangi jie gali dalyvauti organizuojamuose teismo posėdžiuose. Dalyvaujant teismo posėdžiuose šalys bei arbitrai, turi teisę „[...] užduoti klausimus, teikti paaiškinimus žodžiu ar raštu ir naudotis kitomis įrodymams surinkti reikalingomis procesinėmis teisėmis“[189].

Kai nurodoma Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 220^3 str. 2 d. „protokolai ir visa vykdant pavedimą surinkta medžiaga iš karto nusiunčiama nagrinėjančiam bylą teismui“[190], t. y. arbitražo teismui, kuris sprendžia ginčą.

Kalbant apie įrodymų rinkimą svarbu aptarti ir tam tikrą įrodymų rūšį, t y. liudytojų apklausas. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 36 str. 2 d. nustatyta, jog „jeigu

---

[186] „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-605/2014,“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/244648024483799/2-605/2014

[187] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 38 str.

[188] „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 220^2 str.

[189] Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 134.

[190] „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 220^3 str. 2 d.

kviečiami liudytojai neatvyksta ar atvykę atsisako duoti parodymus, arbitražo teismas gali prašančiai apklausti liudytojus šaliai leisti per arbitražo teismo nustatytą terminą kreiptis į Vilniaus apygardos teismą su prašymu apklausti liudytojus“[191]. Kaip matyti iš įstatymo nuostatos, Vilniaus apygardos teismo įsikišimas galimas tuo atveju, jeigu liudytojai nesutinka geranoriškai duoti parodymų arbitraže. Taip yra todėl, kadangi arbitražo teismas, dėl savo privataus pobūdžio neturi galių įpareigoti liudytoją atvykti į arbitražo teismą ir liudyti.

Ginčo šalis siekdama įrodyti tam tikrą aplinkybę gali prašyti arbitražo teismo leisti kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl liudytojo, kuris geranoriškai neduoda parodymų, apklausos. Arbitražo teismas leisdamas šaliai kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl liudytojo apklausos nustato terminą, per kurį turi būti kreipiamasi. „Arbitražo teismo leidime kreiptis į Vilniaus apygardos teismą turi būti nurodyta, dėl kokio liudytojo ar liudytojų apklausos yra leidžiama kreiptis į teismą, kokias aplinkybes liudytojas turėtų patvirtinti arba paneigti, taip pat kokie klausimai jam turėtų būti užduodami“[192].

Kaip ir įrodymų rinkimui, taip ir liudytojų apklausai yra taikomos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso II dalies XIII skyriaus devintojo skirsnio nuostatos, kurios buvo aptartos aukščiau, šiame poskyryje.

Sutinkamai su Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 220^3 str. „protokolai ir visa vykdant pavedimą surinkta medžiaga iš karto nusiunčiama nagrinėjančiam bylą teismui“[193]. Tai reiškia, jog Vilniaus apygardos teismas liudytojo apklausos metu surinktą medžiagą turi nusiųsti arbitražo teismui. Tačiau, toks normos įgyvendinimas sunkiai įmanomas. „Teisminį pavedimą teismui duoda bylą nagrinėjantis kitas teismas, o arbitražo procese į teismą kreipiasi suinteresuota šalis“[194], kuri yra gavusi arbitražo teismo leidimą. Atsižvelgiant į tai, šis atvejis reikalauja, kad būtų laikomasi nuostatos, atsakymą pateikti šaliai, kuri ir kreipėsi į teismą. Be to, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 36 str. 2 d. nustato, jog vykstant liudytojų apklausai Vilniaus apygardos teisme, arbitražo teismas gali sustabdyti arba atidėti bylos nagrinėjimą, būtų neracionalu pateikti visą surinktą medžiagą arbitražo teismui. Būtent dėl šios priežasties, ginčo šalis, kuri kreipėsi dėl liudytojų apklausos, arbitražo teismui turi pateikti liudytojų apklausos medžiagą, kuri ir būtų laikoma prašymu atnaujinti sustabdytą bylą.

Taigi, tais atvejais, kai arbitražo teismo dalyvavimas renkant įrodymus arbitražo byloje yra nepakankamas, yra galima Vilniaus apygardos teismo pagalba. Tiek arbitražo teismas, tiek ginčo šalys gali kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl įrodymų rinkimo. Arbitrai negali veikti savo iniciatyva, todėl tik ginčo šalių prašymų pagrindu, arbitražo teismas gali spręsti dėl tam tikrų

---

191 „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 36 str.
192 Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 126.
193 „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 220^3 str.
194 Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *op. cit.* 127.

įrodymų reikalingumo, ko pasekoje yra kreipiamasi į teismą. Ginčo šalys taip pat negali savavališkai kreiptis į teismą su prašymu padėti surinkti įrodymus - tam reikalingas arbitražo teismo pritarimas. Toks pritarimas yra būtinas siekiant nepažeisti sąžiningos konkurencijos bei užtikrinti, kad arbitraže tikrai iškelta byla, o pačios ginčo šalys savo procesines teises naudoja sąžiningai. Vilniaus apygardos teismas rinkdamas įrodymus arbitražui, vadovaujasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso normomis su tam tikrai pakeitimais.

2.4.2. Valstybės teismo pagalba užtikrinant įrodymus arbitražo procese

Kalbant apie teismo pagalbą renkant įrodymus, svarbu aptarti ir teismo pagalbą įrodymų užtikrinimo atveju. Vilniaus apygardos teismui suteikta ne tik teisė arbitražui padėti rinkti įrodymus, teismas taip pat turi kompetenciją taikyti tam tikras laikinąsias apsaugos priemones. Būtent viena iš tokių priemonių ir yra įrodymų užtikrinimas.

Kaip nurodoma Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 221 str. „asmenys, kurie turi pagrindą baimintis, kad pateikti jiems reikalingus įrodymus vėliau pasidarys negalima arba sunku, gali prašyti teismą, tiek prieš ieškinio padavimą, tiek ir padavus jį, užtikrinti šiuos įrodymus“[195]. Atsižvelgiant į minėtą įstatymo nuostatą, teismų praktikoje, kalbant apie įrodymų užtikrinimą, taip pat pasisakoma, jog „įrodymų užtikrinimas suteikia galimybę išsaugoti ir užfiksuoti įrodymus ateičiai. [...] vėliau šių įrodymų gali negauti, nes atsakovas, siekiant išvengti atsakomybės, juos gali nuslėpti ar sunaikinti. Įrodymų užtikrinimas galimas esant prielaidai, kad gali kilti realus pavojus bylai reikšmingai informacijai neišlikti arba, kad vėliau gauti šią informaciją taptų negalima arba sunku“[196]. Taigi, atsižvelgiant į tai kas išdėstyta ir Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 27 str. Vilniaus apygardos teismas gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir įrodymų užtikrinimą.

Komercinio arbitražo įstatymo 27 str. 1 d. nurodoma, jog „šalis turi teisę prašyti Vilniaus apygardos teismo taikyti laikinąsias apsaugos priemones ar užtikrinti įrodymus iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios arba iki arbitražo teismo sudarymo“[197]. Taip formuojama įstatymo nuostata aiškiai apibrėžia asmenų, kurie gali kreiptis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir įrodymų užtikrinimo, ratą. Tai reiškia, jog tokia teisė suteikiama tik ginčo šalims. „Pagal Komercinio arbitražo įstatymo 38 str. Vilniaus apygardos teismas gali teikti pagalbą įrodymams rinkti tik esant arbitražo teismo pritarimui, tuo tarpu pagal Komercinio arbitražo įstatymo 27 str. nuostatas Vilniaus apygardos teismas gali taikyti įrodymų užtikrinimą ir nesant tokio pritarimo. Vien tai,

---

195 „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 221 str.

196 „Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1323-112/2011,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/257591930497550/2-1323-112/2011

197 „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 27 str.

kad Komercinio arbitražo įstatymo 27 str. suteikia šaliai teisę kreiptis į Vilniaus apygardos teismą net neprasidėjus arbitražiniam nagrinėjimui, rodo, jog įrodymų užtikrinimo klausimas gali būti sprendžiamas atskirai nuo įrodymų rinkimo klausimo“[198].

Aukščiau minėtas Komercinio arbitražo įstatymo 27 str. taip pat nurodo konkrečius momentus, iki kada galima kreiptis dėl laikinųjų apsaugos priemonių ir įrodymų užtikrinimo taikymo, t. y.:

- Iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios. Arbitražinio nagrinėjimo pradžia, vadovaujantis Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 30 str. yra siejama su momentu, kuomet „atsakovas gavo prašymą dėl arbitražo pradžios arba ieškinį“[199]. Atsižvelgiant į tai pareiškėjas pateikdamas prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, turi pateikti įrodymus, iš kurių būtų galima spręsti, jog arbitražas yra laikomas prasidėjusiu.
- Iki arbitražo teismo sudarymo. Kuomet arbitražinis nagrinėjimas yra pasidėjęs ir atsakovas jau yra gavęs prašymą dėl arbitražo sudarymo arba ieškinį, tačiau šalys arba nuolatinė arbitražo institucija dar nėra suformavę arbitražo teismo.

Momento, kuomet yra paduodamas prašymas, dėl laikinųjų apsaugos priemonių ir įrodymų užtikrinimo, nustatytas yra svarbus, kadangi „už prašymus taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir atskiruosius skundus mokamas žyminis mokestis [...], o tais atvejais, kaip prašymas paduodamas dar nepareiškus ieškinio – užstatas“[200].

Gavus šalies prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir įrodymų užtikrinimo, Vilniaus apygardos teisme yra iškeliama civilinė bylą. Lietuvos Aukščiausiasis teismas nagrinėtoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-176-219/2016, nurodo, jog tokioje civilinėje byloje „[...] yra reiškiamas ne materialinis, o procesinis reikalavimas taikyti tam tikrus įstatyme nustatytus apribojimus, kurie užtikrintų, kad arbitražo teisme šalies pareikšti reikalavimai bus įvykdyti“[201].

„Vilniaus apygardos teisme iškelta civilinė byla dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėjama CPK nustatyta tvarka, kiek šio klausimo nereglamentuoja Komercinio arbitražo įstatymas, vadovaujantis ekonomiškumo, šalių procesinio lygiateisiškumo principais (CPK 7, 17 straipsniai), taip pat proporcingumo principu. [...] Proporcingumo principo taikymas sprendžiant dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo reiškia, kad teismas turi įvertinti tiek ieškovo, tiek atsakovo teisėtus interesus ir nė vienam iš jų nesuteikti nepagrįsto prioriteto“[202].

---

198 „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-293-302/2016,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/239632310671519/e2-293-302/2016

199 „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 30 str.

200 Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 111.

201 „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2016 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-176-219/2016,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/66845762290847/e3K-3-176-219/2016

202 *Ibid.*

Teismas, išsprendęs šalies pašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių ir įrodymų užtikrinimo, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 147 str. priima nutartį: tenkinti pareikštą prašymą (jo dalį) ir taikyti laikinąją apsaugos priemonę arba prašymą atmesti.

Teismų praktikoje gausu atvejų, kuomet šalys buvo sudariusios arbitražinį susitarimą ginčui nagrinėti, tačiau įrodymus siekė užtikrinti teismo pagalba. Pavyzdžiui, „Vilniaus apygardos teismas 2015 m. spalio 19 d. nutartimi, atsižvelgdamas į tai, kad suinteresuotas asmuo AB „Lietuvos geležinkeliai“ geranoriškai nesutinka pateikti arbitražo bylos nagrinėjimui reikalingų tam tikrų įrodymų, pareiškėjos prašymą tenkino, užtikrino pareiškėjos prašomus įrodymus (leido pareiškėjos pasirinktam antstoliui surasti, kopijuoti nurodytus dokumentus, kitaip fiksuoti jų turinį; įpareigojo suinteresuoto asmens patalpose esančius asmenis nedelsiant pateikti antstoliui turimus įrodymus, dokumentus, kompiuterius, kitas laikmenas); įrodymų užtikrinimą pavedė vykdyti AB „Lietuvos geležinkeliai“ registruotos buveinės adresu, o kam nors atsisakius įleisti į šias patalpas arba nieko nesant šiose patalpose, suteikė teisę antstoliui priverstinai į jas patekti”[203].

Apibendrinant valstybės teismo veikimo galimybės arbitražo teismui renkant ir užtikrinant įrodymus, pavaizduokime tai lentelėje (žr. 2 lentelė).

2 lentelė. Įrodymų rinkimo ir įrodymų užtikrinimo palyginimas

Įrodymų rinkimas	**Įrodymų užtikrinimas**
Gali kreiptis tiek šalys, tiek arbitražas. Kreipiantis šalims yra būtinas arbitražo pritarimas.	Gali kreiptis tik ginčo šalis.
Kreipiamasi į Vilniaus apygardos teismą.	Kreipiamasi į Vilniaus apygardos teismą.
Prašymas teikiamas arbitražinio nagrinėjimo metu.	Prašymas pateikiamas iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios arba iki arbitražo teismo sudarymo. Šalies prašymu galima kreiptis ir po arbitražo teismo sudarymo.
-	Už prašymo pateikimą mokamas žyminis mokestis arba užstatas.

Apibendrinant galima teigti, jog arbitražo procese arbitrai neturi tokių plačių įgaliojimų, kaip teisėjai teisminiame bylos nagrinėjime. Norint surinkti įrodymus, apklausti liudytojus ar užtikrinti įrodymus yra svarbus teismo vaidmuo, o konkrečiai Vilniaus apygardos teismo, kuriam

[203] „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2017 m kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-684/2017,“ eTeismai.lt, https://www.e-tar.lt/rs/legalact/b2cc9ba0117c11e79800e8266c1e5d1b/

yra suteikiama kompetencija, teikti pagalbą arbitraže, minėtais klausimais. Lyginant įrodymų rinkimo ir užtikrinimo institutas pastebėta, jog šiais atvejais skiriasi asmenų, kurie gali pareikši šiuos reikalavimus, ratas. Prašymą dėl įrodymų rinkimo gali pateikti ginčo šalis arba arbitražo teismas. Tuo tarpu, kreiptis dėl įrodymų užtikrinimo gali tik ginčo šalis. Toks skirtumas egzistuoja todėl, kad kreiptis dėl įrodymų rinkimo galima tik arbitražinio nagrinėjimo metu, t. y. tuo metu, kai arbitražo teismas yra suformuotas, o kreiptis dėl įrodymų užtikrinimo galima iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios arba iki arbitražo teismo sudarymo. Šalies prašymu galima kreiptis ir po arbitražo teismo sudarymo.

2.5. Valstybės teismų pagalba arbitražo procese taikant laikinąsias apsaugos priemones

„Kaip ir ginčo nagrinėjimo teisme atveju, arbitražas gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones (pvz., draudimas šaliai dalyvauti tam tikruose sandoriuose ar atlikti tam tikrus veiksmus, įpareigojimas saugoti su arbitražiniu nagrinėjimu susijusį turtą, pateikti piniginį užstatą, banko ar draudimo garantiją, kt.)“ [204]. Nors sudarius arbitražinį susitarimą yra atsisakoma galimybės kreiptis į teismą dėl teisminio ginčo nagrinėjimo, tačiau Lietuvos Respublikos teismų praktikoje yra nurodoma, jog „[...] arbitražinio susitarimo sudarymas neužkerta kelio šalims kreiptis į valstybinį teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo“[205].

„Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindą ir sąlygas nustato nacionalinė teisė. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse 144 str. laikinųjų apsaugos priemonių taikymas siejamas su teismo, preliminariai įvertinusio bylos aplinkybes, padaryta teigiamo pobūdžio išvada, kad asmuo tikėtinai pagrindžia savo ieškinio reikalavimą, ir neigiamo pobūdžio išvada, kad nesiėmus laikinųjų apsaugos priemonių teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti negalimas. [...] Įvertinęs bylos aplinkybes ir asmens, prašančio taikyti laikinąsias apsaugos priemones, valią, teismas gali parinkti ir pritaikyti vieną ar kelias iš Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse 145 str. numatytų laikinųjų apsaugos priemonių“[206]. Taigi, „laikinosios apsaugos priemonės visada yra laikino pobūdžio suvaržymai, jų taikymas yra ribotas laiko atžvilgiu ir jos galioja tik iki galutinio ginčo išsprendimo, šios priemonės taikomos prevenciniu tikslu, siekiant išvengti būsimo sprendimo įvykdymo negalimumo arba pasunkėjimo, tokias priemones, išnykus būtinumui jas taikyti ar kitaip pasikeitus aplinkybėms galima panaikinti“[207].

---

[204] Edita Pukelytė, „Kodėl verta bylinėtis arbitraže?“, Verum, 2014 lapkričio 25 d., http://www.verum.lt/publikacijos/imoniu-ir-verslo-teise/kodel-verta-bylinetis-arbitraze/

[205] „Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-249/2004,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/232418285526120/2-1405/2009

[206] Edvardas Sinkevičius ir Rimvydas Norkus, *supra* note, 25: 200.

[207] Regina Kavaliauskaitė, „Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas“, eTeismai.lt, žiūrėta 2018 kovo 3 d., http://eteismai.lt/straipsniai/kita/laikinuju-apsaugos-priemoniu-taikymas

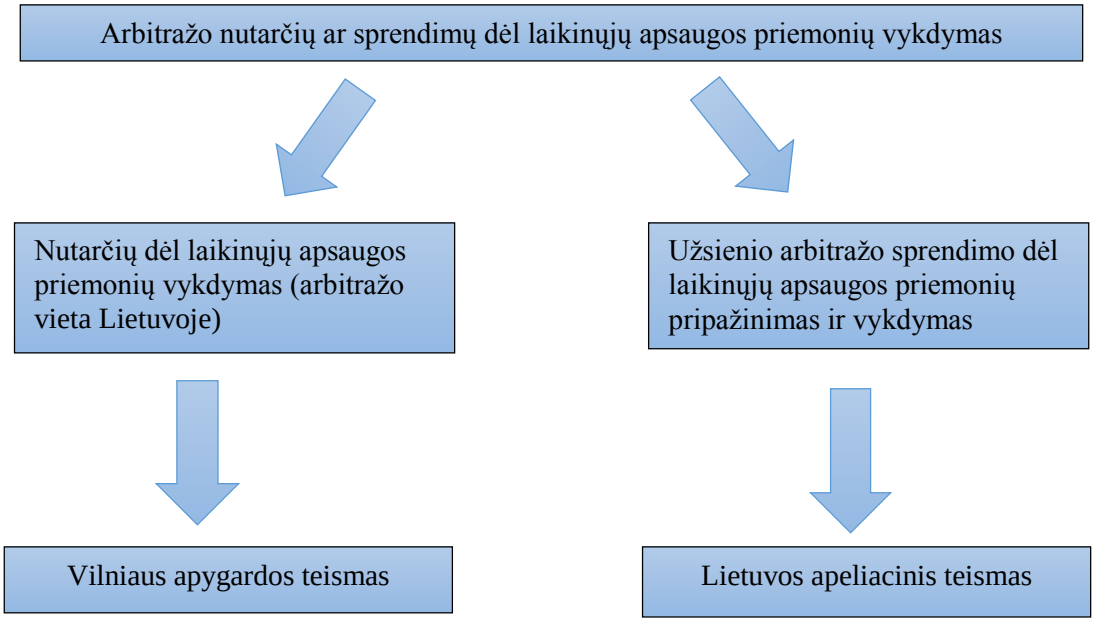
Kalbant apie arbitražo ir valstybės teismų santykį taikant laikinąsias apsaugos priemones, galima išskirti, jog šių dviejų institucijų santykis pasireiškia taikant laikinąsias apsaugos priemones ir vykdomųjų dokumentų dėl laikinųjų apsaugos priemonių išdavimo atveju.

Šiuo metu galiojanti Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo redakcija yra išplėtusi „arbitražo teismo įgaliojimus laikinųjų apsaugos priemonių taikymo srityje“[208]. Labiausiai arbitražo teismo įgaliojimų išplėtimas pastebimas dėl to, kad arbitražo teismo nutarčiai ir sprendimams yra suteikiamas vykdytino dokumento statusas, t. y. sutinkamai su Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 584 str. arbitražo sprendimai, nutartys yra laikomi vykdytinais dokumentais ir yra vykdomi pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso numatytas vykdymo taisykles.

Nors arbitražo teismo nutartis ir sprendimas yra laikomi vykdytinais dokumentais, tuo atveju kai tokia nutartis ar sprendimas nėra vykdomi, pats arbitražas negali užtikrinti jų vykdymo taikydamas procesines prievartos priemones. Taip yra todėl, nes „[...] arbitražas yra privatus ginčų sprendimo būdas, o arbitrai - privatūs asmenys, arbitražo teismas neturi galimybės taikyti procesines prievartos priemones“[209].

Siekiant užtikrinti, kad arbitražo nutartis ar sprendimas būtų įvykdyti, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas numato galimybę kreiptis į valstybės teismą dėl vykdomųjų dokumentų išdavimo. Reikia pažymėti, jog Lietuvoje numatytas skirtingas nutarčių ar sprendimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymas (žr. 2 paveikslėlis).

2 paveikslėlis. Arbitražo nutarčių ar sprendimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymas

[208] Ramūnas Audzevičius ir Denis Parchajev, *supra* note, 15: 83.
[209] Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 102.

Kaip matyti iš 2 paveikslėlyje pavaizduotos schemos, priklausomai nuo to ar norima kreiptis dėl nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo, kuomet arbitražo vieta Lietuvoje, ar dėl užsienio arbitražo sprendimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo, yra numatytos skirtingos vykdymo taisyklės. Atsižvelgiant į tai, aptarkime vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarką šiais dviem atvejais.

Visų pirma „jeigu arbitražo teismo nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nevykdoma, teismas šalies prašymu išduoda vykdomąjį raštą“[210]. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas reglamentuoja, jog šiuo atveju ginčo šalis, dėl vykdomojo rašto išdavimo, kreipiasi į Vilniaus apygardos teismas.

Į Vilniaus apygardos teismą, dėl vykdomojo rašto dėl laikinųjų apsaugos priemonių išdavimo, ginčo šalis gali kreiptis tik tuo atveju, jeigu arbitražo vieta yra Lietuvos teritorijoje. Taigi, šalis, siekdama gauti vykdomąjį raštą, Vilniaus apygardos teismui pateikia pareiškimą. Vykdomasis raštas išduodamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka. Tiek Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas[211], tiek Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas[212] nustato, jog bylos dėl vykdomojo rašto išdavimo yra nagrinėjamos teismo posėdyje, t. y. žodinio proceso tvarka. Atsižvelgiant į tai, į teismo posėdį yra kviečiamos abi ginčo šalys, tai reiškia, jog ginčo šalys turi būti tinkamai informuotos apie teismo posėdį. Šalių „[...] neatvykimas nekliudo teismui išnagrinėti vykdomojo rašto išdavimo klausimo“[213]. Nei Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, nei vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarką reguliuojantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas nenumato vykdomojo dokumento išdavimo terminų. „Atsižvelgiant į laikinųjų apsaugos priemonių esmę, byla turi būti išnagrinėta kuo greičiau“[214].

Sutinkamai su Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 646 str. 4 d. „išieškotojui vykdomasis raštas išduodamas pasirašytinai arba išsiunčiamas registruotąja pašto siunta. Apie vykdomojo rašto išdavimą pažymima byloje“[215]. Vilniaus apygardos teismas išduotame vykdomajame rašte nurodo:

1. „išdavusio vykdomąjį raštą teismo pavadinimą;
2. bylą, kurioje išduotas vykdomasis raštas;
3. sprendimo priėmimo laiką;
4. su išieškojimu susijusią rezoliucinę sprendimo dalis pažodžiui;
5. sprendimo įsiteisėjimo laiką arba nuorodą, kad sprendimas skubiai vykdytinas;

---

210 Edita Pukelytė, *supra* note, 204.
211 „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 153 str.
212 „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 25 str.
213 Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 103.
214 *Ibid.*
215 „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 646 str. 4 d.

6. vykdomojo rašto išdavimo laiką;

7. pilną išieškotojo ir skolininko pavadinimą ir jų adresai, asmens kodą, juridinio asmens kodas, kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigų rekvizitus (jeigu žinomi) [...]“[216].

Išduotas vykdomasis raštas dėl laikinųjų apsaugos priemonių toliau vykdomas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse numatyta vykdymo proceso nustatyta tvarka.

Ne visais atvejais, Vilniaus apygardos teismas gali išduoti vykdomąjį dokumentą. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 25 str. 4 d. pateikiamas baigtinis išimtinių atvejų sąrašas, kuomet Vilniaus apygardos teismui suteikiama teisė atsisakyti išduoti vykdomąjį dokumentą. Taigi, vykdomąjį raštą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo galima atsisakyti išduoti sekančiais atvejais:

1. „yra pateikta nepakankamai duomenų vykdomojo rašto privalomam turiniui nustatyti ir šio trūkumo neįmanoma pašalinti prašymo išduoti vykdomąjį raštą nagrinėjimo teisme metu“[217]. Tai reiškia, jog Vilniaus apygardos teismas su turimu informacijos kiekiu negali nustatyti „[...] minimalios informacijos būtinos antstoliui, siekiančiam įvykdyti nutartį“[218]. Nors teismas ir nustato, jog ginčo šalis pateikė nepakankamą duomenų kiekį, yra formuojama praktika, jog teismas iš karto neatsisako išduoti vykdomąjį dokumentą. Pirmiausia yra suteikiama galimybė ginčo šaliai, pateikusiai prašymą dėl vykdomojo dokumento išdavimo, patikslinti duomenis.

2. „šalis, dėl kurios prašoma išduoti vykdomąjį raštą, įrodo, kad arbitražo teismas jai tinkamai nepranešė apie klausimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėjimą ir tokiu būdu jai buvo užkirsta galimybė pateikti savo paaiškinimus“[219].

3. „arbitražo teismas, priimdamas nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, akivaizdžiai viršijo savo kompetenciją“[220]. Akivaizdus kompetencijos viršijimas suprantamas, kaip savo kompetencijos ribų peržengimas, taikant laikinąsias apsaugos priemones. Arbitražo teismas gali taikyti tik tas laikinąsias apsaugos priemones, kurios yra nurodytos Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme, o ne nenurodomas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse. Arbitražo teismas laikinųjų apsaugos priemonių negali taikyti ir prieš trečiuosius asmenis.

4. „neįvykdyta arbitražo teismo nutartis dėl nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo“[221];

5. arbitražo teismas pakeitė ar panaikino nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo“[222].

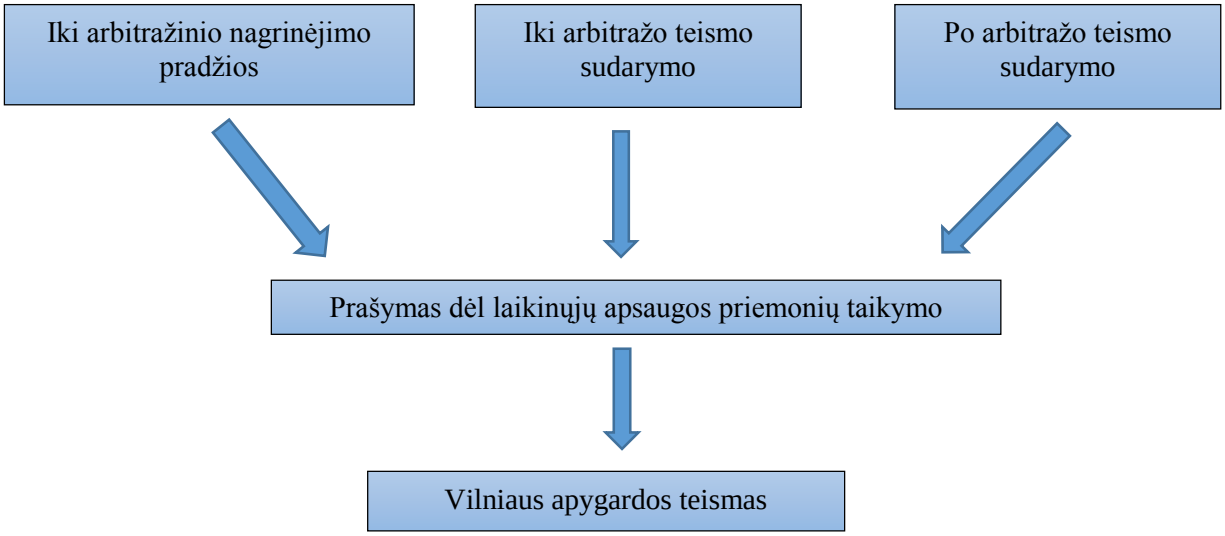
---

[216] „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 649 str. 1 d.
[217] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 25 str.
[218] Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 104.
[219] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 25 str.
[220] *Ibid.*
[221] *Ibid.*
[222] *Ibid.*

„Atsisakymas išduoti vykdomąjį dokumentą kitais nei minėtais pagrindais ar plečiamasis šių pagrindų aiškinimas pažeistų Komercinio arbitražo įstatymo 8 str. 2 d. įtvirtintą principą, pagal kurį teismams draudžiama kištis į arbitražo veiklą, išskyrus Komercinio arbitražo įstatymo numatytus atvejus“[223], t. y. tais atvejais kuomet Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas numato arbitražo ir teismų pagalbinį bendradarbiavimą. Vilniaus apygardos teismo nutartis, kuria yra atsisakoma išduoti vykdomąjį dokumentą, gali būti skundžiama atskiruoju skundu.

Kalbant apie Vilniaus apygardos teismo kompetenciją, UNCITRAL pavyzdinis įstatymas formuoja nuostatą, jog „nėra nesuderinama su arbitražiniu susitarimu šaliai kreiptis į teismą iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios ar jo metu, prašant imtis laikinųjų apsaugos priemonių ir teismui priimti sprendimą dėl tokių priemonių taikymo“[224]. Tai reiškia, jog šalis kreiptis į teismą gali ne tik dėl vykdomojo rašto išdavimo, bet taip pat ir dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Tokia Pavyzdinio įstatymo nuostata yra perkelta ir į Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymą, konkrečiai į jo 27 str. „šalis turi teisę prašyti Vilniaus apygardos teismo taikyti laikinąsias apsaugos priemones [...] iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios arba iki arbitražo teismo sudarymo. Teismas šalies prašymu gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones ar įrodymų užtikrinimą ir po arbitražo teismo sudarymo“[225] (žr. 3 paveikslėlis).

3 paveikslėlis. Vilniaus apygardos teismo galimybės taikyti laikinąsias apsaugos priemones

Kaip matyti iš 3 paveikslėlyje pateiktos schemos, Vilniaus apygardos teismas yra vienintelis teismas, kuris sprendžia šalių prašymus dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.

[223] Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 103.
[224] „UNCITRAL pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo,“ žiūrėta 2018 kovo 1 d., http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/UNCITRAL_PAVYZDINIS_%C4%AESTATYMAS.pdf, 9 str.
[225] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 27 str.

Tais atvejais, kuomet arbitražo teismas atsisako taikyti laikinąsias apsaugos priemones, „į Vilniaus apygardos teismą su prašymu taikyti tas pačias laikinąsias apsaugos priemones galima kreiptis tik esant papildomų aplinkybių, dėl kurių teismas galėtų konstatuoti byloje atsiradus laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindą arba išnykus pagrindą, dėl kurio laikinąsias apsaugos priemones taikyti buvo atsisakyta“[226].

Kuomet siekiama, jog Lietuvoje būtų vykdomas užsienio arbitražo sprendimas ar nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių, į Lietuvos apeliacinį teismą turi būti kreipiamasi dėl tokios nutarties ar sprendimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvoje.

Šalis, kuri siekia, kad būtų pripažinta ir vykdoma užsienio arbitražo nutartis arba sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių kreipdamasi į Lietuvos apeliacinį teismą pateikia prašymą, kuris turi atitikti bendruosius procesiniams dokumentams keliamus reikalavimus. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 51 str. 2 d., šalis, pateikdama minėtą prašymą privalo pateikti ir užsienio arbitražo sprendimo, kurį prašoma pripažinti ir vykdyti, bei arbitražinio susitarimo originalus arba patvirtintus jų nuorašus. „Teismas, kurio prašoma pripažinti ir įvykdyti sprendimą dėl apsaugos priemonių taikymo, priimdamas šią nutartį, neturi peržiūrėti laikinųjų apsaugos priemonių esmės“[227]. Atsižvelgiant į tai, kad yra prašoma pripažinti ir vykdyti užsienio arbitražo nutartį arba sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, reikia nepamiršti, jog dokumentai valstybės teismas yra teikiami valstybine kalba, todėl šiuo atveju besikreipianti šalis turi pasirūpinti anksčiau paminėtų dokumentų vertimu į valstybinę kalbą.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse reglamentuojama, jog „prašymus dėl užsienio arbitražo sprendimų pripažinimo ir vykdymo nagrinėja Lietuvos apeliacinio teismo trijų teisėjų kolegija rašytinio proceso tvarka“[228]. Apie rašytinį procesą arbitražo proceso šalims pranešama pranešimais.

Ne visais atvejais Lietuvos apeliacinis teismas tenkina šalies prašymą pripažinti ar vykdyti užsienio arbitražo sprendimą ar nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Pagrindai, kuriais vadovaujantis galima atsisakyti tenkinti rašymą „yra beveik identiški pagrindams, kuriais remiantis gali būti atsisakyta išduoti vykdomąją raštą dėl nutarties priimtos Lietuvoje vykstančiame arbitraže“[229]. Taigi, atsisakyti tenkinti prašymą galima dėl sekančių priežasčių:

1. „tokio sprendimo ar nutarties neįmanoma įvykdyti Lietuvos Respublikos teritorijoje;

---

[226] Ramūnas Audzevičius ir Denis Parchajev, *supra* note, 15: 84; „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2139/2013,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/177245249692727/2-2139/2013

[227] „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-84/2014,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/258654773594337/2T-84/2014

[228] „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 811^1 str.

[229] Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 108.

2. „šalis, dėl kurios prašoma išduoti vykdomąjį raštą, įrodo, kad arbitražo teismas jai tinkamai nepranešė apie klausimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėjimą ir tokiu būdu jai buvo užkirsta galimybė pateikti savo paaiškinimus“[230].

3. „arbitražo teismas, priimdamas nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, akivaizdžiai viršijo savo kompetenciją;

4. neįvykdyta arbitražo teismo nutartis dėl nuostolių, galimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimo;

5. arbitražo teismas pakeitė ar panaikino nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo“[231].

Pavyzdžiui, Lietuvos Apeliacinis teismas nagrinėjo civilinę bylą Nr. 2T-84/2014 dėl *ad hoc* arbitražo tribunolo nutarties, kuria *ex parte* taikytos laikinosios apsaugos priemonės, pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje. Byloje buvo taikomas aukščiau paminėtas antras nepripažinimo pagrindas. Byloje nustatyta, „[...] kad arbitražo šalis, prieš kurią priimtas užsienio arbitražo sprendimas, nebuvo tinkamai informuota apie klausimo nagrinėjimą ir dėl jos neinformavimo buvo pažeistos šios šalies teisės ir teisėti interesai“[232]. „Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad arbitražo teismas, nepranešęs suinteresuotam asmeniui apie atitinkamo klausimo nagrinėjimą, nusprendė areštuoti suinteresuoto asmens atsiskaitomąsias sąskaitas bendrai 961 967, 85 EUR sumai, areštuoti UAB „Galinta ir partneriai“ priklausantį kilnojamąjį turtą bendrai 961 967, 85 EUR sumai, nustatyti priverstinį komercinį suinteresuoto asmens kilnojamojo turto įkeitimą bendrai 961 967, 85 EUR sumai su „Sativa Group“ OÜ pirmumo teise kreditorių eilėje bei nustatyti priverstinę hipoteką atsakovui priklausančiam nekilnojamajam turtui, nesvarbu, kokių valstybių teritorijoje jis bebūtų, bendrai 961 967, 85 EUR sumai su „Sativa Group“ OÜ pirmumo teise kreditorių eilėje“[233]. Taigi, teisėjų kolegija nustatė, kad egzistuoja „atsisakymo pripažinti arbitražo sprendimą ir leisti jį vykdyti pagrindas – arbitražo šalies, prieš kurią priimtas užsienio valstybės arbitražo sprendimas, teisės pateikti savo paaiškinimus pažeidimas, taip pažeidžiant vieną iš pagrindinių sąžiningo proceso aspektų – teisės būti išklausytam principo įgyvendinimą“[234]. Atsižvelgiant į tai Lietuvos Apeliacinis teismas pareiškėjo prašymą atmetė.

Tuo tarpu 2016 m. nagrinėtoje civilinėje byloje Nr. e2T-32-370/2016 Lietuvos Apeliacinis teismas taip pat atsisakė tenkinti prašymą panaikinti laikinąsias apsaugos priemones, taikytas byloje dėl Šveicarijos (Lugano) arbitražo teismo 2015-06-10 sprendimo, pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje. „[...] Lietuvos apeliacinis teismas [...] taikė laikinąsias

---

230 „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 25 str.
231 *Ibid.*
232 „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-84/2014,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/258654773594337/2T-84/2014
233 *Ibid.*
234 *Ibid.*

apsaugos priemones 103 610 Eur sumai ir 4 310 Šveicarijos frankų sumai, o 2016 m. kovo 31 d. nutartimi, tenkindamas pareiškėjo prašymą pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Šveicarijos (Lugano) arbitražo 2015 m. birželio 10 d. sprendimą, pratęsė taikytų laikinųjų apsaugos priemonių galiojimą iki pripažinto ir leisto vykdyti užsienio arbitražo sprendimo įvykdymo (CPK 150 str. 3 d.)“[235]. Suinteresuotas asmuo nesutiko su tokiu teismo sprendimu ir pateikė prašymą taikytų laikinųjų apsaugos priemonių panaikinimo. Jo prašymas buvo grindžiamas viena aplinkybe - gera suinteresuoto asmens finansine padėtimi, dėl ko, anot jo nelieka grėsmės teismo sprendimo įvykdymui. Teismas motyvavo, jog tokios aplinkybės „nesudaro pagrindo naikinti taikytas laikinąsias apsaugos priemones. [...] pagrįstai laikytina, kad pagrindas taikyti laikinąsias apsaugos priemones atitiko *prima facie* doktriną (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 144 str. 1 d.), juolab, kad, kaip jau minėta, Lietuvos apeliacinis teismas 2016 m. kovo 31 d. nutartimi pareiškėjo prašymą dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje, tenkino, t. y. nenustatė, kad jis atitinka bent vieną iš Niujorko konvencijos V straipsnyje įvirtintų sąlygų, kuomet galima atsisakyti pripažinti užsienio arbitražo teismo sprendimą. [...] vien turimo turto sudėtis ir vertė, nurodyta suinteresuoto asmens prašyme, nepanaikina užsienio arbitražo teismo sprendimo neįvykdymo grėsmės“[236]. Atsižvelgiant į tai, teismas padarė išvadą, jog egzistuoja visos laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos, todėl suinteresuoto asmens prašymo netenkino.

Taigi, tuo atveju jeigu yra nevykdoma nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių, ginčo šalis su prašymu gali kreiptis į Vilniaus apygardos teismą. Teismas taip pat nagrinėja klausimus ir dėl laikinųjų apsaugos priemonių, kuomet arbitražo teismas atsisako jas taikyti. Tokiu atveju šalis į Vilniaus apygardos teismą gali kreiptis iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios, iki arbitražo teismo sudarymo, o šalies prašymu ir jau ir po arbitražo teismo sudarymo. Siekiant, kad būtų vykdomas užsienio arbitražo sprendimas ar nutartis, šalis turi kreiptis į Lietuvos Apeliacinį teismą, tačiau šiuo atveju yra kreipiamasi dėl užsienio arbitražo nutarties ar sprendimo pripažinimo ir vykdymo. Visais atvejais teismai šalies prašymą nagrinėja Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka, kadangi Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas nenustato konkrečios nagrinėjimo tvarkos.

[235] „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2T-32-370/2016,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/239406681069436/e2T-32-370/2016

[236] *Ibid.*

3. VALSTYBĖS TEISMŲ ATLIEKAMA ARBITRAŽO TEISMŲ SPRENDIMŲ KONTROLĖ

Valstybės teismų ir arbitražo santykis pasireiškia ne tik teismo pagalba įgyvendinant tam tikras arbitražo procesines teises. Teismai taip pat atlieka ir kontrolinę, arbitražo teismo sprendimų, funkciją. Atsižvelgiant į tai, terminas „ginčas dėl arbitražo teismo sprendimo apima bet kokį teisminio nagrinėjimo būdą dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo“[237].

Skirtingai nei arbitražo teismo sprendimo pripažinimo ir vykdymo atveju, kai yra vadovaujamasi Niujorko konvencija dėl arbitražo teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo, nėra jokios tarptautinės sutarties, kuri reguliuotų arbitražo teismo sprendimo kontrolės klausimą. Dėl šios priežasties, pačios valstybės gali nustatyti taisykles, taikomas jų teritorijoje, arbitražo teismo sprendimo kontrolės atvejais.

Teisinėje literatūroje išskiriamos kelios teisminės priežiūros formos: apeliacija, remisija ir anuliavimas[238].

Apeliacija suprantama, kaip teisinis procesas, kurio metu pašoma, jog būtų ištaisyta padaryta teisės ar fakto klaida (*revisio prioris instantiae*)[239]. Kreipdamasi į teismą ginčo šalis, kuri yra nepatenkinta arbitražo teismo priimtu sprendimu, pateikia prašymą, kuriuo „[...] prašo panaikinti arbitražo priimtą sprendimą, išspręsti ginčą iš esmės teisme, bent kiek tai susiję su tariama klaida, ir priimti naują teismo sprendimą“[240]. „Apeliacinės instancijos teismo teisė panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą ir perduoti bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui nėra absoliuti. Apeliacinės instancijos teismas privalo ištaisyti pirmosios instancijos teismo padarytas teisės ir fakto klaidas, o bylą gali grąžinti nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui tik išimtiniais įstatyme nustatytais atvejais“[241].

Kita teisinės priežiūros forma – remisija. Ji suprantama, kaip nurodymas klaidų, kurios yra padarytos priimant sprendimą. Remisijos atveju yra nurodomos klaidos, pats sprendimas nėra panaikinamas, kadangi racionaliau ir efektyviau yra ištaisyti padarytas klaidas.

Kai sprendimo priežiūrai pasirenkama anuliavimo forma, sprendimas būna panaikinamas. Šiuo atveju ginčas nėra sprendžiamas, o jo nagrinėjimas nėra atnaujinamas. Būtent „anuliavimas labiausiai atitinka arbitražo sprendimo panaikinimo sąvoką. Tačiau arbitražo sprendimas gali būti panaikinamas ir kitomis, specifiškomis teisinėmis priežiūros formomis“[242].

---

[237] Ferdinando Emanuele ir Milo Molfa, *supra* note, 27.
[238] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra* note, 6: 248.
[239] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje Nr. 3K-3-616/2013,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/157974236985121/3K-3-616/2013
[240] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *op. cit.*, 249.
[241] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320/2014,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/253775647929480/3K-3-320/2014
[242] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *op. cit.*,250.

Šalis, kuriose egzistuoja arbitražo teismo sprendimo panaikinimo institutas, pagal panaikinimo daromą įtaką arbitražo procesui ir arbitraziniam susitarimui, galima suskirstyti į dvi grupes:

- Valstybes, kuriose kartu su arbitražo teismo sprendimo panaikinimu arbitražinis susitarimas pripažįstamas negaliojančiu, dėl ko jis yra panaikinamas ar nutraukiamas, jeigu ginčo šalys nesusitarė kitaip. Esant tokiam teisiniam reguliavimui arbitražo sprendimo panaikinimas užkertą kelią ginčo šalims ginčą spręsti arbitraže. „Šalys gali kreiptis tik į valstybės teismus dėl pažeistų teisių grąžinimo, prievolių pažeidimo ar panašiai“[243]. Paminėtina, jog toks teisinis reguliavimas galioja Švedijoje, Vokietijoje ir Olandijoje.
- Valstybės, kuriose panaikinus arbitražo teismo sprendimą nėra nutraukiamas arbitražinis susitarimas. Esant tokia situacijai „ginčo šalys turi iš naujo kreiptis į arbitražo teismą ir pradėti arbitražo procesą, jeigu nėra kitų pagrindų nepripažinti arbitražinio susitarimo“[244]. Toks teisinis reguliavimas sutinkamas Belgijoje, Anglijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Prancūzijoje, o taip pat ir Lietuvoje.

Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 50 str. numatyta arbitražo teismo sprendimo panaikinimo galimybė. Vadovaujantis teismų praktika **„**Lietuvoje veikiančių arbitražų sprendimų teisminė priežiūra, kurios metu sprendžiama dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, vykdoma ne apeliacijos (angl. *appeal*) ar remisijos (angl. *remission*), o anuliavimo forma (angl. *annulment*). Anuliavimas, kaip arbitražo sprendimo teisminės priežiūros forma, nacionaliniam teismui suteikia įgaliojimus *ex officio* patikrinti, ar tarp šalių kilęs ginčas gali būti sprendžiamas arbitražu, ar arbitražo sprendimas neprieštarauja viešajai tvarkai (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 50 str. 4 d.). Tuo tarpu Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 50 str. 3 d. 1, 2, 3 ir 4 p. numatyti arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindai gali būti tikrinami tik esant vienos iš šalių prašymui“[245] .

Siekiant atskleisti valstybės teismo galimybes kontroliuoti arbitražo teismo sprendimus, toliau bus analizuojami Lietuvos ir užsienio valstybių teismų vykdomos kontrolės atvejai.

3.1. Valstybės teismų prerogatyva arbitražo sprendimo panaikinimo atveju

Valstybės teismo prerogatyva arbitražo teismo sprendimo panaikinimo atveju yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 50 str. Minėtas straipsnis yra

[243] Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra* note, 6: 250.
[244] *Ibid.*
[245] „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1226/2014,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/226037138193349/2A-1226/2014

perkeltas iš UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 34 str., nurodant arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindus ir tvarką, pagal kurią jie yra panaikinami.

Sutinkamai su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 50 str. 1 d., civilinės bylos dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo yra teismingos Lietuvos Apeliaciniam teismui. „Teismingumas konkrečiam teismui yra tinkamo teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo sąlyga. Viena iš teismingumo rūšių yra funkcinis teismingumas. Remiantis funkcinio teismingumo taisyklėmis paskirstoma teismų kompetencija instancijų sistemoje“[246]. Taigi, pagal funkcinio teismingumo taisyklę, yra nustatyta, jog bylos dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo, yra teismingos tik Lietuvos apeliaciniam teismui.

Šalys sudarydamos arbitražinį susitarimą ir taip pasirinkdamos savo ginčą spręsti arbitražo teisme, atsisako galimybės reikalauti apeliacijos. „Arbitražinio teismo sprendimo teisinė peržiūra nėra vykdoma apeliacijos forma“[247]. Siekiant akivaizdžiau atskleisti, jog arbitražo teismo sprendimas gali būti panaikintas, paanalizuokime Lietuvos Apeliacinio teismo praktiką. Taigi, 2004 m. buvo nagrinėta civilinė byla Nr. 3K-3-612/2004, kurioje K. Czarniecki firma „Schwarz“ kreipėsi į Lietuvos apeliacinį teismą su apeliaciniu skundu. „Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas nenumato galimybės skųsti arbitražo sprendimų apeliacine tvarka. Toks reglamentavimas paaiškinamas tuo, kad Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas buvo rengiamas remiantis Jungtinių Tautų UNCITRAL 1985 m. tarptautinio komercinio arbitražo tipiniu įstatymu. Lietuvos komercinio arbitražo įstatymo 37 str. pakartoja UNCITRAL tarptautinio komercinio arbitražo tipinio įstatymo 34 str., pagal kurį yra nustatyta vienintelė ir išimtinė arbitražo sprendimo ginčijimo teisme galimybė – prašymas dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo“[248]. 2006 m. civilinėje byloje Nr. 2A-436/2006 Lietuvos Apeliacinis teismas taip pat pasisakė, jog „pagal Komercinio arbitražo įstatymą arbitražo sprendimo teisinė priežiūra nėra vykdoma apeliacijos forma, kadangi šiame įstatyme nėra numatytos apeliacijos – teisinio proceso, kai teismo prašoma priimtą sprendimą pakeisti teismo sprendimu tuo pagrindu, kad arbitražo sprendimas yra pagrįstas teisės ar fakto klaida. Tai reiškia, kad teismas negali panaikinti arbitražo sprendimo, jeigu arbitražas ne visiškai teisingai suprato teisės normą ar ją ne visai tinkamai pritaikė arba apskritai jos netaikė“[249]. Taigi, kaip matyti iš formuojamos teismų praktikos, Lietuvos Apeliaciniam teismui gali būti pateikiami ne apeliaciniai skundai, kurias būtų skundžiamas arbitražo teismo sprendimas, bet prašymai dėl arbitražo sprendimo panaikinimo vadovaujantis Lietuvos Respublikos

[246] „Klaipėdos apygardos teismo 2013 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1157-622/2013,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/209338518170511/2S-1157-622/2013

[247] „Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-690/2010,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/182459457067623/2A-690/2010

[248] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-612/2004,“ LAT, http://www.arbitrationlaw.lt/sites/default/files/2004_m._lapkricio_17_d._lat_nutartis_civilineje_byloje_nr._3k-3-612_2004.pdf

[249] „Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-436/2006,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/180725555084030/2A-436/2006

komercinio arbitražo įstatymo 37 str. numatytais pagrindais. Vadinasi, tokie atsakovo argumentai, kuriais siekiama įrodyti, kad arbitražo teismas neteisingai išsprendė ginčą ar neįvertino visų byloje pateiktų įrodymų ar aplinkybių, ne visiškai teisingai suprato teisės normą arba netinkamai ją pritaikė arba jos iš vis netaikė, pagal įstatymo reikalavimus nėra pagrindas arbitražinio teismo sprendimo panaikinimui“[250].

Lietuvos Apeliacinis teismas peržiūrėdamas arbitražo teismo sprendimą „[...] neturi teisės tikrinti priimto sprendimo fakto ar materialiosios teisės taikymo aspektu. Tokios teisės teismai neįgyja netgi tada, kai padaryta fakto ar teisės taikymo klaidų“[251]. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 50 str. 3 d., Lietuvos Apeliaciniam teismui suteikiama teisė panaikinti arbitražo teismo sprendimą tik dėl tam tikrų priežasčių, kurios gali būti susiskirstytos į dvi rūšis, t. y. į pagrindus, kurių pagrindu arbitražo teismo sprendimas gali būti panaikintas, jeigu to prašo viena iš šalių ir į pagrindus, kuriais remiantis arbitražo teismo sprendimas turi būti patikrintas, nepriklausomai ar to prašo kuri nors iš ginčo šalių (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindai[252]

Pagrindai, kuriais remiantis arbitražo sprendimas gali būti panaikintas, tik jeigu to prašo viena iš šalių.	**Pagrindai, kuriais remiantis arbitražo teismo sprendimas turi būti patikrintas, nepriklausomai ar kuri nors iš šalių jais remiasi.**
Viena iš arbitražinio susitarimo šalių pagal taikomus įstatymus buvo neveiksni arba arbitražinis susitarimas negalioja pagal šalių susitarimu taikomus įstatymus, o kai šalys dėl arbitražiniam susitarimui taikomų įstatymų nesusitarė, – pagal valstybės, kurioje buvo priimtas arbitražo teismo sprendimas, įstatymus.	Ginčas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus negali būti perduotas arbitražui.
Šaliai, prieš kurią norima remtis arbitražo teismo sprendimu, nebuvo reikiamai pranešta apie arbitro paskyrimą ar apie arbitražinį nagrinėjimą arba kitaip nebuvo sudaryta galimybė pateikti savo paaiškinimus.	Arbitražo teismo sprendimas prieštarauja Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai.
Arbitražo teismo sprendimas buvo priimtas dėl ginčo ar ginčo dalies, kuri nebuvo perduota arbitražui. Jeigu galima atskirti ginčo dalį, kuri buvo perduota arbitražui, ta arbitražo teismo sprendimo dalis, kuria yra išspręsti arbitražui perduoti klausimai, gali būti pripažįstama ir vykdoma.	
Arbitražo teismo sudėtis ar arbitražo procesas neatitiko šalių susitarimo ir (arba) imperatyvių šio įstatymo nuostatų.	

[250] „Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-690/2010,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/182459457067623/2A-690/2010; „Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-436/2006,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/180725555084030/2A-436/2006

[251] Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 171-172.

[252] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 50 str.

3 lentelėje pateikiamas įstatyme numatytas arbitražo teismo sprendimų panaikinimo pagrindų sąrašas yra baigtinis. Siekiant geriau atskleisti arbitražo teismo sprendimo panaikinimo ypatumus, aptarkime minėtus pagrindus.

Visų pirma, pakankamu pagrindu yra laikomas šalies neveiksnumas. Tai reiškia, jog jeigu arbitražinį susitarimą sudaro nepilnametis asmuo, tai laikoma pakankamu pagrindu kreiptis dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo. Dėl panaikinimo galima kreiptis ir tuo atveju jeigu nustatoma, jog arbitražinis susitarimas yra negaliojantis. Sprendimo negaliojimas turi būti pripažįstamas pagal valstybės, kurioje buvo priimtas arbitražo sprendimas, įstatymus. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 49 str. 8 d. reglamentuojama, kad arbitražinio susitarimo negali sudaryti įmonė, jeigu jai yra iškelta bankroto byla.

Šalis dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo gali kreiptis ir tuo atveju, jeigu jai nebuvo tinkamai pranešta apie arbitro paskyrimą ar arbitražinį nagrinėjimą, arba nesudaryta galimybė pateikti savo paaiškinimų, pavyzdžiui, civilinėje byloje Nr. 3K-3-289/2014 nurodoma, jog „kasatorius dėl svarbių priežasčių negalėjo pateikti arbitražiniam teismui savo paaiškinimų“[253], kadangi jam buvo užkirsta reali galimybė turėti procese profesionalų atstovą – advokatą. Taip nebuvo įgyvendinta teisės į tinkamą procesą sudėtinė dalis. „Arbitražo proceso metu atsakovai iš pradžių turėjo profesionalų atstovą – advokatą, tačiau sutartis su juo dėl atsakovų atstovavimo kovo 16 d. nutraukta. Atsakovai (posėdis buvo numatytas kovo 26 d., apie jį atsakovai jau buvo informuoti) pateikė prašymą atidėti bylos nagrinėjimą suteikiant galimybę atsakovams susirasti kitą advokatą, šis prašymas nebuvo tenkintas, o kovo 26 d., nedalyvaujant atsakovams nei asmeniškai, nei per atstovą, įvyko arbitražo teismo posėdis“[254]. Bylos duomenimis „[...] atsakovų sutartis su advokatu buvo nutraukta jiems nevykdant įsipareigojimo pagal sutartą tarifą apmokėti advokatui už darbą, taigi dėl atsakovų kaltės. Būdami atidūs, rūpestingi ir siekdami netrukdyti arbitražo proceso, atsakovai turėjo laiku suvokti, jog jiems reikalingas kitas, už mažesnį atlyginimą paslaugas teikiantis advokatas. Atstovo neturėjimas nekliudė atstovams patiems asmeniškai dalyvauti arbitražo posėdyje“[255]. „Dėl to byloje nenustatyta svarbių priežasčių, dėl kurių atsakovai negalėjo pateikti arbitražo teismui savo paaiškinimų. Procesine teise teikti paaiškinimus atsakovai pasinaudojo iki arbitražinės bylos posėdžio“[256].

Arbitražo sprendimo panaikinimas galimas ir tuo atveju, jeigu sprendimas priimtas dėl ginčo, kuris nebuvo perduotas arbitražui. Šiuo atveju yra „galimas trejopas kompetencijos ribų peržengimas:

---

[253] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-289/2014,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/142510412209558/3K-3-289/2014

[254] *Ibid.*

[255] *Ibid.*

[256] *Ibid.*

- Arbitrai išnagrinėjo ginčą, kuris neapima arbitražinio susitarimo.
- Arbitrai išnagrinėjo ginčą, kurio šalys neprašė spręsti.
- Arbitrai neišnagrinėjo ginčo, nors šalys jį buvo perdavusios spręsti arbitražui“[257].

Šiais atvejais teismas nustatinėja arbitrų įgaliojimų apimtį. Pavyzdžiui, civilinėje byloje Nr. 3K-3-199/2012 „Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad nors ginčo šalių sudaryta arbitražinė išlyga ir yra galiojanti, tačiau ji neapima bei netaikytina iki arbitražinės išlygos sudarymo atsiradusiems teisiniams santykiams, dėl kurių ir kilo ginčas pagal ieškovo pareikštą ieškinį. Be to, Bendrųjų sutarties sąlygų (Dokumento Nr. 9.8-0003) 27 straipsnyje nėra aiškiai apibrėžta, kad kilę ginčai ir nesutarimai sprendžiami arbitraže ir dėl tų klausimų, kurie kilę iš teisinių santykių iki pirmiau nurodytų sutarčių sudarymo, todėl Lietuvos apeliacinis teismas sprendė, kad nagrinėjamu atveju ginčui kilus dėl teisinių santykių, atsiradusių dar iki arbitražinės išlygos sudarymo, jiems šiose sutartyse nustatyta arbitražinė išlyga netaikoma. Jeigu ginčo šalys siekė, kad jų sudaroma arbitražinė išlyga būtų taikoma ir iki jos sudarymo kylantiems teisiniams santykiams, jos tokią savo valią turėjo aiškiai išreikšti sudaromoje arbitražinėje išlygoje, tačiau nagrinėjamu atveju to nepadaryta“[258]. Taigi, kaip matyti pateiktame pavyzdyje, arbitrai viršijo jiems suteiktus įgaliojimus.

Arbitražo teismo sprendimas gali būti panaikintas ir tuo atveju, kuomet „arbitražo teismo sudėtis ar arbitražo procesas neatitiko šalių susitarimo ir (arba) imperatyvių įstatymo nuostatų“[259]. Sudarydamos arbitražinį susitarimą šalys išreiškia savo valią, t. y. „susitaria dėl ginčų sprendimo būdo – arbitražo, apriboja valstybės teismų jurisdikciją nagrinėti šiuos ginčus, perduoda įgaliojimus nagrinėti ginčą pasirinktai institucijai ar asmenims. Arbitražinio susitarimo sudarymas sukelia reikšmingas teisines pasekmes – asmuo arbitražinėje išlygoje nurodytais klausimais nebegali kreiptis į valstybės teismą, o valstybės teismas, gavęs ieškinį pagal reikalavimą, dėl kurio sudaryta arbitražinė išlyga, privalo nukreipti šalis į arbitražą (KAĮ 11 straipsnio 1 dalis)“[260]. „Šalims sudarius susitarimą dėl ginčo perdavimo nagrinėti arbitražui ir pasirinkus arbitražo procesą administruosiantį subjektą, vienašališkas kito subjekto pasirinkimas negalimas“[261].

Jeigu ginčas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus negali būti perduotas arbitražui arba arbitražo teismo sprendimas prieštarauja Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai, Lietuvos Apeliacinis teismas arbitražo teismo sprendimą gali patikrinti *ex officio*. Tai reiškia, kad teismas, nagrinėdamas šalies skundą, savo iniciatyva gali patikrinti ar ginčas galėjo būti sprendžiamas

---

[257] Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 177-178.

[258] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-199/2012,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/51741179470821/3K-3-199/2012

[259] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 50 str.

[260] „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1226/2014,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/226037138193349/2A-1226/2014

[261] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-431/2013,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/130266919507384/3K-3-431/2013

arbitraže, t. y. ar nepatenka į Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 12 str. numatytą nearbitruotinų ginčų sąrašą ir ar sprendimas neprieštarauja Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai.

„Arbitražo sprendimas gali būti panaikintas ne Civilinio proceso kodekso, bet tik Komercinio arbitražo įstatymo nurodytais pagrindais. Civilinio proceso kodekso nuostatos yra taikomos tiek, kiek jos neprieštarauja Komercinio arbitražo įstatymui“ [262]. Kad arbitražo teismo sprendimas gali būti panaikintas tik tam tikrose ribose yra pažymėjęs ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Anot jo, „efektyvaus arbitražo interesus atitinka tai, kad arbitražo sprendimų peržiūrėjimas turėtų būti ribotos apimties ir kad sprendimo panaikinimas ar atsisakymas jį pripažinti būtų galimas tik išskirtinėmis aplinkybėmis“[263].

Taigi, atsižvelgiant į tai, arbitražo sprendimo panaikinimo priežasčių sąrašas negali būti aiškinamas plečiamai, kadangi „galimybė peržiūrėti arbitražo sprendimą paneigtų sutartinį ir privatų arbitražo procedūros pobūdį bei neleistų šalims pasinaudoti tais privalumais, kurių jos siekė, perduodamos ginčą spręsti arbitražui“[264].

Į Lietuvos Apeliacinį teismą dėl sprendimo panaikinimo šalys gali kreiptis dėl visų rūšių sprendimų, t. y. sutinkamai su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 42 str. 1 d. dėl galutinio, dalinio ar papildomo sprendimo. Nesvarbu dėl kokio sprendimo yra kreipiamasi, visais atvejais turi būti kreipiamasi per vieną mėnesį nuo atitinkamo sprendimo priėmimo. Šis „terminas yra naikinamasis, todėl praleistas negali būti atnaujinamas“[265].

Lietuvos Apeliacinio teismo nutartis dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo arba atsisakymo jį panaikinti, gali būti skundžiami Lietuvos Aukščiausiajam Teismui. Šiuo atveju taikomas trejų mėnesių kasacijos terminas.

Taigi, šalys sudarydamos arbitražinį susitarimą ir taip pasirinkdamos savo ginčą spręsti arbitražo teisme, atsisako galimybės reikalauti apeliacijos, kadangi arbitražinio teismo sprendimo teisinė peržiūra nėra vykdoma apeliacijos forma. Dėl šios priežasties arbitražo teismo sprendimų kontrolė yra vykdoma taikant arbitražo teismo sprendimo panaikinimo institutą. Lietuvos Apeliacinis teismas peržiūrėdamas arbitražo teismo sprendimą neturi teisės tikrinti priimto sprendimo fakto ar materialiosios teisės taikymo aspektu, netgi tuo atveju, kai padaryta fakto ar teisės taikymo klaidų.

---

[262] „Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-436/2006,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/180725555084030/2A-436/2006

[263] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-363/2014,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/74138913375166/3K-3-363/2014

[264] *Ibid.*

[265] Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 187.

3.2. Valstybės teismų veikimas vykdomųjų dokumentų išdavimo atvejais

Kaip buvo minėta anksčiau, Lietuvoje arbitražo teismo sprendimų kontrolė gali būti vykdoma tik anuliavimo forma, kuomet arbitražo teismo sprendimas būna panaikintas. Tačiau savotiška kontrolės forma galima laikyti ir vykdomojo dokumento išdavimo institutą.

Tais atvejais, kuomet arbitražo teismo sprendimas nėra vykdomas gera valia, „[...] iškyla būtinybė tai padaryti prievarta“[266]. Atsižvelgiant į tai, kad nei arbitražo teismas, nei nuolatinė arbitražo institucija, neturi „[...] viešosios valdžios funkcijų ir negali vartoti prievartos priemonių savo sprendimų įgyvendinimui užtikrinti“[267], yra būtina nacionalinio teismo intervencija, pasireiškianti vykdomojo rašto išdavimu.

„Vykdomasis raštas gali būti išduotas ne bet kokiam teismo sprendimui vykdyti, o tik vykdytinam teismo sprendimui“[268]. „Arbitražinio teismo sprendimas pats savaime nėra vykdomasis dokumentas“[269], todėl arbitražo teismo sprendimo priverstinis vykdymas gali prasidėti tada, kai įsiteisėja arbitražo teismo sprendimas, o jo pagrindu išduodamas vykdomasis raštas, kurį išieškotojas pateikia antstoliui, o pastarasis priima vykdomąjį dokumentą vykdymui. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 41 str. arbitražo sprendimas yra priimamas nuo arbitražo teismo sprendime nurodytos datos. „Arbitražo teismo sprendimas įsiteisėja nuo priėmimo momento“[270], tai reiškia, jog arbitražo teismo sprendime nurodyta data yra sprendimo priėmimo momentas nuo kurio šis sprendimas privalo būti vykdomas. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 41 str. 4 d. reglamentuojama, jog „arbitražo teismo sprendimas yra vykdytinas dokumentas“[271], tai reiškia, jog arbitražo teismo sprendimas gali būti vykdomas priverstinai. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 587 str. arbitražo teismo sprendimas nėra laikomas vykdomuoju dokumentu. Atsižvelgiant į tokią įstatymo nuostatą „vykdytino dokumento priėmimas yra pagrindas išduoti vykdomąjį dokumentą“[272].

„Vienai iš šalių atsisakius vykdyti arbitražo sprendimą, kita šalis turi teisę kreiptis į apylinkės teismą ir prašyti išduoti vykdomąjį raštą“[273]. Taigi, šiuo metu galiojanti įstatymų leidėjo suformuota teisės norma aiškiai apibrėžia, jog vykdomasis raštas, dėl arbitražo teismo, kurio vieta yra Lietuvos Respublikoje, sprendimo nevykdymo yra išduodamas apylinkės teismo. Kiek painesnė situacija buvo iki dabar galiojančios Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo redakcijos priėmimo, kadangi įstatyme nebuvo nustatyta, kokio teismo kompetencijai buvo

266 Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra* note, 6: 274.
267 *Ibid.*
268 Vigintas Višinskis ir Dangutė Ambrasienė, *supra* note 17: 40.
269 *Ibid.,* 44-45.
270 „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 41 str.
271 *Ibid.*
272 Vigintas Višinskis, „Ne teismo išduodami vykdomieji dokumentai,“ *Jurispridencija* 7 (109) (2008): 48.
273 Vigintas Višinskis ir Dangutė Ambrasienė, *op. cit.*, 44.

priskiriama vykdomųjų raštų, dėl arbitražo sprendimų, išdavimo funkcija. „Vieni teismai aiškino, kad vykdomuosius raštus, pagal CPK 646 straipsnį, turi išduoti arbitražo apylinkės teismai, kiti – kad Vilniaus apygardos teismas“[274].

Kaip nurodė Vilniaus apygardos teismas nutartyje Nr. 2-3953-560/2013 „Komercinio arbitražo įstatymo 25 str. numato pareigą Vilniaus apygardos teismui nagrinėti prašymus dėl vykdomųjų raštų išdavimo arbitražo teismo nutartims dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo [...].Tai, kad Komercinio arbitražo įstatymo 9 str. „Teismo pagalba arbitražo procese“ numatyta, jog šalis gali kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl šio įstatymo 14, 16, 17, 25, 27, 36 ir 38 straipsniuose nurodytų veiksmų atlikimo, nereiškia, jog į šį teismą šalys gali kreiptis bet kokiu kitu prašymu, susijusiu su jų nagrinėjama ar išnagrinėta byla, kurio nesprendžia arbitražinis teismas. Tai, kad Komercinio arbitražo įstatymo 25 str. detalizuoja vykdomojo rašto išdavimo tvarką tuo atveju, kai šalis kreipiasi dėl tokio rašto išdavimo laikinosioms apsaugos priemonėms taikyti, o įstatyme nėra numatyta tvarka, kaip turi būti nagrinėjamas prašymas išduoti vykdomąjį raštą dėl arbitražinio teismo sprendimo, leidžia daryti išvadą, kad įstatymo leidėjas sąmoningai šios pareigos nepriskyrė Vilniaus apygardos teismui. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 646 str. 1 d. nuostatomis, įsiteisėjus vykdytinam sprendimui, išieškotojo rašytiniu prašymu, pirmosios instancijos teismas išduoda vykdomąjį raštą (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 587 str.)“[275]. Analogiška nutartis buvo priimta civilinėje byloje Nr. 2-4076-577/2016. Vilniaus apygardos teismas atsisakė išduoti vykdomąjį raštą, kadangi „prašymą atsisakytina priimti, kaip neteismingą Vilniaus apygardos teismui“[276].

Tuo tarpu Lietuvos apeliacinis teismas nagrinėjo civilinę bylą Nr. 2-1374/2014 dėl Vilniaus apygardos teismo nutarties, kuria buvo išduotas vykdomasis raštas, panaikinimo. Šioje nutartyje teismas tiesiogiai nepasisako, jog bylų dėl vykdomojo rašto išdavimo nagrinėjimas yra priskiriamas Vilniaus apygardos teismui. Tačiau tokia išvada darytina, todėl, kad teismas atsisakė panaikinti Vilniaus apygardos teismo išduotą vykdomąjį raštą[277]. Vadinasi teismas išduodamas vykdomąjį raštą nepažeidė bylų teismingumo taisyklės.

Taigi, konkretus teismo, į kurį galima kreiptis dėl vykdomojo rašto išdavimo dėl arbitražo teismo sprendimo, nustatymas, užkirto kelią skirtingos teismų nuomonės egzistavimui. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teisme buvo nagrinėjamas civilinė byla Nr. 2S-2280-343/2016 dėl Kauno apylinkės teismo 2016 m. liepos 20 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 2VP-19709-615/2016 pagal pareiškėjos uždarosios akcinės bendrovės „Niskama“ prašymą išduoti vykdomąjį raštą.

---

[274] Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 141.

[275] „Vilniaus apygardos teismo 2013 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-3953-560/2013,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/3840296594136/2-3953-560/2013

[276] „Vilniaus apygardos teismo 2016 m. vasario 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-4076-577/2016,“ LITEKO, http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bce18e7e-f588-49da-9944-be3292607681

[277] „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1374/2014,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/165554564329658/2-1374/2014

Suinteresuotas asmuo UAB „Eidina“ nesutiko su Kauno apylinkės teismo nutartimi, kuria buvo tenkintas ieškovo prašymas ir išduotas vykdomasis raštas. Kauno apygardos teismas vertindamas bylos aplinkybes ir „suinteresuoto asmens UAB „Eidina“ atskirojo skundo argumentą, kad vykdomojo rašto išdavimo klausimą, kaip pirmosios instancijos teismas turėjo spręsti ne apylinkės, o apygardos teismas [...] pažymėjo, kad pagal teismų praktiką, nepriklausomai nuo arbitražo sprendimu priteistos sumos dydžio, vykdomojo rašto išdavimo klausimą sprendžia apylinkės teismas pagal atsakovo gyvenamąją ar buveinės vietą“[278]. Atsižvelgiant į tai pradėtas apeliacinis procesas buvo nutrauktas ir Kauno apylinkės teismo 2016 m. liepos 20 d. nutartis, kuria buvo išduotas vykdomasis raštas, palikta galioti.

Kaip jau buvo minėta, vykdomojo rašto išdavimas yra savotiška arbitražo teismo sprendimo kontrolės forma, kadangi tam tikrais atvejais apylinkės teismas gali atsisakyti išduoti vykdomąjį dokumentą. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme nustatyti atvejai, kuriems esant apylinkės teismas gali atisakyti išduoti vykdomąjį raštą (žr. 4 lentelė).

4 lentelė. Vykdomojo rašto, dėl arbitražo teismo sprendimo, neišdavimo pagrindai[279]

Eil. Nr.	**Atsisakymo pagrindai**
1.	Pateiktų duomenų nepakanka vykdomojo rašto privalomam turiniui nustatyti ir šio trūkumo neįmanoma pašalinti prašymo išduoti vykdomąjį raštą nagrinėjimo teisme metu
2.	Arbitražo teismo sprendimas yra panaikintas.
3.	Yra Civilinio proceso kodekso 646 straipsnio 6 dalyje nurodytas vykdomojo rašto neišdavimo pagrindas.

Kaip matyti iš 4 lentelėje pateiktų duomenų, yra trys atsisakymo pagrindai. Pirmuoju atveju apylinkės teismas gali atsisakyti išduoti vykdomąjį raštą jeigu yra nepakankamas pateiktų duomenų kiekis privalomam vykdomojo rašto turiniui ir tokių trūkumų negalima pašalinti prašymo išduoti vykdomąjį raštą nagrinėjimo teisme metu. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 648 str. 1 d. vykdomajame rašte privalo būti nurodyta: „1. vykdomąjį raštą išdavusio teismo pavadinimas; 2) byla, kurioje išduotas vykdomasis raštas; 3) sprendimo priėmimo laikas; 4) su išieškojimu susijusi rezoliucinė sprendimo dalis pažodžiui; 5) sprendimo įsiteisėjimo laikas arba nuoroda, kad sprendimas skubiai vykdytinas; 6) vykdomojo rašto išdavimo laikas; 7) pilnas išieškotojo ir skolininko pavadinimas ir jų adresai, asmens kodas, juridinio asmens

[278] „Vilniaus apygardos teismo 2016 m. vasario 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-4076-577/2016,“ LITEKO, http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bce18e7e-f588-49da-9944-be3292607681

[279] Sudaryta autoriaus pagal „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymą“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 41 str.

kodas, kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigų rekvizitai (jeigu žinomi)“[280]. Kaip pavyzdį galima paminėti Vilniaus apygardos teismo civilinę bylą Nr. 2S-221-467/2010, kurioje buvo skundžiama Vilniaus miesto 1 apylinkės teismo 2009 m. vasario 19 d. nutartimis, kuria teismas atsisakė patenkinti pareiškimą dėl vykdomojo dokumento išdavimo. „Vilniaus apygardos teismas nustatė, kad ginčų sprendėjo G.Rusecko 2008 m. vasario 13 d. sprendime nurodytos ne konkrečios priteisiamos pinigų sumos, bet jų apskaičiavimo principai, nors ginčų sprendėjas pagal pateiktus dokumentus turėjo galimybę nurodyti konkrečias išlaidų sumas. Prašomos priteisti piniginės sumos nurodytos tik aprašomojoje sprendimo dalyje. Teismas konstatavo, jog ginčų sprendėjo G.Rusecko 2008 m. vasario 13 d. priimtas sprendimas prieštarauja imperatyviesiems reikalavimams (taikant įstatymo analogiją, neatitinka Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 267 str. reikalavimų), nes yra sąlyginis, be to, išieškomos pinigų sumos turi būti nurodytos konkrečia suma arba indeksu, kurio pagrindu nustatoma konkreti pinigų suma. Teismas taip pat konstatavo, kad sąlyginio vykdomojo rašto, kurio tiesioginis vykdymas neįmanomas dėl turinio trūkumų, išdavimas prieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymų įtvirtintai viešajai tvarkai“[281]. Vilniaus apygardos teismas išaiškino, jog „arbitražinio teismo sprendimo neaiškumas yra pagrindas šaliai, kuri kreipėsi su prašymu išduoti vykdomąjį raštą, prašyti išaiškinti arbitražinio teismo sprendimą. Taigi vykdomojo rašto išdavimo klausimą nagrinėjantis teismas, iškilus klausimui dėl arbitražinio teismo sprendimo neaiškumo, turi sudaryti galimybę suinteresuotai šaliai kreiptis dėl jo išaiškinimo, o nustačius viešojo intereso gynimo poreikį – netgi pats inicijuoti išaiškinimo procedūrą, bet ne atsisakyti išduoti vykdomąjį raštą“[282]. Atsižvelgiant į tai, Vilniaus apygardos teismui buvo pateiktas arbitražo teismo sprendimo išaiškinimas, kuris buvo priimtas nepakeičiant priimto sprendimo turinio bei jo esmės, o „sprendimo išaiškinimas tik papildomai įrodo, kaip sprendimu buvo išspręstas ir iš dalies patenkintas pareiškėjo UAB „Garant‘ prašymas“[283]. Atsižvelgiant į tokias bylos aplinkybes Vilniaus apygardos teismas pareiškėjo UAB „Garant“ prašymą tenkino ir išdavė vykdomąjį raštą arbitražinio sprendimo pagrindu.

Vykdomasis raštas taip pat negali būti išduodamas dėl panaikintų arbitražo teismo sprendimų. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas nagrinėjo civilinę bylą Nr. 2S-18-582/2012, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl vykdomojo rašto išdavimo. Kaip teismas nurodė, „vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 584 str. 1 d. 1 p., 646 str., Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 38 str. 1 d., 3 d., pagrindas vykdomajam raštui išduoti yra įsiteisėjęs arbitražo sprendimas. Nagrinėjamu atveju pateiktas prašymas išduoti vykdomąjį

[280] „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 648 str. 1 d.
[281] „Vilniaus apygardos teismo 2010 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-221-467/2010,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/42852237741364/2S-221-467/2010
[282] *Ibid.*
[283] *Ibid.*

raštą Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo teismo byloje Nr. 6-NKA/10 2010 m. rugsėjo 10 d. priimto sprendimo pagrindu. Tačiau į bylą yra pateikta Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-513/2011, kuria nurodytas arbitražo sprendimas yra panaikintas. Kadangi, kaip minėta, vykdomasis dokumentas gali būti išduodamas tik remiantis vykdytinu dokumentu, nebelikus vykdytino dokumento nėra pagrindo nei vykdymo procesui inicijuoti, nei vykdomajam dokumentui išduoti (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 38 str.)“[284]. Taigi, nors arbitražo teismo sprendimai turi teismo sprendimo galią, kas juos leidžia vykdyti priverstinai, tuo atveju, kai toks sprendimas yra panaikinamas jis netenka ir priverstinio vykdymo galios. Arbitražo teismo panaikinimo aplinkybė yra vertinama, kaip pakankamas pagrindas prašymui, dėl vykdomojo rašto išdavimo, atmesti.

Galiausiai arbitražo teismo sprendimo pagrindu vykdomasis raštas neišduodamas jeigu yra Civilinio proceso kodekso 646 str. 6 d. numatytas neišdavimo pagrindas, t. y. yra pasibaigęs vykdomojo rašto pateikimo vykdyti senaties terminas. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 41 str. toks terminas yra penkeri metai nuo arbitražo teismo sprendimo įsiteisėjimo. Taigi, jei šalis, kurios atžvilgiu nevykdomas arbitražo sprendimas, į apylinkės teismą dėl vykdomojo rašto išdavimo kreipiasi praėjus 5 metams nuo arbitražinio sprendimo priėmimo, teismas vykdomojo dokumento neišduos.

Kaip matyti, aptartos aplinkybės yra aiškiai įstatymu numatyti pagrindai, kuriais vadovaujantis gali būti atsisakoma „išduoti vykdomąjį raštą, todėl jeigu teismas remdamasis tokiu sprendimu atsisako išduoti vykdomąjį raštą, faktiškai tai reiškia arbitražo sprendimo panaikinimą, kadangi toks sprendimas negali būti priverstinai vykdomas. Šiuo atveju reikėtų laikyti, kad arbitražas neišsprendė ginčo ir suinteresuoti asmenys gali kreiptis su ieškiniu į teismą dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu. Teismas svarstydamas prašymą išduoti vykdomąjį raštą remdamasis arbitražo sprendimu turi priimti nutartį. Todėl vykdomojo rašto išdavimo pagrindas yra teismo nutartis. Pats vykdomasis raštas tokiu atveju išduodamas bendra tvarka“[285].

Nors Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas nustato arbitražo teismo sprendimo įsiteisėjimo ir vykdymo pagrindus, vykdomojo rašto išdavimas gali būti laikomas arbitražo proceso apsunkinimu. Išduodant vykdomąjį raštą teismas patikrina „[...] ar sprendimas yra įsiteisėjęs, ar nėra pagrindų neišduoti vykdomojo rašto, ar toks raštas dar neišduotas“[286].Toks sprendimo patikrinimas yra suprantamas, kai vykdomasis raštas išduodamas teismo sprendimo pagrindu, kadangi pastarasis sprendimas įsiteisėja pasibaigus apskundimo terminui. Arbitražo atveju sprendimas įsiteisėja nuo jo priėmimo. Taigi, sprendžiant vykdomojo rašto išdavimo

[284] „Kauno apygardos teismo 2012 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-18-582/2012,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/7725331238875/2S-18-582/2012

[285] Vigintas Višinskis ir Dangutė Ambrasienė, *supra* note 17: 44-45.

[286] Albertas Šekštelo, *supra* note, 14: 79.

klausimą, yra susiduriama su situacija, kai tikrinamas arbitražo teismo sprendimo įsiteisėjimas, nors toks tikrinimas dėl arbitražo proceso specifikos yra nebereikalingas.

Atsižvelgiant į tai, kad arbitražo sprendimas negali būti skundžiamas nei apeliacine, nei kasacine tvarka, jis yra panašus į teismo įsakymą. „Kadangi teismo įsakymas apeliacine ar kasacine tvarka yra neskundžiamas, jis yra vykdomasis dokumentas“[287]. Dėl tokio panašumo tikslinga, jog ir arbitražo sprendimui būtų taikomos toks pačios nuostatos, kaip ir teismo įsakymui, vykdomojo rašto išdavimo atveju, t. y. nereikėtų kreiptis į teismą dėl vykdomojo rašto išdavimo.

Be to, kadangi arbitražo institutas yra privatus ginčų sprendimo būdas ir ginčo šalys jį renkasi savanoriškai, vykdomojo dokumento statuso suteikimas arbitražo sprendimui, patį arbitražo procesą padarytų labiau patrauklų ginčo šalims, o sprendimo vykdymą efektyvesniu.

Taigi, „arbitražas yra privatus ginčų sprendimo būdas. Jis neturi valstybei būdingų *imperium* galių, nes yra kildinamas iš šalių susitarimo. Tam, kad arbitražo sprendimas galėtų būti priverstinai vykdomas, valstybė turi leisti jį vykdyti“[288]. Būtent vykdomojo rašto, dėl arbitražo teismo sprendimo, išdavimo institutas, kurį vykdo valstybės teismai, įtvirtina arbitražo sprendimo kontrolės funkciją, tais atvejais kaip arbitražo sprendimas nėra vykdomas geranoriškai. Įsiteisėjus arbitražo teismo sprendimui ir jei pastarasis nėra vykdomas šalių, išieškotojas gali kreiptis į apylinkės teismą, dėl vykdomojo rašto išdavimo. Arbitražo teismo sprendimo pagrindu išduodamas vykdomasis raštas patvirtina, kad arbitražo sprendimas atitinka įstatymų keliamus reikalavimus ir gali būti vykdomas. Apylinkės teismui gavus prašymą dėl vykdomojo rašto išdavimo ir nustačius, jog egzistuoja aplinkybės, kurioms esant nėra galimas vykdomojo rašto išdavimas. Vykdomojo rašto neišdavimas leidžia daryti išvadą, kad arbitražo teismas netinkamai išsprendė šalių ginčą.

3.3. Valstybės teismų veikimas pripažįstant ir vykdant užsienio arbitražo sprendimus

Valstybės teismų vykdoma arbitražo teismo sprendimų kontrolė taip pat pasireiškia ir užsienio arbitražo teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo atveju. „Užsienio teismo sprendimo pripažinimo procedūra – tai patikrinimas, ar nėra sprendimo nepripažinimo pagrindų“[289]. Taigi, šiuo atveju yra kontroliuojami užsienio arbitražo teismo sprendimai.

„Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 809 str. 1 d., užsienio valstybių arbitražų sprendimai Lietuvos Respublikos teritorijoje gali būti vykdomi tik po to, kai juos pripažįsta Lietuvos apeliacinis teismas, kaip valstybės įgaliota teisminė institucija pripažinti

[287] Albertas Šekštelo, *supra* note, 14: 79.
[288] *Ibid.,* 80.
[289] „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-11-370/2016,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/29816713522596/2T-11-370/2016

sprendimą“[290]. „Užsienio arbitražo sprendimo pripažinimas yra teisinės galios šiam sprendimui suteikimas Lietuvos Respublikoje, jo prilyginimas nacionalinio teismo ar arbitražo sprendimui. Tik pripažintas užsienio arbitražo sprendimas sukelia teisinius padarinius Lietuvos Respublikoje, įgyja *res judicata* galią ir gali būti vykdomas“[291].

Lietuvoje užsienio valstybių arbitražo sprendimai yra pripažįstami ir vykdomi pagal 1958 m. Niujorko konvenciją dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo ir Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymą.

Tam, kad užsienio valstybėje priimtas sprendimas būtų pripažintas ir vykdomas Lietuvoje, jis turi atitikti užsienio arbitražo sprendimo sąvoką. Sutinkamai su Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 3 str. 15 p., tai „arbitražo teismo sprendimas, priimtas arbitražo byloje, kai arbitražo vieta yra ne Lietuvos Respublikoje“[292]. Tuo tarpu 1958 m. Niujorko konvencijoje dėl užsienio arbitražo sprendimų ir vykdymo nurodoma Konvencijos taikymo sritis, leidžia daryti išvadą, jog užsienio arbitražo sprendimu yra laikomi sprendimai, kurie:

1. „Yra padaryti kitos valstybės teritorijoje, o ne tos, kurios prašoma pripažinti ir vykdyti tokius sprendimus.

2. Nėra laikomi vidaus sprendimais toje valstybėje, kurios prašoma juos pripažinti ir vykdyti“[293].

Taigi, jeigu arbitražo teismo sprendimas atitinka užsienio arbitražo teismo sprendimo sąvoką, šalis gali kreiptis į atitinkamą teismą su prašymu dėl sprendimo pripažinimo ir vykdymo. Lietuvoje valstybės įgaliota institucija į kurią kreipiamasi dėl sprendimo pripažinimo ir vykdymo yra Lietuvos apeliacinis teismas. Kreiptis dėl sprendimo pripažinimo gali, bet kuris asmuo, kuris turi teisinį suinteresuotumą byloje[294]. Paminėtina, jog suinteresuota šalis taip pat gali kreiptis į Lietuvos apeliacinį teismą ir dėl tokio sprendimo nepripažinimo.

Pateikdama prašymą Lietuvos apeliaciniam teismui šalis kartu pateikiama ir arbitražo teismo sprendimą arba patvirtintas jo kopijas. „Jeigu arbitražinis sprendimas arba susitarimas išdėstytas ne tos šalies, kuri prašo pripažinti ar vykdyti šį sprendimą, oficialia kalba, tai pusė, prašanti pripažinti ar vykdyti šį sprendimą, pateikia šių dokumentų vertimą į tą kalbą. Vertimą paliudija oficialus ar prisiekusysis vertėjas arba diplomatinė ar konsulinė įstaiga“[295]. Šie prašymui keliami reikalavai yra vieninteliai, kurie gali būti nustatyti. „Nacionalinė teisė negali nustatyti

[290] „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2T-26-381/2015,“ LITEKO, http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c0cd7f36-d7cb-4acd-8221-090449290974

[291] „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-12-370/2016,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/269267692469284/2T-12-370/2016

[292] „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 39-961 (1996), 3 str.

[293] „1958 metų Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo,“ *Valstybės žinios* 10-208 (1995), 1 str.

[294] „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas,“ *Valstybės žinios* 36-1340 (2002), 811 str.

[295] „1958 metų Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo,“ *Valstybės žinios* 10-208 (1995), 4 str.

papildomų sąlygų, kurias pareiškėjas turėtų įvykdyti (pavyzdžiui, reikalauti pateikti įrodymus, kad atsakovui buvo pranešta apie arbitražo procesą, arba patvirtinančius, kad prašoma pripažinti užsienio arbitražo sprendimą, ar pan.)“[296].

Pažymėtina, kad Lietuvos apeliaciniam teismui gali būti pateikiami dvejų rūšių prašymai:

- Prašymas dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo. Prašymas dėl pripažinimo yra pateikiamas tuo atveju, „jeigu arbitražo teismas priėmė sprendimą, kuriuo nėra patenkinamas koks nors turtinis reikalavimas ar įpareigojimas atlikti tam tikrus veiksmus ar sprendimas, patvirtinantis tam tikrą šalies teisę, pareiškėjas kreipiasi į teismą tik dėl pripažinimo“[297]. Kaip buvo minėta anksčiau „Užsienio arbitražo sprendimo pripažinimas yra teisinės galios šiam sprendimui suteikimas Lietuvos Respublikoje, jo prilyginimas nacionalinio teismo ar arbitražo sprendimui“[298]. Tik pripažintas sprendimas gali sukelti teisinius padarinius ir būti vykdomas.
- Prašymas dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo. Kuomet arbitražo sprendimu yra patenkinami šalies turtiniai reikalavimai ar yra įpareigojama atlikti tam tikrus veiksmus, šalis kreipiasi ne tik dėl tokio sprendimo pripažinimo. Kartu yra kreipiamasi ir dėl tokio sprendimo vykdymo.

Lietuvos apeliacinis teismas išnagrinėjęs prašymą dėl arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo priima nutartį, kuri per 3 dienų nuo jos priėmimo dienos gali būti skundžiama Lietuvos Aukščiausiajam Teismui.

Ne visais atvejais Lietuvos apeliacinis teismas tenkina pareiškėjo prašymą ir užsienio arbitražo sprendimą pripažįsta ir leidžia vykdyti. „Niujorko konvencijos 5 str. nustatytas baigtinis pagrindų, kuriais remdamasis teismas gali atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimą sąrašas“[299] (žr. 3 lentelė). Tokio sąrašo egzistavimas reiškia, kad užsienio arbitražo sprendimų pripažinimas ir vykdymas nėra besąlygiškas.

„1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnyje įtvirtinti užsienio valstybės arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindai, sprendžiant užsienio valstybės arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti klausimą, išskirti į dvi grupes, kurios tarpusavyje skiriasi subjektu, galinčiu/turinčiu pareigą inicijuoti jų taikymą ir turinčiu įrodinėjimo pareigą. 1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinti pagrindai, kurie yra taikomi tik tada, kai to reikalauja arbitražo šalis, prieš kurią yra priimtas prašomas pripažinti ir leisti vykdyti užsienio valstybės arbitražo sprendimas. Todėl būtent šiai šaliai tenka pareiga įrodyti aplinkybes, sudarančias užsienio valstybės arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindą. 1958 m. Niujorko

---

[296] Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė, *supra* note, 146: 189.
[297] *Ibid.,* 190-191.
[298] „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-12-370/2016,“ eTeismai.lt, http://eteismai.lt/byla/269267692469284/2T-12-370/2016
[299] „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-434/2006,“ LAT, http://www.arbitrationlaw.lt/sites/default/files/2006_m._liepos_19_d._lat_nutartis_civilineje_byloje_nr._3k-3-434_2006.pdf

konvencijos V straipsnio 2 dalyje įtvirtinti užsienio valstybės arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindai pasižymi tuo, jog dėl jų buvimo teismas turi spręsti *ex officio*, t. y. kiekvienu atveju, nepriklausomai, ar šalis, prieš kurią nukreiptas užsienio valstybės arbitražo sprendimas, jais remiasi“[300].

Taigi, sprendžiant dėl užsienio arbitražo teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo Lietuvos apeliacinis teismas netikrina sprendimo teisėtumo ir jo pagrįstumo. „Teismas spręsdamas užsienio valstybės arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą, neturi teisės arbitražo teisme išspręsto ginčo nagrinėti iš esmės, spręsti fakto ar materialiosios teisės klausimų, susijusių su ginčo nagrinėjimu iš esmės, sprendžiant šį klausimą, negali būti iš naujo nustatinėjami bylos faktai bei tikrinama, ar užsienio valstybės teismo sprendimas yra teisėtas ir pagrįstas“[301]. Lietuvos apeliacinis teismas tik patikrina ar nėra egzistuojančių aplinkybių, kuriomis remiantis toks sprendimas gali būti nepripažintas. Būtent toks valstybės teismų dalyvavimas arbitražo procese tikrinant ar nėra pagrindų arbitražo sprendimo nepripažinimui, gali būti laikomas dar viena arbitražo kontrolės forma.

3.4. Užsienio valstybių teisinis reguliavimas arbitražo sprendimo panaikinimo atveju

Tarptautinės konvencijos dėl arbitražo teismų sprendimo kontrolės nebuvimas leidžia valstybėms pasirinkti, bet kokias teisminės kontrolės priežiūras. Dėl šios priežasties toliau darbe bus aptariamas užsienio valstybių teisinis reguliavimas arbitražo teismo sprendimo panaikinimo atveju.

Dauguma valstybių yra apribojusios teisminės arbitražo sprendimo priežiūros apimtį procedūriniais ir viešosios tvarkos pažeidimais, tam tikrose jurisdikcijos panaikinimo pagrindai išplečia ginčo pagrįstumą. Aišku yra ir tokių arbitražo rėžimų, kurie tam tikromis aplinkybėmis neleidžia jokios teisinės kontrolės jų arbitražo bylose[302].

Atsižvelgiant į tai, kad dauguma valstybių priimdamos nacionalinius teisės aktus reglamentuojančius arbitražo procedūrą vadovaujasi UNCITRAL pavyzdiniu įstatymu ir jo nuostatas dėl arbitražo sprendimo panaikinimo perkelia į savo teisės aktus, nors ir turi galimybę lanksčiai žiūrėti į pavyzdinį įstatymą ir nukrypti nuo įstatymo teksto.

Prancūzijos Civilinio proceso kodekso 1502 str. yra nustatyti konkretūs atvejai, kuomet yra galimas arbitražo teismo sprendimo panaikinimas, t. y. sutinkami su minėtu straipsniu, pagrindai dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo yra šie:

---

[300] Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2T-26-381/2015,“ LITEKO, http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c0cd7f36-d7cb-4acd-8221-090449290974

[301] *Ibid.*

[302] Hossein Abedian, *supra* note, 28: 594.

1. Arbitražinio susitarimo nebuvimas, negaliojimas ar galiojimo pabaiga;
2. Neteisėtas arbitražo teismo sudarymas;
3. Valdžios viršijimas;
4. Tinkamo proceso pažeidimas;
5. Sutarties sudarymo prieštaravimas viešajai tvarkai[303].

Šios sprendimo panaikinimo priežastys yra laikomos išsamiomis, kadangi Kasacinio teismo *(Cour de Cassation)* sprendimu pagal Civilinio proceso kodekso 1502 ir 1504 straipsnius apeliacinio teismo vaidmuo apsiriboja tik patikrinimu šiose nuostatose išvardytos priežastys[304].

Sutinkamai su Ispanijos arbitražo įstatymo 41 str., arbitražo teismo sprendimas gali būti panaikinamas dėl analogiškų priežasčių, kurios yra apibrėžiamos UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme[305]. Čia yra nustatytas dviejų mėnesių terminas kreiptis dėl arbitražo sprendimo panaikinimo.

Kai kurios valstybės pasirinko gana išplėstą arbitražo sprendimų teisminės peržiūros versiją. Pavyzdžiui, Suomijos arbitražo įstatymas, kuriame išdėstomi arbitražinio teismo sprendimo negaliojimo pagrindai, be objekto nepriskirtinumo arbitraziniam nagrinėjimui ir prieštaravimo Suomijos viešajai tvarkai, nurodo dar du papildomus sprendimo panaikinimo pagrindus, t. y.

- jei arbitražo sprendimas yra toks neaiškus arba neišsamus, kad jame nėra nurodytas ginčo sprendimas;
- jei arbitražinis sprendimas nebuvo priimtas raštu ar pasirašytas arbitrų[306].

Egzistuoja tam tikros valstybės, kuriose arbitražo modelis formuojamas tai, kad yra panaikinama teisminė arbitražo kontrolė vietos teismuose. Ši kategorija apima valstybes, kurios bent jau tam tikru metu patyrė privalomą teisminės peržiūros panaikinimą, taip pat tas, kurios leidžia savanoriškai sudaryti susitarimus, kad būtų neįmanoma teisminė priežiūra vietos teismuose[307].

Tarptautinių arbitražo sprendimų teisminės kontrolės panaikinimo idėja pirmą kartą buvo įvesta ir išbandyta Belgijos teisėje. Įvedant šią permainą 1985 m. Belgijos teisminio kodekso 1717 str. 4 d.[308] buvo numatyta, kad Belgijos teismams gali būti teismingi prašymai panaikinti arbitražo sprendimą tik tuo atveju, jei arbitražiniame sprendime nuspręsta bent viena ginčo šalis yra fizinis

---

303 „The French Code of Civil Procedure“, žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://lexinter.net/ENGLISH/code_of_civil_procedure.htm, 1504 str.

304 Emmanuel Gaillard ir John Savage, *International Commercial Arbitration* (The Hague: Kluwer Law International, 1999), 923.

305 „The Spanish Arbitration Act.“ *Ministerio de Justicia* 60 (2003). http://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/1292426982249, 41 str.

306 „Arbitration Act of Finland“, Ministry of Justice 754 (2015), https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1992/en19920967.pdf, 40 str.

307 Hossein Abedian, *supra* note, 28: 598.

308 „Belgian Judicial Code“, EPANI, žiūrėta 2018 kovo 11 d., http://www.cepani.be/en/arbitration/belgian-judicial-code-provisions, 1717 str.

asmuo, turintis Belgijos pilietybę arba gyvenantis Belgijoje, arba juridinis asmuo, įsteigtas Belgijoje arba turintis filialą arba tam tikra Belgijoje veikianti būstinė[309]. Tačiau Belgijos įstatymų leidėjas pakeitė savo poziciją ir 1998 m. įvedė Teisminio kodekso pakeitimus, kuriais leistina tam tikra teisminė kontrolė, siekiant išlaikyti arbitražo proceso ir sutarties sudarymo procesinį vientisumą.

Sutinkamai su Belgijos teisminio kodekso 1716 str., Belgijoje apeliacinį skundą galima pateikti tik dėl arbitražo sprendimo, jei šalys arbitražiniame susitarime numatė tokią galimybę[310].

Tuo tarp kreiptis į pirmosios instancijos dėl sprendimo panaikinimo šalys gali analogiškais atvejais, kurie yra nustatyti UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme. Sprendimas taip pat gali būti panaikintas ir teismo iniciatyva jeigu ginčo dalykas negalėjo būti išspręstas arbitraže, priimtas sprendimas prieštarauja viešajai tvarkai arba sprendimas buvo priimtas apgaulės būdu.

Lenkijos arbitražo teisė nenumato arbitražinio teismo sprendimo apskundimo galimybės. Tačiau šalys gali susitarti, kad arbitražiniame teisme nagrinėjama byla apima daugiau nei vieną instanciją. 2015 m. kovo 20 d. bylos Nr. II CSK 352/14 sprendime Lenkijos Aukščiausiasis Teismas, nusprendė, kad jei šalys sutiks, kad arbitražo teisme nagrinėjamas turi apimti daugiau nei vieną instanciją, visos arbitražo procedūros taisyklės bus vienodai taikomos ir apeliacinės instancijos procesui dėl arbitražo bylos[311].

Pagal Švedijos teisę skiriamos aplinkybės, dėl kurių egzistavimo arbitražo sprendimai automatiškai tampa negaliojančios, ir aplinkybės, dėl kurių sprendimą teismas gali panaikinti šaliai pateiktus ieškinį[312].

Nuostatos, reglamentuojančios arbitražo sprendimų negaliojimą, nėra pagrįstos UNCITRAL pavyzdiniu įstatymu, jos grindžiamos visuomenės ir trečiųjų šalių interesais. Taigi, sutinkamai su Švedijos arbitražo įstatymo 33 str. Švedijoje priimtas sprendimas yra pripažįstamas negaliojančiu, jei klausimas buvo nearbitruotinas, pažeidžiantis viešąją tvarką arba jei sprendimas nebuvo rašytinis ar pasirašytas arbitrų[313]. Šios aplinkybės yra išsamios ir jų negalima atsisakyti. Verta pažymėti, kad negaliojimas gali būti taikomas tik tam tikrai sutarties daliai.

Arbitražo teismo sprendimas negali būti panaikintas arba pakeistas iš dalies jeigu arbitražo teismas neteisingai taikė įstatymus arba klaidingai vertino įrodymus. Tačiau teismas gali

---

309 Hossein Abedian, *supra* note, 28: 599.

310 „Belgian Judicial Code“, EPANI, žiūrėta 2018 kovo 11 d., http://www.cepani.be/en/arbitration/belgian-judicial-code-provisions, 1716 str.

311 „Can Arbitration Proceedings and Awards be Appealed or Challenged in Local Courts? What are the Grounds and Procedure?“, The In-House Lawyer, žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://www.inhouselawyer.co.uk/wgd_question/can-arbitration-proceedings-and-awards-be-appealed-or-challenged-in-local-courts-what-are-the-grounds-and-procedure/

312 Harald Nordenson ir Marie Öhrström, „Arbitration in Sweden,“ *CMS Guide to Arbitration* 1 (2012):869, https://eguides.cmslegal.com/pdf/arbitration_volume_I/CMS%20GtA_Vol%20I_SWEDEN.pdf

313 „The Swedish Arbitration Act“ SFS 116 (1999), žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://swedisharbitration.se/wp-content/uploads/2011/09/The-Swedish-Arbitration-Act.pdf, 33 str.

panaikinti sprendimą tik tuo atveju, jei arbitrai padarė procesinę klaidą. Švedijoje priimtas sprendimas gali būti panaikintas visas arba iš dalies, jei:

- arbitražinis susitarimas yra negaliojantis;
- arbitrai viršijo savo įgaliojimus;
- Švedija nebuvo tinkama arbitražo vieta;
- arbitras buvo paskirtas priešingai šalių susitarimui;
- arbitras neatitiko nešališkumo standarto arba neturėjo visiško teisėtumo;
- arba egzistuoja procesinis pažeidimas, kuris galėjo turėti įtakos bylos baigčiai[314].

Kreiptis dėl sekančių priežasčių dėl arbitražo sprendimo panaikinimo šalis gali kreiptis per tris mėnesius nuo sprendimo galimo dienos. Ieškinys pateikimas Apeliaciniam teismui, kurio sprendimas negali būti apskųstas. Tačiau Apeliacinis teismas gali suteikti šaliai teisę apskųsti sprendimą Aukščiausiajam Teismui tais atvejais, kai tai yra precedento reikalas[315].

Apibendrinant tai kas išdėstyta, galima teigti, jog nustatyta arbitražo teismo sprendimų kontrolė yra būtina siekiant išlaikyti pusiausvyrą tarp galutinio sprendimo ir jo sąžiningumo aspekto. Aišku, pernelyg didelė teisminė intervencija panaikinant arbitražo sprendimus gali pakenkti tarptautiniam arbitražui, kaip privačiam ginčų sprendimo mechanizmui. Atsižvelgiant į tai, kad dauguma valstybių nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius arbitražo procedūrą, formuoja pagal pavyzdinį UNCITRAL įstatymą, dažniausiai arbitražo teismo sprendimo panaikinimo apimtis yra apribojama procedūriniais ir viešosios tvarkos pažeidimais.

[314] „The Swedish Arbitration Act“ SFS 116 (1999), žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://swedisharbitration.se/wp-content/uploads/2011/09/The-Swedish-Arbitration-Act.pdf, 34 str.
[315] Harald Nordenson ir Marie Öhrström, *supra* note, 312.

IŠVADOS

1. Arbitražo ir valstybės teismų santykis pasireiškia dvejopai, t. y. valstybės teismų teikiama pagalba arbitražui ir vykdant arbitražo teismų sprendimų kontrolę. Toks valstybės teismų veikimas yra laikomas administracine funkcija, kadangi teismui nesuteikiami įgaliojimai nagrinėti kilusio ginčo.

2. Valstybės teismų pagalba skiriant arbitrus pasireškia *ad hoc* arbitražo procese. Tokio arbitražo atveju ginčo šalims nepaskyrus arbitro jį skiria Vilniaus apygardos teismas. Dėl arbitro paskyrimo gali kreiptis ginčo šalys, arba šalių paskirti arbitrai, kurie nesutaria dėl arbitražo teismo pirmininko paskyrimo.

3. Prancūzijoje, Ispanijoje ir Olandijoje kaip ir Lietuvoje susiklosčiusi praktika, jog arbitražą reguliuojančiuose teisės aktuose nurodomas konkretus teismas ar teisėjas, kuris gali teikti pagalbą arbitro skyrimo procese. Tuo tarpu Švedijoje, Estijoje ir Anglijoje nėra nustatoma konkreti teisminė institucija.

4. Vilniaus apygardos teismui arbitro skyrimo procese yra paliekama diskrecija nuspręsti, kokios kvalifikacijos ir patirties arbitras geriausiai atliks šias funkcijas ir kompetentingai išnagrinės ginčą. Kadangi teismas nėra laikomas ginčo šalimi, jam nesuteikiami įgaliojimai spręsti kitus su arbitražo procesu susijusius klausimus, pavyzdžiui, dėl arbitrų atlyginimo.

5. Arbitro nušalinimas teismo pagalba įmanomas esant *ad hoc* bei instituciniam arbitražui, tačiau praktikoje susiklosčiusi situacija, kai nuolatinės arbitražo institucijos arbitražo procedūros reglamentais eliminuoja šią paslaugą. Šios paslaugos atsisakymo tikslas – nevilkinti arbitražo proceso.

6. Atlikus teismų praktikos analizę pastebėta, jog dominuojanti arbitro nušalinimo priežastis – arbitro, ginčo šalies bei jų atstovų tarpusavio santykiai ir ryšiai praeityje bei šiuo metu.

7. Palyginus įrodymų rinkimo ir užtikrinimo institutus galima teigti, jog dėl įrodymų rinkimo į teismą gali kreiptis tiek ginčo šalis, kuri gavo arbitražo pritarimą, tiek arbitražo teismas. Tuo tarpu dėl įrodymų užtikrinimo išimtinai gali kreiptis tik ginčo šalis. Šiuo atveju nereikalingas arbitražo pritarimas, kadangi dėl įrodymų užtikrinimo galima kreiptis dar iki arbitražo teismo sudarymo.

8. Įrodymų rinkimas galimas tik arbitražinio nagrinėjimo metu, o dėl įrodymų užtikrinimo prašymas teismui pateikiamas iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios arba iki arbitražo teismo sudarymo taip pat ir po arbitražo teismo sudarymo.

9. Ginčo sprendimo būdu pasirinkus arbitražą yra atsisakoma galimybės reikalauti apeliacijos, kaip teismo sprendimo priežiūros formos. Lietuvoje arbitražo teismo sprendimų

kontrolė yra vykdoma taikant arbitražo teismo sprendimo panaikinimo institutą, kai nėra tikrinamos fakto ir materialinės teisės klaidos.

10. Lietuvoje kaip ir Belgijoje, Anglijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Prancūzijoje panaikinus arbitražo sprendimą nėra nutraukiamas arbitražinis susitarimas. Tuo tarpu Švedijoje, Vokietijoje ir Olandijoje egzistuoja priešingas teisinis reguliavimas, čia panaikinus arbitražo teismo sprendimą arbitražinis susitarimas pripažįstamas negaliojančiu.

11. Vykdomojo rašto arbitražo teismo sprendimo pagrindu išdavimas laikomas savotiška arbitražo teismo sprendimo kontrolės forma. Šiuo atveju patikrinama ar sprendimas atitinka įstatymų keliamus reikalavimus ir gali būti vykdomas. Vykdomojo rašto neišdavimas parodo, kad arbitražo teismas netinkamai išsprendė šalių ginčą.

12. Ginamasis teiginys, jog arbitražo ir valstybės teismų santykis, kuris pasireiškia pagalbos arbitražui teikimu ir arbitražo teismo sprendimų kontrole, yra būtinas sėkmingam arbitražo procesui. Arbitražas yra privataus pobūdžio institutas, todėl nors jis ir yra laikomas alternatyva teismui, tačiau neturi visų išimtinai teismui suteikiamų galių. Atsižvelgiant į tai, kad arbitražas efektyviai spręstu ginčus ir užkirstų kelią piktnaudžiavimui procese, yra būtinas arbitražo ir valstybės teismų bendradarbiavimas.

13. Ginamasis teiginys, jog valstybės teismų pagalba yra užtikrinamas sėkmingas įrodymų rinkimas arbitražo teismuose, pasitvirtino. Tik turėdamas visus ginčo aplinkybes pagrindžiančius įrodymus arbitražo teismas galės sėkmingai taikyti materialiosios teisės normas ir tinkamai išspręsti kilusį ginčą.

14. Ginamasis teiginys, jog arbitražo sprendimas neturėdamas vykdomojo dokumento statuso, arbitražo procesą daro mažiau patraukliu ginčo šalims, pasitvirtino. Ginčo šalys arbitražą renkasi dėl privataus ir lankstesnio jo pobūdžio, o vykdomojo dokumento išdavimas ne tik pailgina, bet taip pat ir apsunkina arbitražo procesą, kas arbitražo procesą daro mažiau patraukliu ginčo šalims, o sprendimo vykdymą ne tokiu efektyviu.

PASIŪLYMAI

1. Ginčo šalys siekdamos priverstinio arbitražo teismo sprendimo vykdymo turi kreiptis į apylinkės teismą, dėl vykdomojo rašto išdavimo. Vykdomojo rašto išdavimas gali būti laikomas, kaip arbitražo procesą apsunkinantis institutas, kadangi tokio dokumento išdavimas reikalingas patikrinti ar teismo sprendimas yra įsiteisėjęs. Dėl arbitražo specifikos, jo sprendimai įsiteisėja nuo jų priėmimo, todėl nėra tikslinga papildomai tikrinti ar sprendimas yra įsiteisėjęs.

Siūloma pakeisti Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 41 straipsnio 4 dalį, o 41 straipsnio 5 ir 6 dalis panaikinti ir išdėstyti taip:

„41 straipsnis. Arbitražo teismo sprendimo įsiteisėjimas ir vykdymas

4. Arbitražo teismo sprendimas yra vykdomasis dokumentas, vykdomas nuo jo įsiteisėjimo.“

2. Siekiant užtikrinti, kad ginčą spręstų nepriklausomi ir nešališki arbitrai, nuolatinėms arbitražo institucijoms neturėtų būti leidžiama atsisakyti kreipimosi į Vilniaus apygardos teismą, dėl arbitro nušalinimo, todėl siūloma pakeisti Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 16 straipsnio 3 dalį ir ją išdėstyti taip:

„16 straipsnis. Arbitro nušalinimo tvarka

3. Kai šio straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka nušalinimas atmetamas, šalis, pareiškusi apie nušalinimą, gali per 20 dienų nuo pranešimo apie nušalinimo atmetimą gavimo dienos prašyti Vilniaus apygardos teismą priimti nutartį dėl arbitro nušalinimo. Vilniaus apygardos teismo priimta nutartis šiuo klausimu yra galutinė ir neskundžiama. Kol Vilniaus apygardos teismas nagrinėja šalies prašymą dėl arbitro nušalinimo, arbitražo teismas, įskaitant arbitrą, kuriam pareikšta apie nušalinimą, gali tęsti arbitražinį nagrinėjimą ir priimti arbitražo teismo sprendimą. Nuolatinės arbitražo institucijos negali atsisakyti Vilniaus apygardos teismo teikiamų paslaugų arbitro nušalinimo atveju.“

3. Siekiant išvengti klausimų, kuo turi vadovautis Vilniaus apygardos teismas skirdamas arbitrus, siūloma Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 14 straipsnio 3 dalies 6 punktą išdėstyti taip:

„14 straipsnis. Arbitrų skyrimas

3.6) *ad hoc* arbitražo atveju šaliai nepaskyrus arbitro, jį paskiria Vilniaus apygardos teismas, o jeigu šalių paskirti arbitrai per 20 dienų nuo jų paskyrimo nesusitaria dėl arbitražo teismo pirmininko skyrimo, *ad hoc* arbitražo teismo pirmininką paskiria Vilniaus apygardos teismas per 20 dienų nuo termino šaliai paskirti arbitrą arba arbitrams paskirti arbitražo teismo

pirmininką pabaigos. Šaliai nepateikus arbitro kandidatūros, Vilniaus apygardos teismas naudojasi Lietuvoje veikiančių nuolatinių arbitražo institucijų sąrašais.“

4. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatyme nustatyta, jog valstybės teismai teikia pagalbą arbitražo procese. Šiuo metu visas bylas teisėjams paskirsto kompiuterinė programa, kuri yra sukurta vadovaujantis Teisėjų tarybos patvirtintomis „Bylų paskirstymo teisėjams ir teisėjų kolegijų sudarymo taisyklėmis“. Atsižvelgiant į tokį bylų paskirstymą, dirbti su arbitražo bylomis paskiriami atsitiktiniai teisėjai, dažnai neišmanantys arbitražo proceso. Siekiant išvengti blogai vertinamų arbitražo proceso aplinkybių ir klaidingų sprendimų arbitražo atžvilgiu, siūloma papildyti Teisėjų tarybos patvirtinto „Teisėjų specializacijos tam tikrų kategorijų byloms nagrinėti nustatymo tvarkos aprašo" priedo, apygardų teismų teisėjų rekomenduojamų specializacijų, sąrašą 7 punktu:

„7) arbitražo bylų nagrinėjimas.“

5. Atsižvelgiant į tai, kad dominuojanti arbitro nušalinimo priežastis – arbitro, ginčo šalies bei jų atstovų tarpusavio santykiai ir ryšiai praeityje bei šiuo metu, siūloma teisės mokslininkams atlikti išsamius tyrimus dėl arbitro, ginčo šalies ir jų atstovo santykių ir jų leistinumo užtikrinant nešališką arbitražo procesą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra:

1. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. *Valstybės žinios* 33-1014 (1992).
2. „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“. *Valstybės žinios* 36-1340 (2002).
3. „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas“. *Valstybės žinios* 39-961 (1996).
4. „1958 metų Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo“. *Valstybės žinios* 10-208, (1995).
5. „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“. *Valstybės žinios* 40-987 (1995).
6. „UNCITRAL pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo“. Žiūrėta 2018 kovo 1 d. http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/UNCITRAL_PAVYZDINIS_%C4%AESTATYMAS.pdf.
7. „Arbitration Act of Finland“. Ministry of Justice754 (2015). Žiūrėta 2018 kovo 11 d. https://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1992/en19920967.pdf.
8. „Belgian Judicial Code“. EPANI. Žiūrėta 2018 kovo 11 d. http://www.cepani.be/en/arbitration/belgian-judicial-code-provisions.
9. „The Code of Civil Procedure of the Dutch“. WIPO Lex. Žiūrėta 2018 kovo 10 d. http://www.dutchcivillaw.com/civilprocedureleg.htm.
10. „The English Arbitration Act“. UK government. 2018 kovo 7 d. http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/data.pdf.
11. „The French Code of Civil Procedure“. Žiūrėta 2018 kovo 10 d. http://lexinter.net/ENGLISH/code_of_civil_procedure.htm.
12. „The Spanish Arbitration Act“. *Ministerio de Justicia* 60 (2003). http://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/1292426982249.
13. „The Swedish Arbitration Act“. SFS 116 (1999). Žiūrėta 2018 kovo 10 d. http://swedisharbitration.se/wp-content/uploads/2011/09/The-Swedish-Arbitration-Act.pdf.

Specialioji literatūra:

1. Dominas, Gediminas, ir Mikelėnas, Valentinas. *Tarptautinis komercinis arbitražas*. Vilnius: Justitia, 1995.
2. Mikelėnas, Valentinas, Nekrošius, Vytautas, ir Zemlytė, Eglė. *Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo komentaras.* Vilnius: Registrų centras, 2016.
3. Šatas, Juozas. *Arbitražas tarptautinėje komercijoje.* Kaunas: Technologija, 1998.

1. Born, Gary B. *International Commercial Arbitration: Law and Practice. Second edition.* The Hague: Kluwer Law International, 2014.

2. Daujotas, Rimantas. *Arbitration in Lithuania*. M & A Vilnius, 2016. http://rdaujotas.com/wp-content/uploads/2015/06/Arbitration-in-Lithuania-Daujotas.pdf.

3. Daujotas, Rimantas. *Arbitražo teisės teorija – teisinio realizmo perspektyva.* Vilnius, 2016. http://rdaujotas.com/wp-content/uploads/2016/06/Daujotas.-R.-Arbitrazo-teises-teorija.-2016.pdf.

4. Gaillard, Emmanuel, ir Savage, John. *International Commercial Arbitration.* The Hague: Kluwer Law International, 1999.

5. Jočienė Danutė, ir Čilnskas, Kęstutis. *Žmogaus teisių apsaugos problemos tarptautinėje ir Lietuvos Respublikos teisėje.* Vilnius: Vilniaus universitetas, 2004.

6. LAWIN. *Arbitration in the Baltics.* 2008. http://www.infolex.lt/portal/papildomiok/Arbitration_in_the_Baltics_by_LAWIN.pdf.

7. Redfern, Alan, ir Hunter, Martin. *Law and Practice of International Commercial Arbitration. Fourth edition.* Londonas: Sweet & Maxwell, 2004.

8. *Settling Business Disputes*: *Arbitration and Alternative Dispute Resolution - 2nd ed.* Ženeva: ITC, 2016.

Moksliniai straipsniai:

1. Abedian, Hossein. „Judicial Review of Arbitral Awards in International Arbitration.“ *Journal of International Arbitration* 28, 6 (2011): 589-626.

2. Audzevičius, Ramūnas, ir Parchajev, Denis. „Teismų vaidmuo arbitražo procese pagal Lietuvos teisę.“ *Teisė* 102 (2017): 75-93.

3. Bliuvaitė, Marija. „Arbitražo teismo taikomo draudimo paraleliai bylinėtis teisinė prigimtis ir praktika.“ *Teisė* 97 (2015): 101-115.

4. Emanuele, Ferdinando, ir Molfa, Milo. „Challenge of Arbitral Awards: The Italian Perspective.“ *The European, Middle Eastern and African Arbitration Review* (2013): 1-6.

5. Kaminskienė, Natalija. „Alternatyvus ginčų sprendimas.“ *Jurisprudencija* 9(87) (2006): 84-91.

6. Kaminskienė, Natalija. „Application of Interim Measures in International Arbitration: the Lithuanian Approach.“ *Jurisprudencija* 1(119) (2010): 243-260.

7. Merkevičius, Remigijus „Teismo nešališkumo principo samprata Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Europos žmogaus teisių teismo jurisprudencijoje.“ *Teisė* 76 (2010): 63-82.

8. Nekrošius, Vytautas. „Vilniaus komercinio arbitražo teismas: faktai ir skaičiai.“ *Arbitražas: teorija ir praktika* 1 (2015).

9. Nordenson, Harald, ir Öhrström, Marie. „Arbitration in Sweden.“ *CMS Guide to Arbitration* 1 (2012): 846-874, https://eguides.cmslegal.com/pdf/arbitration_volume_I/CMS%20GtA_Vol%20I_SWEDEN.pdf.

10. Paulsson, Jan. „Arbitration in Three Dimensions.“ *LSE Legal Studies Working Paper* 2 (2010): https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1536093.

11. Petrauskas, Feliksas. „Alternatyvaus ginčų nagrinėjimo raida, teisinė padėtis ir reglamentavimas.“ *Jurisprudencija* 18(2) (2011): 631-658.

12. Sinkevičius, Edvardas, ir Norkus, Rimvydas. „Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus Lietuvos komerciniuose arbitražuose“. *Jurisprudencija* 20 (1) (2013): 197-206.

13. Šekštelo, Albertas. „Arbitražo sprendimo vykdymo problemos – ar reikalingi vykdomieji raštai?.“ *Justitia* 79 (2014): 77-83.

14. Varapnickas, Tadas. „Arbitro nušalinimas ir jo teisiniai padariniai.“ *Teisė* 99 (2016): 174-185.

15. Varapnickas, Tadas. „Teismo pagalba arbitražui, skiriant arbitrą.“ *Teisės apžvalga* 1, 15 (2017): 84-109.

16. Vėlyvis, Stasys, ir Abromavičienė, Gitana. „Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos“. *Jurisprudencija* 80 (2003): 123-133.

17. Višinskis, Vigintas, Ambrasienė, Dangutė. „Teismo vykdomųjų dokumentų išdavimo tvarka.“ *Juristprudencija* 2 (104) (2008): 39–47.

18. Višinskis, Vigintas. „Ne teismo išduodami vykdomieji dokumentai.“ *Jurispridencija* 7 (109) (2008): 47-55.

Teismų praktika:

1. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-612/2004.“ LAT. http://www.arbitrationlaw.lt/sites/default/files/2004_m._lapkricio_17_d._lat_nutartis_civilineje_byloje_nr._3k-3-612_2004.pdf.

2. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-434/2006.“ LAT. http://www.arbitrationlaw.lt/sites/default/files/2006_m._liepos_19_d._lat_nutartis_civilineje_byloje_nr._3k-3-434_2006.pdf.

3. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-199/2012.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/51741179470821/3K-3-199/2012.

4. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-431/2013.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/130266919507384/3K-3-431/2013.

5. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje Nr. 3K-3-616/2013.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/157974236985121/3K-3-616/2013.

6. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-289/2014,“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/142510412209558/3K-3-289/2014.

7. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320/2014.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/253775647929480/3K-3-320/2014.

8. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-363/2014.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/74138913375166/3K-3-363/2014.

9. „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2016 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-176-219/2016.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/66845762290847/e3K-3-176-219/2016.

10. „Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2017 m kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-684/2017.“ eTeismai.lt. https://www.e-tar.lt/rs/legalact/b2cc9ba0117c11e79800e8266c1e5d1b/.

11. „Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-436/2006.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/180725555084030/2A-436/2006.

12. „Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-690/2010.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/182459457067623/2A-690/2010.

13. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2139/2013.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/177245249692727/2-2139/2013.

14. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2T-26-381/2015.“ LITEKO. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c0cd7f36-d7cb-4acd-8221-090449290974.

15. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-605/2014.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/244648024483799/2-605/2014.

16. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-902/2014.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/269055402373745/2A-902/2014.

17. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1374/2014.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/165554564329658/2-1374/2014.

18. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-84/2014.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/258654773594337/2T-84/2014.

19. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1226/2014.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/226037138193349/2A-1226/2014.

20. „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gegužės 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-571-236/2015.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/133982751461603/2-571-236/2015.

21. „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-11-370/2016.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/29816713522596/2T-11-370/2016.

22. „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-12-370/2016.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/269267692469284/2T-12-370/2016.

23. „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2T-32-370/2016.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/239406681069436/e2T-32-370/2016.

24. „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-293-302/2016.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/239632310671519/e2-293-302/2016.

25. „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-1395-381/2017.“

26. „Vilniaus apygardos teismo 2010 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-221-467/2010.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/42852237741364/2S-221-467/2010.

27. „Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1323-112/2011.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/257591930497550/2-1323-112/2011.

28. „Kauno apygardos teismo 2012 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-18-582/2012.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/7725331238875/2S-18-582/2012.

29. „Vilniaus apygardos teismo 2012 m. lapkričio 30 d. civilinė byla Nr. 2-6557-160/2012.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/162387144525771/2-6557-160/2012.

30. „Vilniaus apygardos teismo 2013 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-3953-560/2013.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/3840296594136/2-3953-560/2013.

31. „Klaipėdos apygardos teismo 2013 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1157-622/2013.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/209338518170511/2S-1157-622/2013.

32. „Vilniaus apygardos teismo 2015 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-4227-567/2015.“ eTeismai.lt. http://eteismai.lt/byla/143923199823443/e2-4227-567/2015?word=arbitro%20%C4%AFgaliojim%C5%B3%20nutraukimo.

33. „Vilniaus apygardos teismo 2016 m. vasario 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-4076-577/2016.“ LITEKO. http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bce18e7e-f588-49da-9944-be3292607681.

Internetiniai ištekliai:

1. „A Brief History of Commercial Arbitration“. DynaLEX. 2012 gruodžio 28 d. https://dynalex.wordpress.com/2012/12/28/a-brief-history-of-commercial-arbitration/.

2. „Ancient and Modern: Arbitration in Northern Europe“. Lex Universal. 2008 sausio 21 d. http://www.lexuniversal.com/en/articles/4088.

3. Chilton, Michael. „An introduction to arbitration“. LexisNexis. Žiūrėta 2018 kovo 1 d. https://www.mayerbrown.com/files/News/91090633-1b48-4757-925e-36d64efc439f/Presentation/NewsAttachment/e6a6d784-e500-4c7b-8a14-3825509e6328/LexisNexis_2012_intro-to-arbitration.pdf.

4. „Can Arbitration Proceedings and Awards be Appealed or Challenged in Local Courts? What are the Grounds and Procedure?“. The In-House Lawyer. Žiūrėta 2018 kovo 10 d., http://www.inhouselawyer.co.uk/wgd_question/can-arbitration-proceedings-and-awards-be-appealed-or-challenged-in-local-courts-what-are-the-grounds-and-procedure/.

5. Certilma, Steven. „This Is a Brief History of Arbitration in the United States“. Research Gate. 2016 sausio 8 d. https://www.researchgate.net/publication/228160215_A_Brief_History_of_Arbitration_in_the_United_States.

6. „Civilinių bylų nagrinėjimo ataskaita I-osios instancijos teismuose“. Lietuvos teismai. Žiūrėta 2018 kovo 11 d. http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106.

7. „Dažnesnis verslininkų ginčų sprendimas arbitraže palengvintų naštą valstybiniams teismams“. Teisingumo ministerija. 2010 spalio 21 d. http://www.tm.lt/naujienos/pranesimasspaudai/1577.

8. Gudauskaitė, Ginta „Arbitražas – harmonizavimo, didesnio tarptautiškumo ir labiau patyrusių teisininkų link“. Infolex. 2009 rugsėjo 3 d. http://www.infolex.lt/portal/start.asp?Tema=50&str=34308.

9. „Introduction to International Commercial Arbitration“. Thomson Reuters. Žiūrėta 2018 kovo 10 d. http://legal.thomsonreuters.com.au/product/AU/files/720502469/international_comm_arb_ch_1.pdf.

10. Kavaliauskaitė, Regina. „Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas“. eTeismai.lt. Žiūrėta 2018 kovo 3 d. http://eteismai.lt/straipsniai/kita/laikinuju-apsaugos-priemoniu-taikymas.

11. „Lietuvos arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas.“ Lietuvos arbitražo teismas. 2017 birželio 1 d. https://arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2012/12/REG2017LT.pdf.

12. „Lietuvos arbitražo teismo proceso reglamentas (kodeksas),“ Lietuvos arbitražo teismas, 2014 liepos 10 d., https://arbitrazoteismas.lt/wp-content/uploads/2012/12/REG2014LT.pdf.

13. Pukelytė, Edita. „Kodėl verta bylinėtis arbitraže?“. Verum. 2014 lapkričio 25 d. http://www.verum.lt/publikacijos/imoniu-ir-verslo-teise/kodel-verta-bylinetis-arbitraze/.

14. Valikonytė, Irena „Teisė, teisingumas / XVI vidurio - XVII a.“ Orbis Lituaniae. Žiūrėta 2018 kovo 10 d. http://m.ldkistorija.lt/index.php/istoriniai-faktai/teismai-leonas-sapiega-bukime-teises-vergai-kad-galetume-naudotis-laisvemis-/1499.

15. „Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros reglamentas.“ Vilniaus komercinio arbitražo teismas. Žiūrėta 2018 kovo 1 d. http://www.arbitrazas.lt/failai/2018-01-01%20VKAT%20AP%20Reglamentas_%202017-11-28%20pakeitimas_be%20pried%C5%B3.pdf.

16. „Vilniaus komercinio arbitražo teismo statistika 2014 m.”. Vilniaus komercinio arbitražo teismas. žiūrėta 2017 gegužės 8 d. http://www.arbitrazas.lt/failai/Statistika/2014%20VKAT%20statistika.pdf.

17. Xavier, Grace. „Evolution of Arbitration as A Legal Institutional And The Inherent Powers of the Court: Putrajaya Holdings Sdn. Bhd. v. Digital Green Sdn. Bhd“. Asian Law Institute. Žiūrėta 2018 kovo 10 d. https://law.nus.edu.sg/asli/pdf/WPS009.pdf.

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA

Baigiamajame darbe išanalizuotas arbitražo ir valstybės teismų santykis. Taigi tyrimo tikslas – atskleisti arbitražo ir valstybės teismų santykį ir jo ypatumus. Darbe keliama problema ar šio teisės aktuose nustatyto valstybės teismų ir arbitražo santykio dėka, arbitražas nepraranda savo prigimtinių funkcijų, greitesnio ginčo sprendimo, konfidencialumo, lankstesnio proceso.

Daroma išvada, kad dvejopai t. y. valstybės teismų teikiama pagalba arbitražui, o taip pat vykdoma kontrole arbitražo sprendimo atžvilgiu, pasireiškiantis valstybės teismų ir arbitražo santykis neatima iš arbitražo jo prigimtinių funkcijų, greitesnio ginčo sprendimo, konfidencialumo ir lankstesnio proceso galimybės. Valstybės teismų teikiama pagalba padeda arbitražui užtikrinti sėkmingą arbitražo procesą. Valstybės teismų vykdoma arbitražo sprendimų kontrolė yra vykdoma taikant arbitražo teismo sprendimo panaikinimo institutą, kai valstybės teismui nesuteikiama teisė tikrinti priimto sprendimo fakto ar materialiosios teisės taikymo, netgi tuo atveju, kai padaryta fakto ar teisės taikymo klaidų.

Reikšminiai žodžiai: arbitražas, valstybės teismai, santykis, pagalba arbitražui, arbitražo kontrolė.

ANNOTATION

In the final work is analyzed the relation between arbitration and state courts. The aim of the master's thesis is to reveal the relation of arbitration and state courts and their peculiarities. The thesis puts forward the problem if due to the relation of arbitration and state courts, the arbitration doesn’t lose its inherent functions, faster dispute resolution, confidentiality, and flexible process.

In the conclusions it is said, that relation between arbitration and state courts can appear in two ways: as state courts judicial assistance to arbitration, as well as control of the arbitration decision. This relation does not deny inherent features of arbitration, faster dispute resolution, confidentiality and flexible process capabilities. Assistance provided by state courts helps arbitration to ensure a successful arbitration process. The control of arbitration is exercised through the institution of the arbitral tribunal decision annulment, where the state court does not have the right to verify the application of the fact or substantive law of a decision taken, even there are errors of fact or law.

Key words: arbitration, state courts, relation, assistance to arbitration, control of arbitration.

SANTRAUKA

Jakštys V. Arbitražo ir valstybės teismų santykis/magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovas – doc. dr. Agnė Tvaronavičienė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Privatinės teisės institutas, 2018. P. 85.

Arbitražas yra laikomas vienu populiariausių alternatyvių ginčų sprendimo būdų. Tai sutartinis institutas, kurio pagrindinis tikslas yra priimti ir laikytis pasirinktų asmenų sprendimo dėl kokio nors ginčijamo dalyko, užuot perdavus jį egzistuojantiems teisingumo teismams. Nors arbitražas yra pakankamai savarankiškas institutas, tačiau jo procesas negali vykti visiškai atsiribojęs nuo valstybinių teismų. Dėl šios priežasties Lietuvos Respublikos Komercinio arbitražo įstatymo 9 straipsnyje aiškiai reglamentuoti atvejai, kada gali pasireikšti teismo veikimas arbitražo procese. Atsižvelgiant į tai magistro baigiamojo darbo tikslas yra atskleisti arbitražo ir valstybės teismų santykį ir jo ypatumus.

Tyrimo tikslui pasiekti yra keliami šie uždaviniai: atskleisti arbitražo sampratą ir istorinę raidą; atskleisti valstybės teismų teikiamos pagalbos arbitražo teismams formas ir kiekvienos jų ypatumus, išanalizuoti valstybės teismų vykdomos kontrolės formas ir ypatumus arbitražo sprendimo atžvilgiu.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dėstymo skyriai. Pirmame skyriuje atskleidžiama arbitražo samprata, analizuojama istorinė raida bei arbitražo vystymosi stadijos Lietuvoje. Antrąjį skyrių sudaro penki poskyriai, kuriuose atskleidžiamos valstybės teismų teikiamos pagalbos arbitražo teismams formos ir kiekvienos jų ypatumai. Analizuojama valstybės teismų pagalba arbitro skyrimo, nušalinimo, įgaliojimų nutraukimo procesuose, aptariamos valstybės teismo veikimo galimybės arbitražo teismui renkant ir užtikrinant įrodymus bei taikant laikinąsias apsaugos priemones. Trečiame darbo skyriuje, analizuojamos valstybės teismų vykdomos kontrolės formos ir jų ypatumai arbitražo sprendimo atžvilgiu.

Baigiamojo darbo išvadose apibendrinami atvejai, kai gali pasireikšti valstybės teismų ir arbitražo santykis, atliekant tam tikrus procesinius veiksmus, o taip pat kontroliuojant arbitražo teismo sprendimus.

SUMMARY

Jakštys V. The Relation of Arbitration and State Courts/ master thesis. Head - doc. Dr. Agnė Tvaronavičienė. Vilnius: Mykolas Romeris University, Institute of Private Law, 2018. P. 85.

Arbitration is considered as one of the most popular methods of alternative dispute resolution. It is a contractual institute whose main purpose is to accept and to comply the decision of the chosen persons on any subject of the disputed subject, instead of transferring it with existing courts of justice. Although arbitration is a sufficiently independent institution, its process cannot be completely dissociated from state courts. For this reason, Article 9 of the Law on Commercial Arbitration of the Republic of Lithuania regulates cases in which the functioning of a court may be manifested in arbitration proceedings. In this regard, the aim of the master's thesis is to reveal the relation between arbitration and state courts and their peculiarities.

To reach the aim of the master's thesis the following tasks are set: to disclose the conception of arbitration and its historical development; to reveal the forms of state courts assistance to arbitration court and the peculiarities of each of them; to analyze the forms and peculiarities of state courts control exercising award of the arbitration.

The master's thesis consists of three chapters. The first chapter reveals the conception of arbitration, analyzes its historical development and the stage of development of arbitration in Lithuania. The second chapter consists of five sub-sections, in which the forms of the assistance provided by the state courts to arbitration courts and their peculiarities are revealed. The analysis of the state court assistance in the appointment, removal, termination of powers of the arbitrator, the possibilities for the state court to be heard by the arbitral tribunal for the collection and provision of evidence and the application of interim measures are discussed. In the third chapter of the thesis the forms of control carried out by the state courts and their peculiarities with regard to the arbitration decision are analyzed.

The conclusions of the master's thesis summarize are that relation between arbitration and state courts can appear in two ways: as state courts judicial assistance to arbitration, as well as control of the arbitration decision. This relation does not deny inherent features of arbitration, faster dispute resolution, confidentiality and flexible process capabilities.

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2018-04-19
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Teisės fakulteto, Mediacijos studijų programos studentas Vytautas Jakštys, patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „ARBITRAŽO IR VALSTYBĖS TEISMŲ SANTYKIS“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____

(parašas) *(vardas, pavardė)*